

**EESTI KVALIFIKATSIOONIRAAMISTIKU
SIDUMINE EUROOPA
KVALIFIKATSIOONIRAAMISTIKUGA**

18.01.2016

Eessõna

Käesolev Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) sidumist Euroopa ühtse elukestva õppe kvalifikatsiooniraamistikuga (EQF) käsitleva dokumendi versioon töötati välja perioodil 2008-2011 koostatud aruande ülevaatamise protsessi käigus. Aruanne hindab ka Eesti kõrghariduse kvalifikatsiooniraamistiku (EKR-HE) kokkusobivust Euroopa kõrgharidusruumi ühtse kvalifikatsiooniraamistikuga (QF-EHEA).

Dokument on koostatud põhjaliku arutelu tulemusena EKR ning EKR-HE sidusrühmade vahel Eestis ja kajastab perioodil 2011-2014 aset leidnud juriidilise raamistiku muutuste tõttu EKR-s aset leidnud olulisi arenguid. 15. aprillil 2015. a esitati dokument sidumise kvaliteedile välishinnangu saamiseks EQF-i nõuanderühmale (*EQF Advisory Group (AG)*). Aruannet on täiendatud vastavalt EQF AG soovitudele.

Dokumendi koostas Sihtasutuse Kutsekoda juhatuse nõunik Olav Aarna ja kiitis heaks EKR-i juhtkomitee. Pärast EQF-i nõuanderühma koosolekul esitamist on dokumenti täiendatud vastavalt välishindajate kommentaaridele ja soovitudele.

Sisukord

Eessõna	2
Lühendid	5
Lühikokkuvõte	6
Sissejuhatus	12
1. Sidumise protsess	13
1.1. Protsessi juhtimine ja ajakava	13
1.2. Sidumise kvaliteedi kriteeriumid ja protseduurid	14
2. Eesti kvalifikatsiooniraamistik	17
2.1. EKR-i õiguslik raamistik	17
2.2. Kvalifikatsioonide EKR-i tasemete määramine ning kvalifikatsioonide paigutamine EKR-i	19
3. Kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga	20
3.1. Üldhariduse kvalifikatsioonid	20
3.1.1. Üldhariduse õiguslik raamistik	20
3.1.2. Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	21
3.1.3. Üldhariduse kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga	23
3.1.4. Üldhariduse kvalifikatsiooni andvad asutused ja kvalifikatsiooni andmine	27
3.1.5. Üldhariduse kvalifikatsioonitunnistused	27
3.1.6. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine üldhariduses	28
3.1.7. Üldhariduse kvaliteedisüsteem	28
3.2. Kutsehariduse kvalifikatsioonid	30
3.2.1. Kutsehariduse õiguslik raamistik	30
3.2.2. Kutsehariduse kvalifikatsioonid	30
3.2.3. Kutsehariduse standardid	30
3.2.4. Kutsehariduse kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga	33
3.2.5. Kutsehariduse kvalifikatsiooni andvad asutused ja kvalifikatsiooni andmine	37
3.2.6. Kutsehariduse kvalifikatsioonitunnistused	37
3.2.7. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine kutseõppes	38
3.2.8. Kutsehariduse kvaliteedisüsteem	38
3.3. Kõrghariduse kvalifikatsioonid	40
3.3.1. Kõrghariduse õiguslik raamistik	40
3.3.2. Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	40
3.3.3. Kõrghariduse standardid	41
3.3.4. Kõrghariduse kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga	44
3.3.5. Kõrghariduse kvalifikatsioone andvad asutused ja kvalifikatsiooni andmine	51

3.3.6.	Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine kõrghariduses	52
3.3.7.	Kõrghariduse kvalifikatsioonitunnistused	52
3.3.8.	Kõrghariduse kvaliteedisüsteem	52
3.3.9.	Riigiasutuste ülesanded	53
3.4.	Kutsekvalifikatsioonid	54
3.4.1.	Kutsesüsteemi õiguslik raamistik	54
3.4.2.	Kutsete raamistik	54
3.4.3.	Kutsestandardid	55
3.4.4.	Kutsete sidumine EKR-ga	56
3.4.5.	Kutset andvad organid ja kutse andmine	57
3.4.6.	Kutsetunnistused	57
3.4.7.	Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine kutse andmisel	57
3.4.8.	Kutsete kvaliteedisüsteem	57
Kokkuvõte		59
Kavandatud uuendused		59
Lisa 1. Juhtrühma koosseis		60
Lisa 2. Eesti formaalharidussüsteem		62
L2.1.	Formaalharidussüsteemi struktuur ja õiguslik raamistik	62
L2.2.	Üldharidussüsteem	62
L2.3.	Kutseharidussüsteem	64
L2.4.	Kõrgharidussüsteem	65
L2.5.	Eesti Hariduse Infosüsteem	68
Lisa 3. Eesti kutsesüsteem		70
L3.1.	Kutsesüsteemi õiguslik raamistik	70
L3.2.	Kutsesüsteemi institutsioonid	71
L3.3.	Kutsestandardid	72
L3.4.	Kutsenõukogud	73
L3.5.	Kutset andvad organid	73
L3.6.	Kutsekomisjonid	74
L3.7.	Kutseregister	75
Lisa 4. EKR alaraamistike kirjeldused		76

Lühendid

AP	Ainepunkt
EAP	Euroopa ainepunkt
ECTS	Euroopa ainepunktide ülekandmise ja akumulereimise süsteem
ECVET	Euroopa kutsehariduse arvestuspunktide ülekandmise ja akumulereimise süsteem
EHEA	Euroopa ühtne kõrgharidusruum
EHIS	Eesti hariduse infosüsteem
EKAP	Eesti kutsehariduse arvestuspunkt
EKKA	Eesti Kõrghariduse Kvaliteedi Agentuur
EKR	Eesti kvalifikatsiooniraamistik
EKR-HE	Eesti kõrghariduse kvalifikatsiooniraamistik
EL	Euroopa Liit
EQF	Euroopa ühtne elukestva õppe kvalifikatsiooniraamistik
ESG	Euroopa kõrghariduse kvaliteedi tagamise standardid ja juhised
GRÕK	Gümnaasiumi riiklik õppekava
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
ISCED 97	Ühtne rahvusvaheline haridustasemete ja õppekavade klassifitseerimise standard (UNESCO, 1997)
KAO	Kutset andev organ(isatsioon)
KEK	Kutsenõukogude esimeeste kogu
KK	Sihtasutus Kutsekoda
KN	Kutsenõukogu
KS	Kutsestandard
KHS	Kõrgharidusstandard
KuHS	Kutseharidusstandard
LÕK	Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava
NCP	Riiklik koordinatsioonikeskus
PRÕK	Põhikooli riiklik õppekava
QF-EHEA	Euroopa ühtse kõrgharidusruumi kvalifikatsiooniraamistik
REKK	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
TÕK	Toimetuleku õppekava
VÕTA	Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine

Lühikokkuvõte

Eesti Kvalifikatsiooniraamistiku (edaspidi EKR) loomine algas 2005. aastal, kui haridus- ning teadusminister kutsus kokku laiapõhjalise töörühma, mille ülesandeks oli analüüsida esimest Euroopa elukestva õppe kvalifikatsiooniraamistiku (edaspidi EQF) eelnõud ning võimalusi, kuidas siduda Eesti 5-tasemeline kutsekvalifikatsiooniraamistik EQF-iga ning esitada ettepanekud EKR-i arendamiseks. Töörühm esitas ettepaneku luua 8-tasemeline kõikehõlmav riiklik kvalifikatsiooniraamistik. Ettepanekut toetasid tööandjate ning töötajate organisatsioonid, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Sotsiaalministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Toetudes sellele kokkuleppele loodi haridus-ja teadusministri poolt uus töögrupp, mille ülesandeks oli koostada uus kutseseadus, mis hõlmaks ka EKR-i.

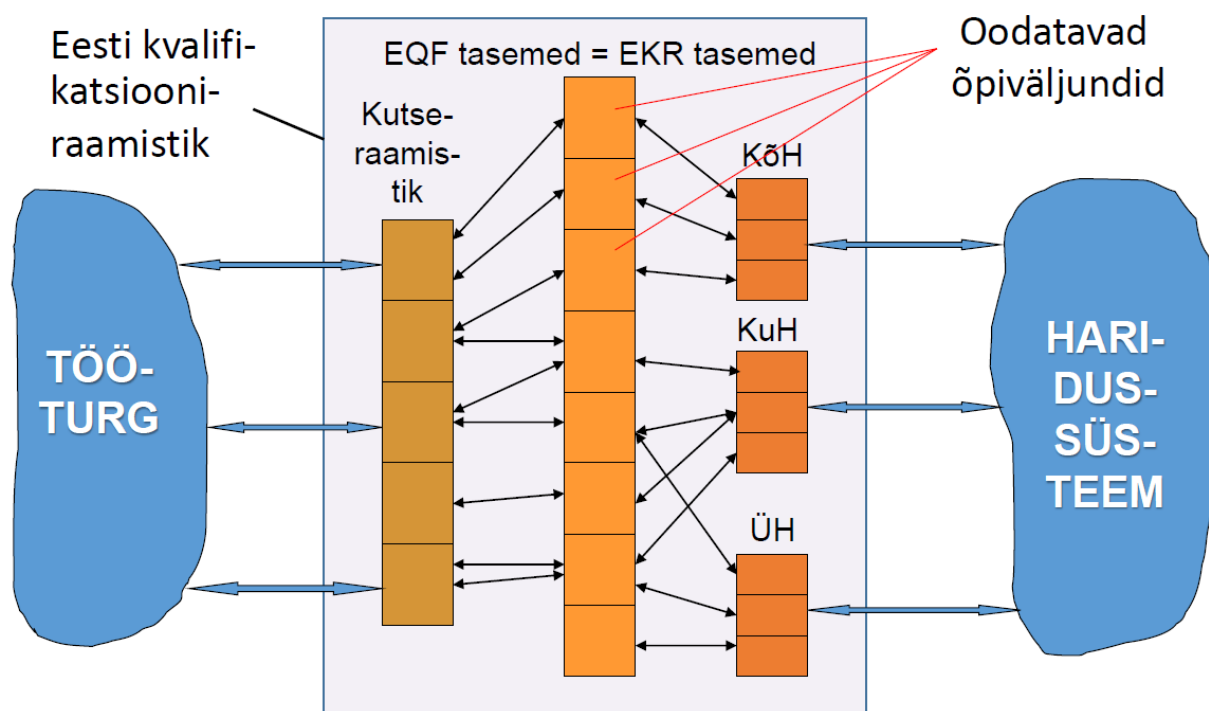
8-tasemeline EKR sätestati 2008. aastal kutseseadusega (<https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015261?leiaKehtiv>). EKR-i tasemete kirjeldused on identsed EQF-i tasemete kirjeldustega. EKR on kõikehõlmav kvalifikatsiooniraamistik, kuhu on paigutatud formaalharidussüsteemis õppeasutuste poolt antavad kvalifikatsioonid (üldhariduse kvalifikatsioonid, kutsekvalifikatsioonid ja kõrghariduse kvalifikatsioonid) ja riiklikult tunnustatud kutset andvate organisatsioonide (erialaliidud jms) poolt väljastatud kutsekvalifikatsioonid ehk kutsed. Kutsekvalifikatsioonide all mõeldakse ameti või elukutsega seotud kvalifikatsioone. Kutsekvalifikatsiooni saab omandada töökohapõhise õppe, täiendkoolituse ja täiskasvanute koolituse kaudu. Mõned kutsekvalifikatsioonid on omandatavad ka ametliku haridussüsteemi kaudu. Riiklikku kutseregistrisse on kantud 545 kutset (<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/tutvustus>).

Esialgne EKR-i sidumine EQF-iga toimus 2010. aasta jaanuarist 2011. aasta augustini. Käesoleva dokumendi näol on tegemist 2011. aasta septembris EQF-i nõuanderühmale esitatud ja 2012. aasta juulis EQF-i portaali üles pandud sidumise hindamise aruande täiendatud versiooniga. Aruande üle vaatamise oluliseks põhjuseks oli 2013. aasta septembris uue kutseõppeasutuste seaduse ja uue kutsestandardi jõustumine. See tõi kaasa käesolevas aruandes kajastatud kutsehariduse kvalifikatsioonide reformi. Aruandes kirjeldatakse ka muid väiksemaid EKR-is aset leidnud muudatusi.

EKR koosneb neljast alaraamistikust: üldhariduse kvalifikatsioonide, kutsehariduse kvalifikatsioonide, kõrghariduse kvalifikatsioonide ja kutsekvalifikatsioonide alaraamistik (vt. joonist 1). Aruanne on üles ehitatud nimetatud nelja alaraamistiku ümber. Alaraamistikke kirjeldatakse õiguslase raamistiku, käsitletavate kvalifikatsioonide õpiväljundite, nende EKR-i tasemete kirjeldustele vastavuse analüüsi, varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA), kvalifikatsioonide andmise ja nende kvaliteedi tagamise alusel.

Haridus- ja teadusministri poolt loodud EKR-i EQF-ga sidumise juhtrühm jõudis järeldusele, et nelja kvalifikatsioonide alaraamistiku sidumine EKR-iga ning EQF-iga järgib kõiki reegleid, meetodeid ning kvaliteedikriteeriumeid, mis on Euroopa Liidus kokku lepitud (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0463+0+DOC+XML+V0//ET>).

Käesolev dokument on ühtlasi ka Bologna enesertifitseerimise protsessi aruanne. Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi HTM) poolt moodustatud töörühm jõudis järeldusele, et Eesti kõrghariduse kvalifikatsiooniraamistik (edaspidi EKR-HE) on kooskõlas Euroopa ühtse kõrgharidusruumi kvalifikatsiooniraamistikuga (edaspidi QF-EHEA) ja täidab Bologna enesertifitseerimise protsessi kriteeriume ning korda (<http://www.ehea.info/>). Viited vastavatele Bologna enesertifitseerimise protsessi kriteeriumidele ning protseduuridele on esitatud aruande tekstis.

KõH – kõrghariduse kvalifikatsioonide alaraamistik

KuH – kutsekvalifikatsioonide alaraamistik

ÜH – üldhariduse kvalifikatsioonide alaraamistik

Joonis 1. Eesti kvalifikatsiooniraamistiku struktuur

Alljärgnevas tabelis on toodud Eesti formaalharidussüsteemis antavate kvalifikatsioonide EKR-i tasemed ja näited erinevate tasemete kutsekvalifikatsioonidest.

FORMAALHARIDUSE KVALIFIKATSIOONID	EKR TASE	NÄITED KUTSEKVALIFIKATSIOONIDEST
Põhihariduse lõputunnistus keskmiste ja suurte õpiraskustega õpilastele	1	
Lihtsustatud õppekaval põhinev põhihariduse lõputunnistus Põhihariduse lõputunnistus 2 taseme kutseõppe tunnistus	2	Abiaednik, raietööline
3 taseme kutseõppe tunnistus	3	Elektroonikaseadmete koostaja, puidupingi operaator
Gümnaasiumi lõputunnistus Kutsekeskharidusõppe tunnistus 4 taseme kutseõppe tunnistus	4	Harvesteri operaator, loomaarsti abiline
5 taseme kutseõppe tunnistus	5	Biogaasijaama operaator, mehhatroonik-tehnik
Bakalaureusekraad Rakenduskõrghariduse diplom	6	Füsioterapeut, ehitusinsener, rakendusarhitekt
Magistrikraad	7	Diplomeeritud ehitusinsener, diplomeeritud arhitekt
Doktorikraad	8	Volitatud ehitusinsener, volitatud arhitekt-ekspert

Kuna EKR-i tasemekirjeldused on identsed EQF-i tasemekirjeldustega, siis on kriitilise tähtsusega kvalifikatsioonide kvaliteetne sidumine EKR-ga. Seetõttu on EQF-ga sidumise kriteeriumid sõnastatud kvalifikatsioonide EKR-i paigutamise ja tasemetega sidumise terminites:

- 1) *Pädevad riigiasutused määravad selgelt kindlaks kõigi nende riiklike asutuste, sealhulgas riiklike koordineerimisasutuste vastutusalad ja õigusliku pädevuse, kes on seotud sidumisprotsessiga ja teevad selle teabe avalikkusele kättesaadavaks.*

HTM-i kantsleri otsusega 26.02.2010 on Sihtasutus Kutsekoda (edaspidi Kutsekoda) nimetatud EQF-i rakendamise riiklikuks koordinaatsioonikeskuseks Eestis. Vastav teave on esitatud Kutsekoja kodulehel www.kutsekoda.ee. Tagamaks kõigi oluliste huvirühmade kaasatust EQF-i rakendamise protsessidesse, on haridus- ja teadusministri käskkirjaga 4.10.2010 moodustatud laiapõhjaline juhtrühm. Juhtrühma töös osalevad pädevate riigiasutuste ja sidusrühmade esindajad HTM-st, Rahandusministeeriumist, Sotsiaalministeeriumist, Riigikantseleist, Eesti Kaubandus-Tööstuskojast, Kutsekojast, Eesti Ametiühingute Keskliidust, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioonist TALO, Eesti Üliõpilaskondade Liidust, Eesti Õpilasesinduste Liidust ja Eesti ENIC/NARIC Keskusest. Esialgu loodi eraldi töörühm, et ette valmistada Bologna protsessi enesertifitseerimise aruanne. HTM-i 9.08.2011 käskkirjaga muudeti EQF-iga sidumise juhtrühma koosseisu, lisades täiendavad esindajad kõrgharidussektorist.

- 2) *Kvalifikatsioonitüüpide kirjelduste ja EKR-i tasemet kirjelduste vaheline seos on selge ja põhjendatud.*

Vastavalt Kutseseadusele on EKR-s 8 taset, kusjuures 1. tase on madalaim ja 8. tase kõrgeim. Kvalifikatsioonitasemet kirjeldused on identsed EQF-i tasemet kirjeldustega. Üldhariduse, kutsehariduse, kõrghariduse ning kutsekvalifikatsioonide alaraamistikud sisaldavad detailsemaid ning täpsemaid tasemekirjeldusi ja eeskirju kvalifikatsioonide kujundamiseks ning andmiseks. EKR-i tasemed on määratud üldhariduse kvalifikatsioonidele (tasemetel 1, 2 ja 4), kutsehariduse kvalifikatsioonidele (tasemetel 2-5), kõrghariduse kvalifikatsioonidele (tasemetel 6-8) ning kutsekvalifikatsioonidele (tasemetel 2-8) (vt joonis 2). Nende kvalifikatsioonide õpiväljundite põhiseid tasemekirjeldusi on võrreldud EQF-i tasemekirjeldustega ning leitud kõige parem sobivus.

- 3) *Kvalifikatsioonitüüpide ja riiklike kvalifikatsioonide aluseks on õpiväljunditele toetumise põhimõte ja eesmärk; riiklikud kvalifikatsioonid on seotud mitteformaalse ja informaalse õppimise tunnustamisega ja ka arvestuspunktide süsteemiga, kui see on olemas.*

Üldhariduse, kutsehariduse ja kõrghariduse kvalifikatsioonid ning kutsed on kirjeldatud õpiväljundite (kompetentside) põhisel. Kõigi eelnimetatud kvalifikatsioonitüüpide jaoks on õigusaktidega määratletud mitteformaalse ja informaalse õppe (varasemate õpingute ja töökogemuse (edaspidi VÕTA) tunnustamise põhimõtted, mille alusel kvalifikatsiooni andjad, sh õppeasutused ja kutseandjad, koostavad oma VÕTA tunnustamise korrad. Kõrgharidussüsteemis rakendatakse ECTS-ga ühilduvat Euroopa ainepunkti (edaspidi EAP) süsteemi. Kutseharidussektoris on kasutusel ECVET-ga ühilduv Eesti kutsehariduse arvestuspunkti süsteem.

- 4) *Menetlused kvalifikatsioonitüüpide EKR-i tasemetega sidumiseks ja kvalifikatsioonide EKR-i paigutamiseks on läbipaistvad.*

Üldhariduse, kutsehariduse ja kõrghariduse kvalifikatsioonide EKR-i tasemetega sidumine on sätestatud vastavate Vabariigi Valitsuse määrustega (Põhikooli riiklik õppekava, Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava, Gümnaasiumi riiklik õppekava, Kutseharidusstandard, Kõrgharidusstandard). Eelnimetatud õigusaktide väljatöötamisse olid kaasatud huvirühmade esindajad. Kutse tase EKR-s määratakse kutsestandardi koostamise käigus ja sätestatakse vastava kutseõukogu otsusega.

EKR-i paigutatakse kvalifikatsioonid, mis rahuldavad järgmisi tingimusi: selle aluseks on õpiväljundite põhine kvalifikatsioonistandard (õppekava või kutsestandard), mis vastab riiklike raamstandardite

nõuetele (kui sellised on olemas); on olemas riiklikult tunnustatud kvalifikatsiooni andja (õppeasutus või kutset andev organ (edaspidi KAO)).

- 5) *Riiklikud hariduse kvaliteeditagamise süsteemid on seotud EKR-ga ja järgivad asjakohaseid Euroopas kehtivaid põhimõtteid ning juhiseid (vt p.2.2).*

Üldharidussüsteemis on loodud ja toimib põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega sätestatud kvaliteeditagamise süsteem. Üldhariduskoolides kui kvalifikatsiooni andjates on sisehindamissüsteemid, mille toimimist regulaarselt hinnatakse. Üldhariduse kvalifikatsioonide hindamine sisaldab riigieksameid gümnaasiumi lõpus.

Kutseharidussüsteemis on loodud ja toimib kutseõppeasutuse seadusega sätestatud kvaliteeditagamise süsteem. Alates 2013. aasta septembrist rakendus uus kutsehariduse kvalifikatsioonide kvaliteedi tagamise süsteem, mis järgib Euroopa Kutsehariduse Kvaliteeditagamise Koostöövõrgustiku põhimõtteid. Uues süsteemis täidab kvaliteediagentuuri ülesandeid Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur (edaspidi EKKA).

Kõrgharidussüsteemis on loodud ja toimib ülikooliseaduse ning rakenduskõrgkooli seadusega sätestatud terviklik Euroopas kehtivaid põhimõtteid ja juhiseid (ESG) järgiv kvaliteeditagamise süsteem, milles kvaliteediagentuuri ülesandeid täidab EKKA. EKKA ülesanded ja kvaliteedi välishindamise põhimõtted on täielikult kooskõlas ESG-ga. 2013. aasta oktoobris lisati EKKA [Kõrghariduse kvaliteedi tagamise Euroopa registrisse](#) (EQAR).

Kõrgkoolides kui kvalifikatsiooni andjates on loodud oma terviklikud kvaliteeditagamise süsteemid, mille toimimist perioodiliselt institutsionaalse akrediteerimise käigus hinnatakse. Sellist välishindamise süsteemi katsetati 2011. aastal ning see rakendus täielikult 2012. aastal.

Kutsesüsteemi kvaliteedi tagamise põhimõtted ja menetlused on sätestatud Kutseseaduses, mis lähtub ISO 17024 (Üldnõuded isikute sertifitseerimisasutustele) nõuetest. Kvaliteedi tagamine kutsesüsteemis hõlmab KAO õiguste andmise kvaliteedi tagamist, kutsestandardite kvaliteedi tagamist, isikute kompetentsuse vastavushindamise kvaliteedi sisehindamist KAO poolt ning KAO perioodilist välishindamist.

- 6) *Kvalifikatsioonide EKR-i paigutamise peavad asjakohased kvaliteeditagamise asutused heaks kiitma ning seda kinnitama.*

Üldhariduse kvalifikatsioonide puhul on kvaliteeditagamisasutuseks HTM. Üldhariduse kvalifikatsioonide seos EKR-ga on sätestatud Põhikooli riiklikus õppekavas, Põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas ja Gümnaasiumi riiklikus õppekavas.

Kutsehariduse kvalifikatsioonide puhul on kvaliteeditagamisasutuseks HTM. Kutsehariduse kvalifikatsioonide seos EKR-ga on sätestatud kutseharidusstandardis.

Kõrghariduse kvalifikatsioonide puhul on kvaliteeditagamisasutuseks EKKA. Kõrghariduse kvalifikatsioonide seos EKR-ga on sätestatud kõrgharidusstandardis.

Kutsete puhul on kvaliteeditagamisasutusteks HTM ja Kutsekoda. Konkreetse kutse seose EKR-ga otsustab vastava kutsetegevuse valdkonna kutsenõukogu. Vastavalt Kutseseadusele teostab HTM järelevalvet kutsenõukogude ja Kutsekoda KAO-de tegevuse üle.

Kõik eelpool mainitud kvaliteedi tagamise asutused on esindatud ka EQF-ga sidumise protsessi juhtrühmas.

- 7) *Kvalifikatsioonitüüpide EKR-ga sidumise protsessi kaasatakse rahvusvahelisi eksperte.*

EKR-i sidumisprotsessi EQF-ga olid kaasatud: Carita Blomquist (Soome), Margaret Cameron (Suurbritannia) ja Baiba Ramina (Läti). Väliseksperdid osalesid sidumisprotsessis 2010. aasta

detsembrist, kui neile saadeti EQF-ga sidumise aruande esimene variant. 2011. aasta veebruaris toimus välisekspertidega ühepäevane kohtumine, kus juhtrühm arutas ekspertide kommentaare ning ettepanekuid. Need puudutasid eelkõige EKR-i struktuuri loogikat ning üldhariduse kvalifikatsioonide paigutamist EKR-is. Välisekspertidel oli ka võimalus kommenteerida aruande lõplikku versiooni augustis 2011. Käesoleva aruande koostamisel ei ole kasutatud rahvusvaheliste ekspertide abi.

- 8) *Pädevad riigiasutused (kaasa arvatud EQF-i rakendamise riiklik koordinatsioonikeskus) tõendavad kvalifikatsioonitüüpide ja kvalifikatsioonide ning EKR-i tasemete vahelist seost. Pädevad riigiasutused avaldavad ühise põhjaliku aruande, kus kirjeldatakse, kuidas kvalifikatsioonitüüpide õpiväljundite kirjeldused ja EKR-i kvalifikatsioonitasemed on seotud ning esitatakse seda tõendava teabe. Iga kriteeriumit (õpiväljundi tüüpi) tuleb eraldi käsitleda.*

Käesolev aruanne on kokkuvõtte EKR-i tasemete määramise tulemustest kõikidele Eesti kvalifikatsioonidele koos piisavate asjakohaste tõendustega. Aruanne on heaks kiidetud juhtrühma poolt, milles olid esindajad pädevatest riigiasutustest ning huvirühmade esindajad.

Üldhariduse kvalifikatsioonide seos EKR-ga on sätestatud kolmes Vabariigi Valitsuse määruhes: Põhikooli riiklikus õppekavas, Põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas ja Gümnaasiumi riiklikus õppekavas. Aruandes on esitatud seda tüüpi õpiväljundite analüüsi kokkuvõtte.

Kutsehariduse kvalifikatsioonide seos EKR-ga on sätestatud Vabariigi Valitsuse määruhes Kutseharidusstandard. Aruandes on esitatud seda tüüpi õpiväljundite analüüsi kokkuvõtte.

Kõrghariduse kvalifikatsioonide seos EKR-ga on sätestatud Vabariigi Valitsuse määruhes Kõrgharidusstandard. Aruandes on esitatud seda tüüpi õpiväljundite analüüsi kokkuvõtte.

Konkreetses kutse seose EKR-ga otsustab vastava kutsetegevuse valdkonna kutseenõukogu. Vastav teave on esitatud kutseregistris (www.kutsekoda.ee). Aruandes on esitatud seda tüüpi õpiväljundite analüüsi meetodika.

- 9) *Ametlik EQF-i platvorm avaldab loetelu liikmesriikidest, kes on kinnitanud, et nad on kvalifikatsioonitasemete sidumisprotsessiga lõpule jõudnud, täiendab seda ja lisab loetelu juurde valminud aruannete lingid.*

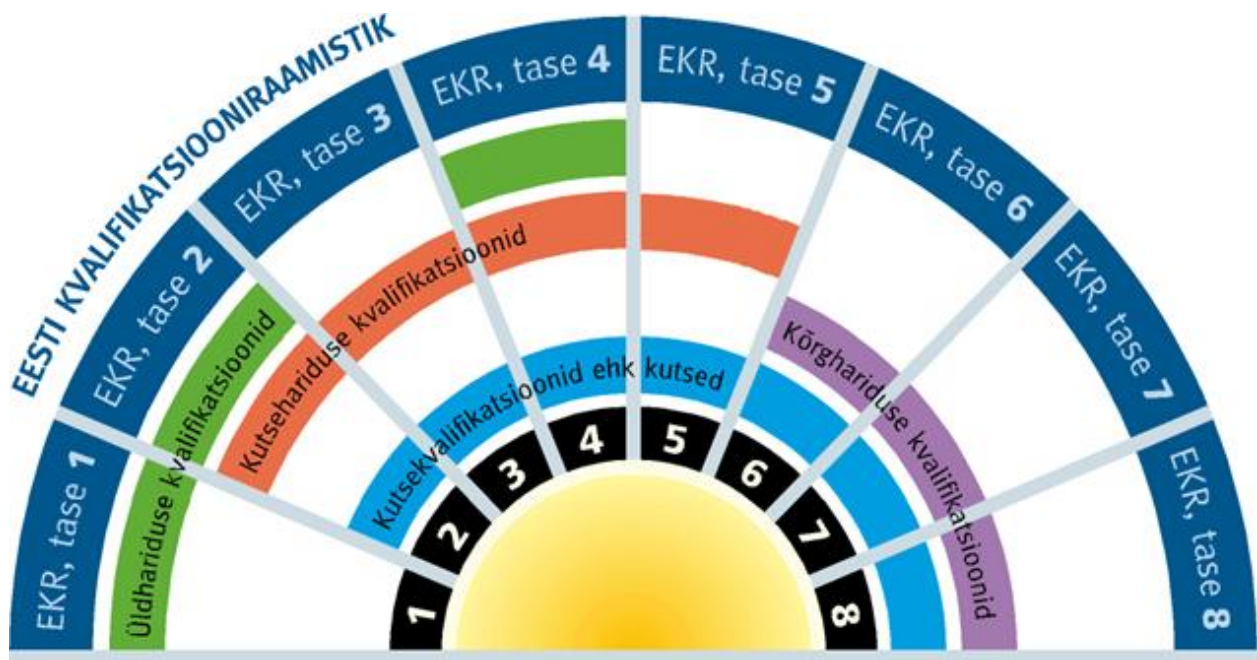
Eesti lõpetas Eesti kvalifikatsioonide sidumise protsessi EQF-ga 2011. aasta oktoobris, käesolev aruanne on lisatud EQFi ametlikku platvormi.

Lõplik eesti- ja inglisekeelne aruanne on avaldatud ka HTM-i (<http://www.hm.ee>), Kutsekoja kodulehel (<http://www.kutsekoda.ee>) ning Eesti ENIC/NARIC keskuse kodulehel (<http://www.archimedes.ee/enic>).

- 10) *Pärast kvalifikatsioonide paigutamist EKR-i sisaldavad kõik pädevate asutuste väljaantavad uued kvalifikatsioonitunnistused, diplomid ja Europassi dokumendid viidet vastavale EKR-i tasemele.*

Alates 2012. aastast lisavad kõrghariduse kvalifikatsioone ja kutseid andvad asutused vastava EKR-i ning EQF-i märke kõikidele väljaantavatele tunnistustele, diplomitele ning Europassi dokumentidele, kaasa arvatud akadeemilised õiendid ning diplomilised, tingimusel, et vastav kvalifikatsioon on paigutatud EKR-i.

Alates 2013. aasta septembrist lisavad kutseid andvad kutseharidusasutused antavatele tunnistustele viite vastavalt EQF-i ja EKR-i tasemele. Alates 2014. aasta maist lisavad üldhariduse kvalifikatsioone andvad asutused antavatele kvalifikatsioonitunnistustele viite vastavale EQF-i ja EKR-i tasemele.

Joonis 2. Kvalifikatsioonide asetumine Eesti kvalifikatsiooniraamistikku

Sissejuhatus

Aastal 2000 võttis Euroopa Liidu (edaspidi EL) ülemkogu vastu **Lissaboni strateegia**, milles seati eesmärgiks muuta EL kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmistel põhinevaks majanduseks maailmas, mida iseloomustab jätkuv majanduskasv, uute ja paremate töökohtade loomine ning suurem sotsiaalne sidusus. Selle strateegia oluliseks osaks on **Euroopa ühtse elukestva õppe ruumi väljaarendamine ja elukestva õppe süsteemide kujundamine liikmesriikides**. Kõrghariduse vallas realiseeritakse seda ideed Bologna protsessi raames ja kutsehariduse vallas Kopenhaageni protsessi raames.

Euroopa ühtse elukestva õppe ruumi loomise oluliseks osaks on Euroopa ühtse elukestva raamistiku (EQF) loomine ja rakendamine. EQF keskmes on **õpiväljundite** (kompetentsi-) **põhine lähenemisviis**. 23. aprillil 2008 võtsid Euroopa Parlament ja Nõukogu vastu **soovituse EQF-i rakendamiseks** (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0463+0+DOC+XML+V0//ET>). Kvalifikatsiooni mõistetakse seejuures kui hindamise tulemusena ametlikult tunnustatud kompetentsust. EQF-s on **8 kvalifikatsioonitaset**, kus kompetentsust kirjeldatakse **õpiväljundite terminites**, mis on jagatud kolme rühma: **teadmised, oskused ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus**. Esimeseks sammuks EQF-i rakendamisel on EL liikmesriikide riiklike kvalifikatsiooniraamistike või kvalifikatsioonide sidumine EQF-i tasemetega.

EQF on erinevate formaalhariduslike (üldharidus, kutseharidus, kõrgharidus) ja kutsekvalifikatsioonide (sektoraalsete kvalifikatsioonide) võrdlusraamistik, mis seob omavahel EL riikide kvalifikatsioonisüsteemid ja seeläbi aitab eri maade kvalifikatsioone vastastikku arusaadavamaks ja võrreldavaks muuta. Oluliseks eesmärgiks on ka **mitteformaalse ja informaalse õppe tulemuste tunnustamine**. Nende eesmärkide saavutamise olulise vahendina nähakse riiklike kvalifikatsiooniraamistike (*national qualifications framework*) loomist. Kuigi riiklike kvalifikatsiooniraamistike loomine ei ole kohustuslik, on enamik EL liikmesriike, sh Eesti sellise tee valinud.

Kvalifikatsioonide sidumine EQF-ga on ette nähtud kaheetapilisena:

- aastaks 2010 tuleb riikidel siduda oma riiklikud kvalifikatsiooniraamistikud EQF-ga,
- aastast 2012 alustada märke tegemist väljaantavate kvalifikatsioonitunnistuste ja diplomite lisadele vastava EQF-i taseme kohta.

Kvalifikatsioonide ja kvalifikatsiooniraamistike sidumisel EQF-ga lähtutakse parima sobivuse (*best fit*) põhimõttest, mis tähendab usaldusväärset otsust, millisele EQF-i tasemele kvalifikatsioon või kvalifikatsiooniraamistiku tase kõige paremini sobib. EQF-i tasemekirjelduse struktuuri tõttu on selle põhimõtte rakendamisel kaks mõõdet:

- sobivaim EQF-i tase riikliku kvalifikatsiooniraamistiku taseme või kvalifikatsiooni jaoks,
- parim sobivus antud õpiväljundi tüübi (teadmiste, oskuste, iseseisvuse ja vastutuse ulatus) tarvis.

EQF on vabatahtlik algatus ja põhineb riikide vastastikusel usaldusel. EQF-i nõuanderühm (*EQF Advisory Group*) on esitanud **10 kvaliteedikriteeriumi ja protseduuri** riikliku kvalifikatsiooniraamistiku tasemete sidumiseks EQF-ga

(<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=10973&no=2>). Need kriteeriumid ja protseduurid on juhisteks riikidele, kes tahavad osaleda EQF-i rakendamise protsessis ning nende kasutamine aitab teha seda läbipaistval ja sidusal viisil.

1. Sidumise protsess

1.1. Protsessi juhtimine ja ajakava

Selleks, et koordineerida riikliku kvalifikatsiooniraamistiku arendamist ja tagada EQF-ga sidumise kvaliteet on EL riikidel soovitatud luua **riiklik koordineerimiskeskus** (*National Coordination Point*). Eestis täidab seda rolli Sihtasutus **Kutsekoda** (edaspidi Kutsekoda). Kutsekoda nimetati riiklikuks koordineerimiskeskuseks HTM-i 26.02.2010 käskkirjaga. Vastav info on esitatud Kutsekoja kodulehel www.kutsekoda.ee.

Tagamaks kõigi huvigruppide seotuse EKR-i sidumisprotsessis EQF-ga, loodi haridus-ja teadusministri 4.10.2010 käskkirjaga laiapõhjaline **juhtrühm**. Juhtrühmas on pädevate riigiasutuste ja huvigruppide esindajad HTM-st, Rahandusministeeriumist, Sotsiaalministeeriumist, Riigikantseleist, Eesti Kaubandus-Tööstuskojast, Kutsekojast, Eesti Ametiühingute Keskliidust, Teenistujate Ametiühingute Keskorganisatsioonist TALO, Eesti Üliõpilaskondade Liidust, Eesti Õpilasesinduste Liidust ja Eesti ENIC/NARIC Keskusest. Juhtrühma koosseis on näha Lisas 1.

Esialgu loodi eraldi töörühm, et ette valmistada Bologna enesertifitseerimise protsessi aruanne. Selle töörühma koosseis on samuti näha Lisas 1. HTM-i 9.08.2011 käskkirjaga muudeti EQF-iga sidumise juhtrühma koosseisu, lisades sinna täiendavad esindajad kõrgharidussektorist. Juhtrühma koosseis ja tegevus vastab **QF-EHEA 1. kriteeriumile ning 2. protseduurile**.

EKR-i arendamise ja EQF-ga sidumise protsessi põhietapid olid:

- 1) EKR-i sätestamine Kutseseaduses (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13147615>) (01.09.2008).
- 2) Kõrgharidustaseme astmete õpiväljundite põhine kirjeldamine kõrgharidusstandardis (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13099603>) (detsember 2008) (**QF-EHEA 3. kriteerium**).
- 3) Kutsehariduse kvalifikatsioonide õpiväljundite põhine kirjeldamine kutseharidusstandardis (detsember 2008), mille septembris 2013 asendas uus kutseharidusstandard (<https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013>)
- 4) Üldhariduse kvalifikatsioonide õpiväljundite põhine kirjeldamine Põhikooli riiklikus õppekavas (<https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001?leiaKehtiv>), Gümnaasiumi riiklikus õppekavas (<https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002?leiaKehtiv>) ja Põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas (<https://www.riigiteataja.ee/akt/120092011008>) (jaanuar 2010).
- 5) Kutse kvalifikatsioonide kompetentsuspõhine kirjeldamine ja sidumine EKR-ga (2007-2014) (<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister>).
- 6) EQF-ga sidumise protsessi algatamine (jaanuar 2010).
- 7) Kutsekoja nimetamine EQF-i rakendamise riiklikuks koordineerimispunktiks (veebruar 2010).
- 8) EQF-ga sidumise aruande esimese versiooni koostamine (mai-november 2010).
- 9) EQF-ga sidumise aruande arutelu huvirühmadega (detsember 2010-märts 2011).
- 10) Välisekspertide **Carita Blomqvist** (Soome), **Margaret Cameron** (UK) ja **Baiba Ramina** (Läti) kaasamine (detsember 2010-august 2011) (**QF-EHEA 3. menetlus**).
- 11) Valmib sidumise aruande lõplik versioon (mai-august 2011).
- 12) EQF-ga sidumise aruande esitamine Euroopa Komisjoni EQF-i nõuanderühmale (september 2011).
- 13) Sidumise aruande esitlemine EQF-i nõuanderühmale (oktoober 2011).
- 14) Sidumise aruande lisamine EQF-i portaali (juuli 2012).

- 15) Eesti kvalifikatsioonide ja EKR-i EQF-ga sidumise protsessi tutvustava rahvusvahelise konverentsi korraldamine (oktoober 2012).
- 16) Sidumise aruande ülevaatamine ja täiendamine (september-november 2014).
- 17) Sidumise aruande heakskiitmine EKR-i juhtrühma poolt (märts 2015).
- 18) Sidumise aruande esitlemine EQF-i nõuanderühmale (aprill 2015).

1.2. Sidumise kvaliteedi kriteeriumid ja protseduurid

EQF-i soovitusel kutsutakse riike üles siduma riiklike kvalifikatsioone või kvalifikatsioonitasemeid aastaks 2010 Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku tasemetega. Et tagada kogu protsessi kulgemine viisil, mis oleks arusaadav kõigi protsessiga hõlmatud riikide huvirühmade jaoks ning ärataks neis usaldust, on EQF-i nõuanderühm kokku leppinud protsessi juhtimiseks vajalikes kriteeriumides ja menetlustes.

Kriteeriumide ja protseduuride eesmärk on tagada, et teave ja dokumendid, mis jõuavad avalikkuse ette, on kinnitatud pädevate asutuste poolt, on asjakohased, läbipaistvad, võrreldavad ja äratavad usaldust. Selline rõhuasetus näitab, et EQF kasutuselevõtu õnnestumine sõltub sellest, kas riigid suudavad oma kvalifikatsioonisüsteemid ja kvalifikatsiooniraamistiku tasemed EQF-i tasemetega siduda viisil, mis oleks põhjendatud ja selge ning õigustaks ennast. See tähendab, et need, kes ei tunne riigis kehtivaid kvalifikatsioone, saaksid hinnata, kas teave on õige või mitte.

EQF-ga sidumise kriteeriumid on järgmised:

- 1) Pädevad riigiasutused määravad selgelt kindlaks kõigi nende riiklike asutuste, sealhulgas riiklike koordineerimisasutuste vastutusalad ja/või õigusliku pädevuse, kes on seotud kvalifikatsioonitasemete sidumisprotsessiga, ja teevad selle teabe avalikkusele kättesaadavaks.
- 2) Riikliku kvalifikatsiooniraamistiku või alaraamistiku kvalifikatsioonitasemete ja EQF-i tasemete kirjelduste vaheline seos on selge ja põhjendatud.
- 3) Riikliku kvalifikatsiooniraamistiku või alaraamistiku ja selle kvalifikatsioonide aluseks on õpitulemustele toetumise põhimõte ja eesmärk; kvalifikatsioonid on seotud mitteformaalse ja informaalse õppimise valideerimiskorraga, ja ka ainepunktide süsteemiga, kui see on olemas.
- 4) Menetlused kvalifikatsioonide riiklikku kvalifikatsiooniraamistikku ülekandmiseks või kvalifikatsioonide asukoha kirjeldamiseks riiklikus kvalifikatsiooniraamistikus on läbipaistvad.
- 5) Riiklikud hariduse ja koolituse kvaliteeditagamise süsteemid on seotud riikliku kvalifikatsiooniraamistiku (või süsteemiga) ja järgivad asjakohaseid Euroopas kehtivaid põhimõtteid ja juhiseid (nagu on märgitud soovitude Lisas 3).
- 6) Kvalifikatsioonitasemete sidumisprotsessi peavad asjakohased kvaliteeditagamise asutused heaks kiitma ning seda kinnitama.
- 7) Kvalifikatsioonitasemete sidumisprotsessi kaasatakse rahvusvahelisi eksperte.
- 8) Pädevad riigiasutused tõendavad riikliku kvalifikatsiooniraamistiku (või süsteemi) ja EQF-i tasemete vahelist seost. Pädevad riiklikud asutused (sealhulgas riiklikud koordineerimisasutused) avaldavad ühise põhjaliku aruande, kus kirjeldatakse, kuidas kvalifikatsioonitasemed on seotud, ja esitatakse seda tõendav teave. Iga kriteeriumit tuleb eraldi käsitleda.
- 9) Ametlik EQF-i platvorm avaldab loetelu liikmesriikidest, kes on kinnitanud, et nad on kvalifikatsioonitasemete sidumisprotsessiga lõpule jõudnud, täiendab seda ja lisab loetelu juurde valminud aruannete lingid.

- 10) Pärast kvalifikatsioonitasemete sidumist ning kooskõlas soovitusel esitatud tähtaegadega sisaldavad kõik pädevate asutuste väljaantavad uued kvalifikatsioonide tunnistused, diplomid ja Europassi dokumendid riiklike kvalifikatsioonisüsteemide alusel omistatud selgeid viiteid vastavale Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku tasemele.

Kuna EKR sisaldab nelja kvalifikatsioonide alaraamistikku ja EKR-i tasemekirjeldused on identsed EQF-ga, on EKR-i EQF-ga sidumise kriteeriumid ümber sõnastatud, määrates kvalifikatsioonidele EKR-i tasemed ja paigutades need EKR-i (vt Lühikokkuvõtet). Kvalifikatsioonide alaraamistikke on kirjeldatud vastavates õigusaktides ning need sisaldavad alaraamistikele omaseid õpiväljundipõhiseid kvalifikatsioonide tasemekirjeldusi.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus EQF rakendamiseks kirjeldab ka **kvalifikatsioonide usaldusväärsuse ja kvaliteedi tagamise põhimõtteid** (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0463+0+DOC+XML+V0//ET>):

1. Kvaliteedi tagamise poliitika ja menetlused peaksid toetama EQF-i rakendamist selle kõikidel tasanditel.
2. Kvaliteedi tagamine peaks olema õppeasutuste sisese juhtimise lahutamatu osa.
3. Kvaliteedi tagamine peaks hõlmama asutuste, nende õppekavade või kvaliteedi tagamise süsteemide korrapärast hindamist asutuseväliste järelevalveorganite poolt.
4. Kvaliteedi tagamist kontrollivad asutusevälised järelevalveorganid peaksid alluma korrapärasele kontrollile.
5. Kvaliteedi tagamine peaks hõlmama kvalifikatsioonide konteksti, sisu, protsessi ja tulemuse mõõdet ning samas tuleks tähelepanu pöörata (õpi)väljunditele.
6. Kvaliteedi tagamise süsteemid peaksid hõlmama järgmisi elemente:
 - o selged ja mõõdetavad eesmärgid ja normid;
 - o rakendamissuunised, kaasa arvatud sidusrühmade kaasatus;
 - o sobivad vahendid;
 - o järjekindlad hindamismeetodid, enesehindamine ja välishindamine;
 - o tagasisidemehhanismid ja täiustamise viisid;
 - o kõigile kättesaadavad hindamise tulemused.
7. Rahvusvahelisi, riiklikke ja kohalikke kvaliteedi tagamise algatusi tuleks kooskõlastada, et tagada ülevaade, sidusus, koostoime ja kogu süsteemi hõlmav analüüs.
8. Kvaliteedi tagamine eeldab koostööd, mis peaks hõlmama kõiki haridus- ja koolitustasemeid ja -süsteeme, kaasates kõiki liikmesriikide ja ühenduse asjaomaseid sidusrühmi.
9. Ühenduse kvaliteedi tagamise suundumusi võib kasutada hindamise ja vastastikuse õppe võrdlusalusena.

Järgnevad kriteeriumid on välja pakutud hindamaks, **kas riiklik kõrgharidusraamistik on kooskõlas Euroopa kõrgharidusruumi** (edaspidi EHEA) **kvalifikatsiooniraamistikuga** (<http://www.ehea.info>)

1. Kõrghariduse eest vastutav ministeerium on määranud kõrghariduse kvalifikatsioonide siseriikliku raamistiku ning asutuse või asutused, mis vastutavad selle raamistiku väljatöötamise eest.
2. Riikliku raamistiku kvalifikatsioonide ja Euroopa raamistiku tasemekirjelduste vahel on selge ja tõestatav seos.

3. Riiklik raamistik ja selles loetletud kvalifikatsioonid põhinevad selgelt õpiväljunditel. Kvalifikatsioonid on seotud ECTS-iga või ECTS-iga võrreldavate ainepunktidega.
4. Kvalifikatsioonide kaasamise kord riiklikus raamistikus on läbipaistev.
5. Kõrghariduse riiklikud kvaliteeditagamise süsteemid viitavad riiklikule kvalifikatsiooniraamistikule ning on kooskõlas Berliini Kommünikee ja sellele järgnevate Bologna protsessi kommünikeedega.
6. Info riikliku raamistiku ja selle vastavuse kohta Euroopa raamistikuga on kantud kõikidele akadeemilistele tõenditele.
7. Riikliku raamistiku poolte ülesanded on selgelt määratletud ja avalikustatud.

Iga riik peaks kinnitama oma kõrgharidusraamistiku kokkusobivust Euroopa kõrgharidusruumi kvalifikatsiooniraamistikuga (edaspidi QF-EHEA), järgides järgnevaid samme:

1. Pädev siseriiklik asutus tunnustab riikliku raamistiku vastavust Euroopa raamistikule.
2. Enesehindamiseks on leppinud kokku asjaomase riigi tunnustatud ja Bologna protsessi raames akrediteeritud kvaliteedihindamise asutused.
3. Enesehindamise protsessi kaasatakse rahvusvahelised eksperdid.
4. Enesehindamise tulemused ja tõendusmaterjalid avalikustatakse üksikute kriteeriumide kaupa.
5. ENIC ja NARIC võrgustikes on olemas kõigile juurdepääsetav nimekiri riikidest, kes on kinnitanud, et nad on enesehindamise sooritanud.
6. Enesehindamise sooritamise kohta lisatakse märke akadeemilistele tõenditele, mis antakse välja pärast lõpetamist, näidates seal seose riikliku raamistiku ja Euroopa raamistiku vahel.

Kuigi EQF-ga sidumise kriteeriumid ning menetlused erinevad Bologna enesertifitseerimise protsessi kriteeriumidest ning menetlustest, on nad omavahel kooskõlas.

2. Eesti kvalifikatsiooniraamistik

2.1. EKR-i õiguslik raamistik

Vastavalt Kutseseadusele (<https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015261?leiaKehtiv>) on EKR-l 8 taset, kusjuures 1. tase on madalaim ja 8. tase kõrgeim. Kvalifikatsioonitasemete kirjeldused on **identsed EQF-i tasemete kirjeldustega**. EKR on kõikehõlmav raamistik, mis koosneb neljast alaraamistikust:

- üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik,
- kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik,
- kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik,
- kutsekvalifikatsioonide raamistik.

EKR-i tase on määratud igale nende raamistike kvalifikatsioonitüübile. ?

Alaraamistike tasemekirjeldused on määratletud vastavate riiklike haridusstandarditega:

- Põhikooli riiklik õppekava,
- Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava,
- Gümnaasiumi riiklik õppekava,
- Kutseharidusstandard,
- Kõrgharidusstandard,
- Kutsestandardid.

Tabel Lisas 4 esitab võrdlevalt EKR-ga seotud alaraamistike tasemekirjeldused.

EKR-i tasemekirjeldused on toodud Tabelis 2.1. Kvalifikatsiooniraamistiku tasemete kirjeldused määravad üldnõuded üldhariduse, kutsehariduse, kõrghariduse ning kutsekvalifikatsioonidele.

Tabel 2.1. Eesti kvalifikatsiooniraamistik

EKR tase	Teadmised (eristatakse teoreetilised ja faktiteadmised)	Oskused (eristatakse kognitiivseid: loogilise, intuiitse ja loova mõtlemise kasutamine ja praktilisi oskusi: käelised oskused ning meetodite, materjalide, tööriistade ja vahendite kasutamine)	Vastutuse ja iseseisva tegutsemise ulatus
1. tase	üldteadmised	põhioskused lihtsamate (töö)ülesannete täitmiseks	töötab või õpib otsesel juhendamisel piiritletud situatsioonis
2. tase	põhilised tööalased või õppesuunaalased faktiteadmised	põhilised kognitiivsed ja praktilised oskused vastava teabe kasutamiseks, et täita (töö)ülesandeid ja lahendada tavalisi probleeme, kasutades lihtsaid reegleid ja töövahendeid.	töötab ja õpib juhendamisel, kuid mõningase iseseisvusega
3. tase	teadmised tööalaste või õppesuunaalaste faktide, põhimõtete, protsesside ja üldiste mõistete kohta	kognitiivsed ja praktilised oskused (töö)ülesannete täitmiseks ja probleemide lahendamiseks, valides ja rakendades põhimeetodeid, töövahendeid, materjale ja teavet	vastutab töö- või õppeülesannete täitmise eest; kohandab probleemide lahendamisel enda

			käitumist vastavalt olukorrale
4. tase	töölased või õppesuunaalased laiaulatuslikud fakti- ja teooriate teadmised	töölased või õppesuunaalased kognitiivsed ja praktilised oskused konkreetsetele probleemidele lahenduse leidmiseks	juhib ise oma tööd ja õppimist vastavalt juhtnööridele situatsioonides, mida saab tavaliselt ette näha, kuid mis võivad muutuda; juhendab kaaslaste tavatööd, võtab mõningase vastutuse töö ja õppetöö hindamise ja edendamise eest
5. tase	töölased või õppesuunaalased põhjalikud, spetsialiseeritud, faktilised ja teoreetilised teadmised ning teadlikkus oma teadmiste piiridest	igakülgset kognitiivset ja praktilist oskust abstraktsetele küsimustele loovate lahenduste leidmiseks	juhib ja juhendab töö- ja õppesituatsioone, kus võivad juhtuda ettearvamatud muutused, kontrollib ja arendab enda ja teiste tegevust
6. tase	töölased või õppesuunaalased süvateadmised, sh kriitiline arusaam teooriatest ja printsiipidest	meisterlikkust ja novaatorlikkust demonstreerivad arenenud oskused konkreetsete tööalaste või õppesuunaalaste keeruliste ja ettearvamatute probleemide lahendamiseks	juhatas keerulisi tehnilisi või kutsealaseid tegevusi või projekte, võtab vastutuse otsuste langetamise eest ettearvamatutes töö- või õppesituatsioonides vastutab üksikisikute ja rühmade kutsealase arendamise juhtimise eest
7. tase	väga spetsialiseeritud, osaliselt tööalaste või õppesuunaalaste teadmiste esirinnas olevad teadmised, millel rajaneb originaalne mõtlemine kriitiline teadlikkus tööalastest või õppesuunaalastest ja eri valdkondade vahelistest probleemidest	spetsialiseeritud probleemilahendamise oskused, mis on vajalikud teadus- ja/või innovatsioonitegevuses, selleks et luua uusi teadmisi ja protseduure ning siduda eri valdkondade teadmisi	juhib ja muudab töö- või õppesituatsioone, mis on keerukad, ettearvamatud ja nõuavad uut strateegilist käsitlust võtab vastutuse kutseteadmistesse ja -tegevusse panuse andmise eest ja/või kontrollib meeskondade strateegilist tegutsemist

8. tase	teadmised, mis on tööalaste või õppesuunaalaste ja valdkondadevaheliste teadmiste esirinnas	eriti arenenud ja spetsialiseeritud oskused ja tehnikad, kaasa arvatud süntees ja hindamine, mis on vajalikud kriitiliste küsimuste lahendamiseks teadus- ja/või innovatsioonitegevuses ja olemasolevate teadmiste või kutseoskuste täiendamiseks ning uuesti määratlemiseks	omab autoriteeti ja demonstreerib oma novaatorlikkust, iseseisvust, teadus- ja kutsealast meisterlikkust ning pidevat pühendumust uute ideede või protsesside arendamisel töö- või õppesituatsioonide, sh teadustöö, esirinnas
---------	---	--	--

2.2. Kvalifikatsioonide EKR-i tasemete määramine ning kvalifikatsioonide paigutamine EKR-i

Riikliku kvalifikatsiooniraamistiku EQF-ga sidumise kriteeriumid ja protseduurid näevad ette kaks tegevust kvalifikatsiooni sidumiseks kvalifikatsiooniraamistikuga: **kvalifikatsiooni EKR-i taseme määramine** ja **kvalifikatsiooni paigutamine EKR-i**.

EKR-s (selle vastavas alaraamistikus) sisalduvad ainult riiklikult tunnustatud kvalifikatsioonid. Riiklikult tunnustatud kvalifikatsioon rahuldavad kindlaid kvaliteedinõudeid, st:

- on määratletud **õpiväljunditel põhineva kvalifikatsioonistandardiga** (õppekava või kutsestandard) ja vastab riikliku raamstandardi nõuetele (selle olemasolu korral),
- omab **riiklikult tunnustatud kvalifikatsiooni andjat** (õppeasutus, kutsealaliit jne).

Kuna EKR-i tasemekirjeldused on identsed EQF-i tasemekirjeldustega, on võrdlusprotsessi põhirõhk nihkunud **kvalifikatsioonile EKR-i taseme määramisele**. Seetõttu järgitakse kvalifikatsioonidele EKR-i taseme määramisel ja riiklike kvalifikatsioonide paigutamisel EKR-i p.1.2 toodud kriteeriumeid ja protseduure.

Peatükis 3 on kirjeldatud, kuidas eespool nimetatud kriteeriumeid ja protseduure on järgitud üldhariduse kvalifikatsioonide, kutsehariduse kvalifikatsioonide, kõrghariduse kvalifikatsioonide ja kutsekvalifikatsioonide EKR-i taseme määramisel ning vastavate kvalifikatsioonide paigutamisel EKR-i. Lisaks on kirjeldatud nende protsesside kvaliteedi tagamist alaraamistikutes.

EKR on Eesti kvalifikatsioonisüsteemi keskne osa. Kvalifikatsioonisüsteemis toimub neli olulist protsessi, mille kvaliteedist sõltub kogu süsteemi tõhusus ja usaldusväärsus:

- kvalifikatsioonistandardite (õppetasemete standardite, kutsestandardite) arendamine;
- kvalifikatsioonide EKR-i taseme määramine;
- kvalifikatsioonide paigutamine EKR-i;
- isikute kompetentsuse hindamine.

3. Kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga

EKR-i paigutatavate kvalifikatsioonide alaraamistikud: ?

- alaraamistik üldhariduse tasemetele vastavatele kvalifikatsioonidele,
- alaraamistik kutseõppe liikidele vastavatele kvalifikatsioonidele,
- alaraamistik kõrgharidustaseme astmetele vastavatele kvalifikatsioonidele,
- alaraamistik erineva taseme kutsekvalifikatsioonidele.

3.1. Üldhariduse kvalifikatsioonid

3.1.1. Üldhariduse õiguslik raamistik

Üldhariduse õigusliku raamistiku moodustavad:

- Eesti Vabariigi haridusseadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13198443>);
- Koolieelse lasteasutuse seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13197929>);
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>);
- Põhikooli riiklik õppekava (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13273133>), mis kehtestab riigi põhiharidusstandardi;
- Gümnaasiumi riiklik õppekava (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13272925>), mis kehtestab riigi üldkeskhariduse standardi;
- Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (<https://www.riigiteataja.ee/akt/128122010014>).

2010. aastal toimusid üldharidussüsteemi õigusruumis olulised muutused. 01.09.2010 jõustusid uus *Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS)* kui ka *Põhikooli riiklik õppekava* (edaspidi PRÕK), *Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava* (edaspidi LÕK) ja *Gümnaasiumi riiklik õppekava* (edaspidi GRÕK). 2011. ja 2013. aastal vastu võetud põhikooli ja gümnaasiumiseaduse (PGS) muudatustega ei kaasnunud üldhariduse kvalifikatsioone puudutavaid muudatusi.

Uute riiklike õppekavade rakendumiseks on ette nähtud 3-aastane üleminekuperiood. Sel ajal kehtib paralleelselt 2002. aastal vastu võetud *Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava* ning jõustuvad järkjärgult uued õppekavad. Riiklike õppekavade üldosades kirjeldatud üldhariduse kvalifikatsiooni tüüpide EKR-ga sidumise aluseks (vaata p 3.1.3) on võetud uued riiklikud õppekavad. Arvestades seda, et põhimõttelisi kvalifikatsioonitaseme muutusi polnud uute riiklike õppekavade kasutuselevõtuga kavandatud, võib lugeda, et tehtavad järeldused kehtivad ka 2002. aasta riikliku õppekava kohta.

Haridusseaduse kohaselt on 9-aastane põhiharidus riigi haridusstandardiga ettenähtud kohustuslik üldharidusmiinimum, mille omandamine loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid keskhariduse omandamiseks.

Põhikooli eesmärk on tagada õpilase eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng ning tervikliku maailmapildi kujunemine ning luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond. Gümnaasiumi eesmärk on tagada, et õpilased leiaksid endale huvi- ja võimetekohase tegevusvaldkonna, millega siduda enda edasine haridustee (õpitee kõrgkoolis või gümnaasiumijärgses kutseõppes).

LÕK sisaldab kahte riiklikku õppekava:

- Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava;

- Põhikooli toimetuleku riiklik õppekava (edaspidi TÕK).

LÕK-i alusel toimub abiõppele suunatud õpilaste õppetöö. TÕK- i alusel õpetatakse mõõduka ja raske vaimupuudega õpilasi.

Põhikooli õppekava omakorda jaguneb kolmeks kooliastmeks: esimene kooliaste hõlmab 1.-3. klassi, teine kooliaste 4.-6. klassi ja kolmas kooliaste 7.-9. klassi. Gümnaasiumi õppekava vastab neljandale üldhariduse astmele. Põhikooli riiklikus õppekavas on õpiväljundid kirjeldatud kooliastmete kaupa.

Üldkeskhariduse omandamine loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid kõrghariduse omandamiseks, samuti jätkata õpinguid kutseõppes.

PGS-i kohaselt saab Eestis õppetööd läbi viia Rahvusvahelise Bakalaureuseõppe Organisatsiooni õppekava või Euroopa koolide põhikirja konventsiooni alusel väljatöötatud õppekava kohaselt. Seesugused õppekavad on eelkõige mõeldud Eestis töötavate välismaalastest ametnike ja spetsialistide lastele.

3.1.2. Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik

Eesti üldharidussüsteemis on neli kvalifikatsioonitüüpi:

- põhikooli lõputunnistus;
- põhikooli lõputunnistus lihtsustatud õppekava alusel;
- põhikooli lõputunnistus toimetuleku õppekava alusel;
- gümnaasiumi lõputunnistus.

Põhikooli lõputunnistusel on märke, millise õppekava (PRÕK, LÕK või TÕK) alusel põhikool lõpetati, sest erinevused õppe tasemes on erinevate õppekavade läbimisel olulised.

Eelpool nimetatud nelja kvalifikatsiooni õpiväljundid on esitatud Tabelis 3.1.

Tabel 3.1. Üldhariduse kvalifikatsioonide õpiväljundid

Põhikooli toimetuleku õppekava lõpetaja	Põhikooli lihtsustatud õppekava lõpetaja	Põhikooli õppekava lõpetaja	Gümnaasiumi õppekava lõpetaja
teadvustab ennast (mina) ja kaasinimesi (mina–meie–teised), on teadlik nende erisuste ja eri kultuuride võimalikkusest, eristab kuuluvust oma–võõras–ühine;	peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab majandada ennast ja oma perekonda;	tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;	käitub eetiliselt, järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid;
suhtub positiivselt iseendasse, oma perekonda, kaaslastesse ja kodumaasse, järgib võimetekohaselt õigusnorme, hoidub vägivallast;	armastab kodumaad;	tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule;	vastutab oma valikute, otsustuste ja endale võetud kohustuste eest, austab teiste inimeste ja iseenda vabadust, on suveräänne isiksus;
	teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teiste rahvaste kultuurilisi erinevusi;	omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse	kasutab erinevaid õpistrateegiaid, oskab koostada uurimistööd ja seda esitleda, oskab olla meeskonna liige ja panustada ühiste eesmärkide saavutamisse;

järgib võimetekohaselt oma tervise ja looduse hoidmise põhimõtteid; orienteerub keskkonnas ja igapäevastes toimingutes, tegutseb tuttavates situatsioonides, hoidub teadaolevatest ohtudest ja küsib vajaduse korral abi; valdab järgmisi elementaaroskusi: vaatlemine, kuulamine; mõistab talle suunatud kohandatud kõnet ja/või alternatiivseid väljendusvahendeid; väljendab arusaadavalt oma soove/vajadusi omandatud keeleüksuste ja/või alternatiivsete väljendusvahendite abil; tuleb toime võimetele vastavate lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisesannetega; mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile; teeb jõukohast tööd, on valmis jätkuõppeks.	demokraatia põhimõtteid; hoidub eetiliselt valedest ahvatlustest ja ettepanekutest; tunneb terveid eluviise ning püüab neid järgida; teab loodushoiu peamisi seisukohti ja püüab tegutseda keskkonda säästes; eesmärgistab, kavandab ja hindab oma igapäevast tegevust; oskab tuttavates situatsioonides valida, nõu küsida, otsustada ja vastutust kanda; on valmis koostööks; osaleb võimetele vastavas täiendusõppes; mõistab lihtsat teavet, oskab teavet hankida (sh Internetist); valdab järgmisi elementaaroskusi: vaatlemine, kuulamine ja kõne mõistmine, kõnelemine; lugemine, kirjutamine, arvutamine; mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile, on valmis endale otsima sobivat tööd; omab kujutlust maailmast kui tervikust.	eelarvamustevabalt ja lugupidavalt; on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu; on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideale, seab endale eesmärgi ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest; suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid; valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste; suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist; mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes; oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja	aitab teadlikult kaasa eesti rahvuse, keele, kultuuri ja Eesti riigi säilimisele ja arengule, mõistab eesti kultuuri Euroopa ja teiste rahvaste kultuuri kontekstis; mõistab, väärtustab ja austab oma ja teiste rahvaste kultuuritraditsioone; suudab hinnata oma taotlusi, arvestades oma võimeid ning võimalusi, oskab ette näha võimalikku edu ja ebaedu, on teadlik erinevatest töövaldkondadest, tööturu suundumustest; oskab hankida teavet edasiõppimise ja tööleidmise võimaluste kohta, kavandab oma karjääri; kasutab korrektset ja väljendusrikast keelt, oskab argumenteeritult väidelda; mõtleb kriitiliselt ja loovalt, arendab ning hindab oma ja teiste ideid, põhjendab oma valikuid ning seisukohti; valdab vähemalt kahte võõrkeelt iseseisva keelekasutaja tasemel; kasutab matemaatilisi teadmisi ja meetodeid erinevates eluvaldkondades; omab väljakujunenud loodusteaduslikku maailmapilti ning mõistab nüüdisaegse loodusteaduse olemust, teab globaalprobleeme, võtab kaasvastutuse nende lahendamise eest, väärtustab ja järgib jätkusuutliku arengu põhimõtteid; kasutab nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt ja vastutustundega, hindab tehnoloogiliste rakenduste mõju igapäevaelule, omab kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle
--	--	---	--

		teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi; suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada; on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust; suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist; väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne; mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.	kasutamise seotud küsimustes; on kujundanud oma aktiivse kodanikupositsiooni, tunnetab end dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena Eesti, Euroopa ja globaalses kontekstis, oskab konflikte vältida ja lahendada, käitub tolerantselt; hindab heatasemelist kunsti, oskab oma loomingus käsitseda töövahendeid ning kasutada tehnikaid ja materjale; elab tervislikult, oskab hoida ja vajaduse korral taastada oma vaimset ja füüsilist vormi.
--	--	---	--

3.1.3. Üldhariduse kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga

Kuna üldhariduse riiklike õppekavade koostamise käigus vastavaid kvalifikatsioone EKR-i tasemetega ei seotud, siis on alljärgnev analüüs tehtud pärast nende õppekavade kinnitamist. Analüüsi tulemusi aga kasutati üldhariduse kvalifikatsioonide EKR-i tasemetega sidumiseks.

Põhikooli lõputunnistus

PRÕK-i õpiväljundid on kirjeldatud Tabelis 3.1. Nendel õpiväljunditel põhinevatel hoiakutel, väärtustel ja käitumisel on oluline roll põhikooli õppekavas.

PRÕK-i õpiväljundid on kirjeldatud vähemalt tasemel „hea“, mis tähendab, et ka nendest madalam sooritus annab veel võimaluse saada positiivne hinne. Seos õpiväljundite kirjelduse taseme ja hindamise vahel ei ole hetkel väga selgelt fikseeritud, kuigi vastav hindamisraamistik on haridus- ja teadusministri määrusega kinnitatud (<https://www.riigiteataja.ee/akt/12753100>).

EKR-i 2. taseme ja põhikooli lõpu õpiväljundite võrdlus

EKR-s kirjeldatud „põhilised töö- või õppesuunalised faktilised teadmised“ on esindatud järgmistes õpiväljundites või nende osades:

- omab teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest;
- tunneb õigekirjareegleid;
- valdab vähemalt ühte võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste.

EKR-s kirjeldatud „Põhilised kognitiivsed ja praktilised oskused asjakohase teabe kasutamiseks, et täita (töö)ülesandeid ja lahendada tavalisi probleeme, kasutades lihtsaid reegleid ja töövahendeid“ ja „töötab või õpib juhendusel, kuid mõningase iseseisvusega“ on äratuntavad järgmistes õpiväljundites:

- on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajadusel asjakohast nõu;
- on ettevõtlik, usub endasse, seab endale eesmärgid ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest;
- suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside kasutamist;
- mõistab inimese ja keskkonna seoseid;
- oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;
- suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt kasutada;
- suudab väljendada ennast loominguliselt;
- mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt.

PRÕK-i õpiväljundites puudub fakti- ja teooriakeskne lähenemine, mida rõhutab EKR-i õpiväljundite teadmiste osa. Fakte ja teooriat esitatakse õpiväljundites läbi kognitiivsete ja praktiliste oskuste prisma. Selle taga on õppimisteoreetiline arusaam, et seostamata faktid ei oma pikemas perspektiivis olulist kaalu. PRÕK-i õpiväljundites on väikerahvale iseloomulikult olulisel kohal võõrkeeleoskus, mida EKR-s samuti eraldi ei nimetata.

Kvalitatiivseid erinevusi analüüsides on õppija iseseisvuse aste PRÕK-s kirjeldatud õpiväljundites oluliselt suurem, viidates vaid ühel korral vajadusel asjakohase nõu kasutamisele. Samas võiks näiteks tehnikamaailmas toimetuleku ja tõendusmaterjalide puhul järelduste tegemisel nimetada, et seda tehakse kellegi teise juhendamisel. Uurimis- ja järeldusoskust puudutav õpiväljund viitab enamale kui „lihtsate reeglite ja töövahendite kasutamisele“ (EKR-i 2. taseme kirjeldus). Samuti on EKR-i tasemekirjeldusest nõudlikum õpiväljund, kus eeldatakse, et inimene suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi.

Kui kognitiivseid oskusi analüüsida, siis PRÕK-i õpiväljundites on mitmel korral rõhutatud loogika rolli, samuti on esile toodud loomingulisust ja eneseväljendust, kuid puudub vihje intuitsioonile, mida EKR-i kognitiivsete oskuste ühe aspektina nimetatakse. Praktilistele oskustele on aga mitmel pool viidatud, kaudsemalt ka probleemide lahendamisele.

Kuna PRÕK-i õpiväljundid on mitmes kohas kõrgemad kui EKR-i 2. taseme omad, siis on neid alljärgnevalt võrreldud EKR-i 3. tasemega.

EKR-i 3. taseme ja põhikooli lõpu õpiväljundite võrdlus

PRÕK-i õpiväljundeid EKR-i 3. tasemega võrreldes võib leida järgmisi seoseid: „teadmised töö- või õppesuunaalaste faktide, põhimõtete, protsesside ja üldiste mõistete kohta“ (EKR-i 3. taseme teadmiste kirjeldus) kajastuvad näiteks järgmistes põhikooli lõpu õpiväljundite kirjeldustes: „mõistab inimese ja keskkonna seoseid“, „oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi“, „suudab tehnikamaailmas toime tulla, ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada“, „omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest“ jt. Nagu eelpool öeldud, ei ole fakti- ega teooriateadmiste omandamine Eesti eraldi eesmärk, seepärast on neid võimalik analüüsida eelkõige läbi mõtlemisprotsesside.

Eelnevalt toodud näited viitavad seosele kognitiivsete ja praktiliste oskuste kirjeldusega EKR-i 3. tasemel, mis eeldavad muuhulgas oskust tööülesandeid täita ja probleeme lahendada, „valides ja rakendades põhimeetodeid, töövahendeid, materjale ja teavet“. Nii tehnika eesmärgipärane kasutamine, oskus õppida, enda asjakohane väljendamine arvestades suhtluspartnereid, matemaatiliste meetoditega igapäevaelu küsimuste lahendamine kui muud sarnased õpiväljundid vihjavad selgelt suhteliselt laiapõhjaliste oskuste omamisele.

Autonoomsust ja iseseisvust, mis vastavad EKR-i 3. taseme kirjeldusele „vastutab töö- või õppeülesannete täitmise eest; kohandab probleemide lahendamisel enda käitumist vastavalt olukorrale“ leiab järgnevalt õpiväljundist: „on ettevõtlik, seab endale eesmärged ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib enda käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest“.

Kokkuvõttes on EKR-i 3. taseme kirjelduse ja PRÕK-i oodatavate õpiväljundite vahel küllalt suur sarnasus. Arvestades seda, et PRÕK kirjeldab oodatavaid õpiväljundeid vähemasti tasemel „hea“, tuleb põhikooli lõputunnistust siiski pidada EKR-i 2. taseme kvalifikatsiooniks.

EKR-i 2. taseme ja 2002. a riikliku õppekava õpiväljundite võrdlus

Sarnaselt PRÕK-ga on 2002. a riikliku õppekava õpiväljundites kirjeldatu oluliselt mitmekülgsem ja nõudlikum EQF-i 2. taseme kirjeldusest. See on ka mõistetav, arvestades, et 2002. a õppekava kirjeldab põhikooli õppe- ja kasvatuseesmärged kui ideaali, so „suurepärase“ tasemel. Samas ei ole määratletud hinde seos saavutatud õpiväljundiga. Seetõttu on loogiline, et baastasemele taandatud võiksid ka 2002. a riikliku õppekava õpiväljundid vastata EKR-i 2. tasemele.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et PRÕK-s kirjeldatud põhikooli lõpu oodatavad õpiväljundid on mitmes kohas oluliselt kõrgemal tasemel kui EKR-i 2. taseme kirjeldus eeldab. Kui aga arvestada, et õpiväljundid on kirjeldatud mitte väga täpselt fikseeritaval tasemel „hea“, mida kahtlemata kõik põhikooli lõpetajad ei saavuta, siis **võib põhikooli lõputunnistuse siduda EKR-i 2. tasemega.**

Põhikooli lõputunnistus lihtsustatud ja toimetuleku õppekava järgi

LÕK-i sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Õppekava on koostatud nii, et õpilased omandaksid teadmised ja oskused, väärtushinnangud ja toimimisviisid toimetulekuks igapäevaelus. Õppekava taotleb õpetamist, kasvatamist ja korrigeerimist valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teooriaid käsitletakse minimaalselt, nende ülesandeks on üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatu. Praktilised oskused täpsustatakse ainekavades. Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavate tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Oluline on pedagoogi ja õpilaste emotsionaalne kontakt ühistegevuses ja jõukohasuse miljö.

Erinevalt PRÕK-ist on LÕK-is suurem osakaal tööõpetusel ning väikesem osakaal loodusainetel (füüsikal, keemial) ja võõrkeeltele. Samuti on siin eraldi ainena elu- ja olustikuõpe. Tinglikult võib **LÕK-i õpiväljundeid lugeda samaväärseks PRÕK-i õpiväljunditega ja siduda vastava kvalifikatsiooni EKR-i 2. tasemega.**

TÕK võimaldab õpilasel saada oma võimetele ja arengutasemele vastav põhiharidus. Toimetulekuõppe põhiülesanne on toetada korrektsioonitööga õpilaste arengut, kujundada isiksus, kes tuleb toime igapäevaste tegevustega kodus, teenindusasutustes ning saab juhendamise ning järelevalve all hakkama lihtsama tööga. Õpetamise eesmärk on kujundada psühhofüsioloogilisi kompensatsioonimehhanisme ja arendada tunde- ning tahtevalda, soodustada õpilase enesetunnetuse, motoorsete, kognitiivsete, kommunikatiivsete ja sotsiaalsete oskuste arengut ning seeläbi ühiskonnas toimetulekut. Vajadusel võimaldatakse õppijal pikendada õppeaega kolme aasta võrra.

Kui võrrelda EKR-i 1. taseme kirjeldust TÕK-i õpiväljundite kirjeldustega, siis teatud juhtudel on võimalik neid omavahel sarnasteks pidada. Näiteks võivad TÕK-ga lõpetanutel olla „põhioskused lihtsamate (töö)ülesannete täitmiseks“ ja ta võib olla võimeline „töötama ja õppima otsesel juhendamisel piiritletud situatsioonis.“ Kuna aga TÕK-d sõltuvad väga õppijate erivajadustest, ei ole võimalik väita, et kõikidel juhtudel on **TÕKi õpiväljundid võrreldavad EKR-i 1. taseme kirjeldusega.**

Gümnaasiumi lõputunnistus

Gümnaasiumi lõpu õpiväljundid on GRÕK-s kirjeldatud sarnaselt põhikooli omadele ning esitatud Tabelis 3.1. Erinevalt PRÕK-st on gümnaasiumi lõpu õpiväljundid kirjeldatud baastasemel ehk tasemel „rahuldav“.

EKR-i 4. taseme ja gümnaasiumi lõpu õpiväljundite võrdlus

Kui võrrelda EKR-i 4. taseme kirjeldust ja gümnaasiumi lõpu õpiväljundeid, siis on siin mitmeid sarnasusi PRÕK-ga. GRÕK kirjeldab õpiväljundites suuremahuliselt hoiakuid ja nendel põhinevat käitumist, sh rahvuskultuuri hoidmise ja teiste rahvaste kultuuritraditsioonide austamise puutuvat. Samamoodi on olulisel kohal võõrkeele õpe, kusjuures gümnaasiumi lõpetajalt eeldatakse vähemalt kahe võõrkeele oskamist iseseisva keelekasutaja tasemel. GRÕK-i õpiväljundites on selged vihjed loogikat ja loomingulisust puudutavatele kognitiivsetele oskustele, kuid puuduvad viited intuitsiooni kasutamisele.

Kuna tegu on üldistatud õpiväljundite loeteluga, siis sarnaselt PRÕK-ga on otseseid vihjeid faktidele ja teooriatele vähe. Siiski võib leida mõningaid väljendeid nagu „on teadlik erinevatest töövaldkondadest, tööturu suundumustest“ või „teab globaalprobleeme“. Põhiliselt on teadmised siiski esitatud läbi kognitiivsete ja praktiliste oskuste prisma, mida võib õppimisteoreetilisest perspektiivist pidada igati õnnestunuks. Õpiväljunditest on võimalik välja lugeda ka laiaulatuslikku haaret. Seda väljendavad näiteks väljendid „mõistab eesti kultuuri Euroopa ja teiste rahvaste kultuuri kontekstis“, „kasutab matemaatilisi teadmisi ja meetodeid erinevates eluvaldkondades“ või „tunnetab end dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena Eesti, Euroopa ja globaalses kontekstis“.

Kognitiivsete ja praktiliste oskuste nimistusse kuuluvad mitmed õpiväljundid: „kasutab erinevaid õpistrateegiaid, oskab koostada uurimistööd ja seda esitleda, oskab olla meeskonna liige ja panustada ühiste eesmärkide saavutamisse“, „kasutab matemaatilisi teadmisi ja meetodeid erinevates eluvaldkondades“, „kasutab nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt ja vastutustundega“ ning „oskab oma loomingus käsitseda töövahendeid ning kasutada tehnikaid ja materjale“.

EKR-i 4. taseme iseseisvuse ja vastutuse määratlusega sobivad hästi kokku järgmised õpiväljundite osad: „vastutab oma valikute, oskuste ja endale võetud kohustuste eest“, „oskab hankida teavet edasiõppimise ja tööleidmise võimaluste kohta, kavandab oma karjääri“ või „oskab hoida ja vajaduse korral taastada oma vaimset ja füüsilist vormi.“ Lisaks sobivad EKR-i 4. taseme kirjeldusega „juhendab kaaslaste tavatööd, võtab mõningase vastutuse töö või õppimise hindamise ja edendamise eest“ ning mitmed teised sõnastused gümnaasiumi lõpu õpiväljundites, sealhulgas need, mis viitavad meeskonna liikmeks olemisele ja ühiste eesmärkide saavutamisse panustamisele.

GRÕK-s sätestatud õpiväljundid on üldjoontes vastavad EKR-i 4. taseme kirjeldusega. Oluline erinevus on seotud kaaslaste tavatöö juhendamisega. Kui aga vaadata sõnastust, mis puudutab ühistesse eesmärkidesse panustamist, siis pole välistatud, et see sisaldab ka teiste juhendamist.

Sõnastuse üldistuse tõttu pole gümnaasiumi õpiväljundites sõnasõnalist vihjet ka „konkreetsetele probleemidele lahenduse leidmisest“ (EKR-i 4. taseme sõnastus), kuid leida võib sõnastusi nagu „oskab argumenteeritult väidelda“, „põhjendab oma valikuid ning seisukohti“ ja „oskab konflikte vältida ja lahendada“. Konkreetsete probleemide lahendamise asemel on gümnaasiumi õpiväljundites vihje globaalprobleemidele, mille lahendamisel oodatakse, et gümnaasiumi lõpetaja kaasvastutust võtab. See

on kaugelt enam kui EKR-i 4. tase eeldab. EKR-s ei leidu vihjeid kodanik olemisele – olgu siis tegu oma riigi või maailmakodanikuga.

Kokkuvõttes võib **GRÕK-i õpiväljundeid pidada igati vastavaks EKR-i 4. tasemele**. Võib isegi öelda, et oma mitmekülsuse tõttu ületab GRÕK-s kirjeldatu EKR-i 4. taseme kirjelduse.

Tuginedes eeltoodud analüüsile, on ettepanek üldhariduse kvalifikatsioonid siduda EKR-ga järgnevalt:

EKR-i tase	Üldhariduse kvalifikatsioon	Kommentaariid
1. tase	Põhikooli lõputunnistus TÕK-i järgi	
2. tase	Põhikooli lõputunnistus Põhikooli lõputunnistus LÕK-i järgi	Õpiväljundid kirjeldatud tasemel „hea“
4. tase	Gümnaasiumi lõputunnistus	Õpiväljundid kirjeldatud tasemel „rahuldav“

3.1.4. Üldhariduse kvalifikatsiooni andvad asutused ja kvalifikatsiooni andmine

Eestis tegutsevad koolid koolitusloa alusel, mille väljastab HTM. Koolitusloa annab koolile õiguse läbi viia vastava taseme õpet ja välja anda riiklikult tunnustatud lõputunnistusi, st tegutseda kvalifikatsiooni andva asutusena.

Põhikooli lõpetamiseks PRÕK-i järgi sooritatakse ühtsed põhikooli lõpueksamid või PRÕK-s sätestatud juhtudel (erivajadused ja individuaalne õppekava) koolieksamid järgmistes ainetes: eesti keel või eesti keel teise keelena (vene keeles õppinutele), matemaatika ja üks valikeksam haridus- ja teadusministri poolt lubatud ainete hulgast õpilase valikul.

Gümnaasiumi lõpetamiseks tuleb sooritada:

- 1) riigieksamid eesti keeles või eesti keeles teise keelena (vene keeles õppinutele), matemaatikas ja võõrkeeles;
- 2) kooli õppekavas sätestatud õppesuunast tulenevalt ainevaldkonda või ainevaldkondi ning sotsiaal- ja loodusvaldkonda hõlmav gümnaasiumi koolieksam;
- 3) õpilasuurimus või praktiline töö (va kooli lõpetamisel eksternina).

3.1.5. Üldhariduse kvalifikatsioonitunnistused

Lõputunnistuste ja nende lisade vormid ning lõputunnistuste väljastamise kord on määratud Vabariigi Valitsuse määrusega (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13349551>). Kooli lõputunnistus on riiklik dokument, mille väljastab põhikool või gümnaasium isikule, kes on lõpetanud oma õpingud, täites õppekava kogu ulatuses. Lõputunnistused vormistatakse spetsiaalsele turvaelementidega lõputunnistuse plangile.

Põhikooli lõputunnistus antakse põhikooli riikliku õppekava, põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava või toimetuleku riikliku õppekava omandanud ja põhikooli lõpueksamid positiivselt sooritanud isikule. Gümnaasiumi lõputunnistus antakse gümnaasiumi riikliku õppekava omandanud ja riigieksamid positiivselt sooritanud õppurile.

Lõputunnistused vormistatakse spetsiaalsele turvaelementidega lõputunnistuse plangile. Lõputunnistuse lisana vormistatakse hinneteleht. Hinneteleht annab informatsiooni õppekava ja selle täitmise tulemuste kohta. Hinnetelehele kantakse kohustuslike õppeainete ja valikõppeainete aastahinded numbrite ja

sõnadega, samuti põhikooli lõpueksamite ained ja hinded. Lõputunnistuse väljaandmise alus on kooli õppenõukogu otsus. Põhikooli ja gümnaasiumi lõputunnistuste andmed kantakse Eesti Hariduse Infosüsteemi (edaspidi EHIS) haridust tõendavate dokumentide alamregistrisse.

Alates 2014. aasta maist lisavad üldhariduse kvalifikatsioone andvad asutused antavatele kvalifikatsioonitunnistustele viite vastavale EQF-i või EKR-i tasemele <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062016008>.

3.1.6. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine üldhariduses

Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine üldhariduses tähendab eelkõige varem või samal ajal mujal õpitu arvestamist, olgu selleks siis välismaal õpitu, huviringides ja spordikoolides omandatu või iseseisvalt omandatu. PRÕK võimaldab seda juhul, kui lapsevanem ja kooli esindaja (direktor või tema volitatud pedagoog) jõuavad kokkuleppele ja kui selle abil on võimalik omandada kooli või individuaalse õppekavaga määratud õpiväljundeid. Huvitav on, et õppija arvamust selle otsuse tegemisel ei küsita, kuigi PRÕK-i õpiväljundites eeldatakse õppijatelt üsna suurt iseseisvust oma elu otsuste tegemisel.

Põhikooli ja gümnaasiumiseadus sätestab, et kohalik omavalitsus peab tagama võimalused põhihariduse omandamiseks mittetatsionaarses õppes 17-aastasele või vanemale isikule, kes ei ole põhiharidust omandanud. Selle kaudu antakse võimalus haridustee pooleli jätnutele õpinguid jätkata. Samuti võib kooli pidaja otsusel põhikoolis pakkuda lisaõpet LÕK-i järgi põhikooli lõpetanutele, mille eesmärk on pakkuda täiendavat ettevalmistust ja tuge õppe sujuvaks jätkamiseks või siirdumiseks tööturule. Täiskasvanud õppija puhul lubatakse kokkuvõtva hindamisena mõista ka teadmiste ja oskuste tõendamist VÕTA kaudu.

GRÕK lubab ilma mööndusteta kõigi õppijate puhul mõista kokkuvõtva hindamisena teadmiste ja oskuste tõendamist VÕTA kaudu.

3.1.7. Üldhariduse kvaliteedisüsteem

Eesti üldharidussüsteemis moodustavad kvaliteedisüsteemi:

- koolide sisehindamine koos seda toetava nõustamisega;
- koolide perioodiline välishindamine (tasemetööd, riigieksamid ja juhtumipõhine riiklik järelevalve).

Riiklikud õppekavad ja kooli õppekavad, milles õpieesmärke kirjeldatakse oodatavate õpiväljunditena, loovad senisest paremad võimalused kvaliteedi hindamiseks ja tagamiseks.

Eestis tegutseb alates 1996. aastast Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (edaspidi REKK)¹, mille ülesandeks on muuhulgas riiklike tasemetööde, ühtlustatud küsimustikega põhikooli lõpueksamite ja gümnaasiumite lõpetamiseks vajalike riigieksamite läbiviimine. 2012. aastal sai REKK Sihtasutuse Innove struktuuriüksuseks (üldhariduse ja järelevalveagentuur (www.innove.ee)). Üldine põhimõte on, et õpilaste edasijõudmise taset kontrollitakse riiklikult iga kooliastme lõpul. Esimese kolme kooliastme lõputöid kontrollitakse tsentraliseeritult juhusliku valimi alusel. Kõiki gümnaasiumi riigieksamitöid kontrollitakse riiklikult.

Õpiväljundite sõnastamine astmete teemade kaupa annab võimaluse valida õppeainete mahust välja kõige olulisem ja sellele keskenduda. See peaks parandama ka erinevate aastate tasemetööde ja eksamite võrreldavust ning täpsustama kõigilt õppijatelt oodatud teadmisi ja oskusi.

¹ Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus lõpetas 1. augustist 2012 tegevuse, kõik senised tegevusvaldkonnad viidi üle Sihtasutusse Innove

Koolide sisehindamise enamat kasutamist julgustatakse ja toetatakse. Kui erinevad osapooled kogevad vastastikust toetust ja soovi üldhariduse süsteemi ühiselt arendada, on tee pidevale kvaliteedi paranemisele avatud.

Kokkuvõtvalt võib Eesti üldhariduse kvaliteedisüsteemi pidada jätkusuutlikuks.

3.2. Kutsehariduse kvalifikatsioonid

3.2.1. Kutsehariduse õiguslik raamistik

2013. aastal võttis Riigikogu vastu kutseõppeasutuse seaduse

(<https://www.riigiteataja.ee/akt/122122013002>), mis muutis oluliselt kutseõppesüsteemi:

- uute EKR-ga seotud kutseõppe liikide ja nendega seotud kvalifikatsioonide määratlemine;
- ulatuslik õpiväljundite põhise lähenemisviisi kasutamine;
- kutseõppe uue kvaliteedi tagamise süsteemi loomine;
- Eesti kutsehariduse arvestuspunktide määratlemine õppetöö mahu mõõtmiseks.

Kutsehariduse omandamist reguleerib Kutseõppeasutuse seadus, mis sätestab kutseõppeasutuse (edaspidi *kool*) asutamise, pidamise, üleandmise, ümberkorraldamise ja tegevuse lõpetamise, õppe läbiviimise õiguse, juhtimise, õppekorralduse, riikliku koolitustellimuse ja rahastamise alused, kooli ülesanded, koolipere õigused ja kohustused ning riiklik järelevalve kooli tegevuse üle. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13148030>). Kutseõppe õppekavadele ja kvalifikatsioonidele esitatavaid nõudeid reguleerib kutseharidusstandard (<https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013>).

Kutsekeskhariduse kvalifikatsioonide jaoks välja töötatud riiklikud kutseõppe õppekavad (<http://www.innove.ee/et/kutseharidus/kutsehariduse-rok>) jõustuvad Haridus- ja Teadusministeeriumi määrustega. 2016. aasta septembri seisuga on heaks kiidetud 20 riiklikku kutseõppe õppekava.

Kutseõppeasutuse seadusega ja uue kutseharidusstandardiga algatatud reformide ellu viimise kiirendamiseks käivitati 2013. aasta septembris kutseõppe õppekavade ja juhtimise reform. Selle tagajärjel on kutseõppeasutused rakendanud üle 600 uue väljundipõhise õppekava. Uutes kutsekeskhariduse õppekavades on ühendatud võtmekompetentside ja ametialaste oskuste arendamine.

3.2.2. Kutsehariduse kvalifikatsioonid

Kutseõppeasutuse seaduses kehtestatakse viis kutsehariduse kvalifikatsiooni:

- teise taseme kutsehariduse tunnistus;
- kolmanda taseme kutsehariduse tunnistus;
- neljanda taseme kutsehariduse tunnistus;
- kutsekeskhariduse tunnistus (seotud EKR-i neljanda tasemega),
- viienda taseme kutsehariduse tunnistus.

Tabelis 3.1 on toodud kuni 01.09.2013. kehtinud kutsehariduse kvalifikatsioonide vastavus uutele kutsehariduse kvalifikatsioonidele. Tabelis 3.2 kirjeldatakse uusi kutseõppe õppekavade tüüpe.

3.2.3. Kutsehariduse standardid

Eestis on kaks kutsehariduse standardi tüüpi:

- Kutseharidusstandard;
- Kutseõppe riiklikud õppekavad.

Kutseharidusstandard (KuHS) määratleb kutseõppeasutuses või kutseõpet läbiviivas rakenduskõrgkoolis (edaspidi *kool*) toimuva kutseõppe tasemeõppe ühtsed nõuded, sh kutseõppe õpiväljundid ja nende seose EKR-ga, õppekava ning õppe ülesanded ja nõuded, õppekava muutmise põhimõtted, varasemate õpingute

ja töökogemuse arvestamise põhimõtted ning õppevaldkondade ja -suundade ning õppekavarühmade loetelu.

Tabel 3.1. Kuni 01.09.2013 kehtinud kutsehariduse kvalifikatsioonide ja uute kutsehariduse kvalifikatsioonide vastavus

Kutsehariduse kvalifikatsioonid kuni 01.09.2013	EKR tase	Kutsehariduse kvalifikatsioonid alates 01.09.2013
Kutseharidus ilma põhihariduse nõudeta	2	Teise taseme kutsehariduse tunnistus
Põhiharidusel baseeruv kutseharidus	3	Kolmanda taseme kutsehariduse tunnistus
Kutsekeskhariduse lõputunnistus Keskharidusel baseeruv kutseharidus	4	Kutsekeskhariduse tunnistus Neljanda taseme kutsehariduse tunnistus
	5	Viienda taseme kutsehariduse tunnistus

KuHS-s kirjeldatakse kvalifikatsioonidele vastavate õppekavade või moodulite õpiväljundid on kirjeldatud läbimiseks vajalikul minimaalsel tasemel (hinde „3“ tasemel). KuHS kirjeldab õpiväljunditena järgmisi kompetentse:

- Kutse- ja erialased teadmised;
- Kutse- ja erialased oskused ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus;
- Õpipädevus;
- Suhtluspädevus;
- Enesemääratluspädevus;
- Tegevuspädevus;
- Infotehnoloogiline pädevus;
- Algatusvõime ja ettevõtluspädevus.

Kutseõppe sisu põhineb kutsestandarditele, nende puudumisel sotsiaalsete partnerite poolsele sisendile või Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 18. detsembri 2006. a. soovitusel sätestatud elukestva õppe võtmepädevustele. Lisaks põhineb kutsekeskharidusõppe sisu gümnaasiumi riiklikul õppekaval.

Kutseõppe riiklik õppekava on kutsekeskhariduse õppekavade väljatöötamise alusdokument. Riiklik õppekava koostatakse koostöös sotsiaalsete partneritega ja põhineb KuHS-le, asjakohastele kutsestandarditele ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale.

Õppetöö alusdokumendiks on kooli õppekava. Koolide õppekavad jagunevad esma- ja jätkuõppe õppekavadeks. Esma- ja jätkuõppe õppekavad võib koostada ka ühise õppekavana. Kool koostab iga kooli poolt pakutava kutsehariduse kvalifikatsiooni jaoks EKR-i tasemele vastava õppekava. Kui õppekava võimaldab mitme kutse kvalifikatsiooni või osakutse omandamist, määratletakse nõutavad moodulid ja nende õpiväljundid.

Õppekava koosneb moodulitest. Moodul on lahutamatu sisühik, mis hõlmab kutsestandardi pädevusnõuetele vastavate õpitulemuste kirjeldust. Mooduli maht arvestuspunktides sõltub mooduli ja õpitulemuste eesmärgist. Moodulid jagunevad baasõppe, valikainete ja üldõppe mooduliteks.

Kutsehariduse õppekavade õppevaldkondadesse, õppesuundadesse ja õppekavarühmadesse liigitamisel lähtutakse ISCED 97-st.

Tabel 3.2 EKR-i tasemetele 2-5 vastavad kutseõppe õppekavade ja kvalifikatsioonide tüübid 01.09.2013.a seisuga

	Kutseõppe kvalifikatsioonide						
	2. tase	3. tase	4. tase			5. tase	
	Baasväljaõpe	Baasväljaõpe	Baasväljaõpe		Jätkuõpe	Baasväljaõpe	Jätkuõpe
			Keskeriharidus				
			Põhiharidus *	Põhiharidus	Põhiharidus ja 4. taseme kvalifikatsiooni saamiseks vajalikud	Keskharidus	Gümnaasiumiharidus ja 4. ja 5. taseme kvalifikatsioonide saamiseks vajalikud kompetentsid
Haridusalased nõuded õpingute alustamiseks	-	-	Põhihariduseta ja vähemalt 22-aastased isikud	15-150	15-60	120-150	15-60
Õppetöö maht Eesti kutsehariduse arvestuspunktide alusel	15-120	15-120	180				
			Õppetöö mahtu puudutavad erandid kehtestatakse riiklikus õppekavas	Muusika ja esitus-kunstide puhul kuni 180		Sõjaväe ja oleku õppekavade õppekavade puhul 150	
Praktiliste ülesannete osakaal	vähemalt 70%	vähemalt 50%	vähemalt 35%	vähemalt 50%	vähemalt 50%	vähemalt 50%	vähemalt 50%
Edasiõppimise võimalused	Põhihariduse omandamine *	Põhihariduse omandamine *	4. ja 5. taseme kutseõppe jätkuõpe	4. taseme kutseõppe jätkuõpe	Üldkesk- või keskeriharidus *	5. taseme kutseõppe jätkuõpe *	Kutsekõrgharidus või bakalaureuseõpe
	omandatud, üldkeskharidus või	omandatud, üldkeskharidus või	*	*	Kui keskharidus on juba	Kutsekõrgharidus või	
	või 4. taseme kutsealase	või 4. taseme kutsealase	1 aasta üldhariduse õpinquid *	Üldkesk- või keskeriharidus *	5. taseme kutsealane ettevalmistus või	bakalaureuseõpe	
	alustamine *	alustamine *	Kutsekõrgharidus või bakalaureuseõpe	Kui keskharidus on juba omandatud 5. taseme	kutsealane ettevalmistus või kutsekõrgharidus või		
	Põhihariduseta ja vähemalt 22-aastased isikud	Põhihariduseta ja vähemalt 22-aastased isikud					
	Keskeriharidus	Keskeriharidus					
	*						
	3. taseme ettevalmistus						
Vastav tööturuvajadus	Lihttöölised	Lihtsamad elukutsed, mis on seotud masinate ja seadmete juhtimise, vähem Tegevad oskustöölised, teenindav personal	Keerulisemad masinate ja seadmetega seotud ülesanded, meisterlik käsitöö ja oskustöö, oskustöölised põllumajanduse ja kalanduse vallas, teenused ja juhtimine			Kesk- ja spetsialistid, tehnikud ja ametnikud	Keerulised masinaid ja seadmeid puudutavad ülesanded, meisterlik käsitöö ja oskustöö suurte oskustega töölised ja kalanduse vallas, teenused ja juhtimine

3.2.4. Kutsehariduse kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga

Teise taseme kutseõppe lõpetajal on teadmised, oskused ja hoiakud, mis vastavad EKR-I teise kvalifikatsioonitaseme õpiväljunditele:

- Kutse- ja erialased teadmised:
 - 1) teab ja kirjeldab peamisi kutse- ja erialaseid mõisteid ning põhimõtteid;
 - 2) saab aru oma töö põhiprotsessidest, tunneb erialast oskussõnavara, materjale, töövahendeid ja enam kasutatavaid seadmeid.
- Kutse- ja erialased oskused ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus:
 - 1) oskab täita oma kutse- või erialal tavapäraseid, piiratud vastutusega tööülesandeid;
 - 2) suudab täita tööülesandeid juhendamisel;
 - 3) töötab tulemuslikult töösituatsioonides, mis on üldjuhul stabiilsed.
- Õpipädevus: õpib nõustamisel ja suunamisel.
- Suhtluspädevus:
 - 1) oskab suhelda harjumuspärastes olukordades ja tavapärase suhtluspartneritega;
 - 2) kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel nõu, abi ja tuge ning etteantud infomaterjale.
- Enesemääratluspädevus: oskab oma töö tulemusi hinnata nõustamisel.
- Tegevuspädevus: juhendamisel kohaneb ja tuleb toime erinevates sotsiaalsetes keskkondades.
- Infotehnoloogiline pädevus:
 - 1) teab mõningaid infotehnoloogia võimalusi;
 - 2) oskab mõnel määral kasutada internetti;
 - 3) oskab kasutada mõningaid rakendusi juhendamisel.
- Algatusvõime ja ettevõtlikkuspädevus:
 - 1) oskab väljendada oma ideid ning neid juhendamisel rakendada;
 - 2) teeb juhendamisel etteantud võimalustest oma oskustele sobivaid valikuid;
 - 3) osaleb oma karjääriplaani koostamisel.

Kolmanda taseme kutseõppe lõpetajal on teadmised, oskused ja hoiakud, mis vastavad EKR-I kolmanda kvalifikatsioonitaseme õpiväljunditele:

- Kutse- ja erialased teadmised: teab ja tunneb kutse- ja eriala oskussõnavara, põhimõtteid, tehnoloogiaid, protsesse, tehnikaid, materjale, töövahendeid, seadmeid ja terminoloogiat ning oskab neid kasutada ja rakendada.
- Kutse- ja erialased oskused ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus:
 - 1) oskab oma kutse- või erialal iseseisvalt täita mitmekesiseid tööülesandeid;
 - 2) suudab töötada iseseisvalt ja vastutada oma töö tulemuste eest töösituatsioonides, mis on üldjuhul stabiilsed või vähesel määral muutuvad;
 - 3) vastutab oma tööülesannete täitmise eest.
- Õpipädevus: õpib ja täiendab end iseseisvalt.
- Suhtluspädevus:
 - 1) põhjendab oma seisukohti ja väljendab ennast erinevates olukordades nii suuliselt kui kirjalikult;
 - 2) kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel kasutab üldlevinud infoallikaid.
- Enesemääratluspädevus: on võimeline optimaalselt lahendama kutse- ja erialaseid probleeme ning muutma vastavalt vajadusele oma käitumist.
- Tegevuspädevus: osaleb tulemuslikult erinevates meeskondades ning on suuteline täitma neis mitmekesiseid rolle.

- Infotehnoloogiline pädevus:
 - 1) teab infotehnoloogia peamisi võimalusi ja potentsiaalseid ohte;
 - 2) oskab kasutada interneti peamisi võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel.
- Algatusvõime ja ettevõtlikkuspädevus:
 - 1) kasutab erinevaid vahendeid ideede leidmiseks ja teostamiseks;
 - 2) avaldab arvamust kogetu kohta, kirjeldab, esitleb ja hindab oma ideid ja töid;
 - 3) seab juhendamisel endale karjäärieesmärke;
 - 4) leiab juhendamisel töökohtade kohta informatsiooni, sh elektrooniliselt;
 - 5) seostab juhendamisel erialase ettevalmistuse nõudeid tööturul rakendamise võimalustega.

Neljanda taseme kutseõppe lõpetajal on teadmised, oskused ja hoiakud, mis vastavad EKR-I neljanda kvalifikatsioonitaseme õpiväljunditele:

- Kutse- ja erialased teadmised: teab ja tunneb kutse- ja eriala põhjalikult, sealhulgas tunneb ja rakendab kutseala põhimõtteid, teooriaid, tehnoloogiaid nii tavapärastes kui ka uudsetes töösituatsioonides.
- Kutse- ja erialased oskused ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus:
 - 1) oskab iseseisvalt täita oma kutse- või erialal keerukaid ja mitmekesiseid, uudseid lahendusi eeldavaid tööülesandeid;
 - 2) vastutab oma tööülesannete täitmise eest.
- Õpipädevus:
 - 1) õpib ja täiendab end iseseisvalt ja ennastjuhtivalt;
 - 2) hindab ja analüüsib oma teadmiste taset.
- Suhtluspädevus:
 - 1) põhjendab oma seisukohti üksikasjalikult ja väljendab neid ka uudsetes situatsioonides nii suuliselt kui kirjalikult;
 - 2) kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel spetsiifilisi infoallikaid, hindab kasutatava informatsiooni usaldusväärsust ja tõesust.
- Enesemääratluspädevus:
 - 1) kasutab enesehindamist oma käitumise muutmiseks;
 - 2) on võimeline tegema ettepanekuid töötulemuste parendamiseks.
- Tegevuspädevus:
 - 1) osaleb tulemuslikult erinevates meeskondades ning on suuteline neid vajaduse korral juhtima;
 - 2) on võimeline osaliselt juhendama kaastöötajaid.
- Infotehnoloogiline pädevus:
 - 1) teab infotehnoloogia rolli, võimalusi ja potentsiaalseid ohte;
 - 2) oskab kriitiliselt hinnata saadaoleva teabe usaldusväärsust;
 - 3) oskab kasutada peamisi arvutirakendusi ning interneti võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel;
 - 4) oskab rakendada abivahendeid teabe loomiseks, esitamiseks ja mõistmiseks ning kasutada internetipõhiseid otsingusüsteeme ja muid teenuseid.
- Algatusvõime ja ettevõtlikkuspädevus:
 - 1) mõtleb süsteemselt ja loovalt ning oskab oma ideid kriitiliselt hinnata ja leida iseseisvalt võimalusi nende teostamiseks;
 - 2) algatab, arendab ja rakendab ideid;
 - 3) omab esmaseid teadmisi ettevõtlusest;
 - 4) koostab juhendamisel endale lühi- ja pikaajalise karjääriplaani;
 - 5) leiab iseseisvalt võimalusi erialaseks enesetäiendamiseks ja tööturul rakendumiseks;
 - 6) seostab erialase ettevalmistuse nõudeid tööturul rakendumise võimalustega.

Kutsekeskharidusõppe lõpetanu on saavutanud õpiväljundid, millele vastavaid kompetentse arendatakse läbivalt kogu õppekava ulatuses:

- Kutse- ja erialased teadmised:
 - 1) teab ja tunneb kutse- ja eriala põhjalikult, sealhulgas tunneb ja rakendab kutseala põhimõtteid, teooriaid, tehnoloogiaid nii tavapärastes kui ka uudsetes töösituatsioonides;
 - 2) seostab kutse- ja erialaseid teadmisi teaduslike meetodite, loodusteaduse ja matemaatika põhiprintsiipide ja -protsessidega;
 - 3) mõistab teaduslike teooriate, rakenduste ja tehnoloogia arengut ja sellega seotud ohte, väärtustab turvalisust ja säästlikku arengut.
- Kutse- ja erialased oskused ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus:
 - 1) oskab iseseisvalt täita oma kutse- või erialal keerukaid ja mitmekesiseid, uudseid lahendusi eeldavaid tööülesandeid;
 - 2) vastutab oma tööülesannete täitmise eest;
 - 3) kasutab matemaatika teadmisi ja meetodeid erinevates eluvaldkondades;
 - 4) väljendab ennast, esitab ja põhjendab oma seisukohti nii suuliselt kui kirjalikult korrektses emakeeles ja võõrkeeles iseseisva keelekasutaja tasemel arvestades suhtlusolukordi ja - partnereid.
- Õpipädevus:
 - 1) õpib ja täiendab end iseseisvalt ja ennastjuhtivalt;
 - 2) hindab ja analüüsib oma teadmiste ja oskuste taset, vajaduse korral otsib nõu, teavet ja tuge;
 - 3) oskab kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid erinevates kontekstides ning probleeme lahendades;
 - 4) väärtustab põhjenduste otsimist ja oskab hinnata nende paikapidavust.
- Suhtluspädevus:
 - 1) põhjendab oma seisukohti üksikasjalikult ja väljendab neid ka uudsetes situatsioonides nii suuliselt kui kirjalikult;
 - 2) kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel spetsiifilisi infoallikaid, otsib, kogub ja töötleb teavet ning hindab kasutatava teabe usaldusväärsust ja tõesust;
 - 3) sõnastab ja väljendab oma suulisi ja kirjalikke argumente veenvalt ja kontekstikohaselt.
- Enesemääratluspädevus:
 - 1) kasutab enesehindamist oma käitumise muutmiseks;
 - 2) on võimeline tegema ettepanekuid töötulemuste parendamiseks;
 - 3) oskab tajuda ja väärtustada enda seotust oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdiskultuuri sündmustega;
 - 4) oskab väärtustada ja nautida loomingut ning ennast loominguliselt väljendada;
 - 5) väärtustab õigekeelsust ja väljendusrikast keelt;
 - 6) teab ja väärtustab tervislikke eluviise, oskab hoida ja vajaduse korral taastada oma vaimset ja füüsilist vormi.
- Tegevuspädevus:
 - 1) suudab ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena, käitub tolerantselt;
 - 2) osaleb tulemuslikult erinevates meeskondades ning on suuteline neid vajaduse korral juhtima;
 - 3) on võimeline osaliselt juhendama kaastöötajaid;
 - 4) kasutab tehnoloogilisi vahendeid ning teaduslikke andmeid eesmärgi saavutamiseks või otsuse või järelduse tegemiseks.

- Infotehnoloogiline pädevus:
 - 1) teab infotehnoloogia rolli, võimalusi ja potentsiaalseid ohte;
 - 2) oskab kriitiliselt hinnata saadaoleva teabe usaldusväärsust;
 - 3) oskab kasutada peamisi arvutirakendusi ning interneti võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel;
 - 4) oskab rakendada abivahendeid teabe loomiseks, mõistmiseks ja esitamiseks korrektses keeles ning kasutada internetipõhiseid otsingusüsteeme ja muid teenuseid.
- Algatusvõime ja ettevõtlikkuspädevus:
 - 1) mõtleb süsteemselt ja loovalt ning oskab oma ideid kriitiliselt hinnata ja leida iseseisvalt võimalusi nende teostamiseks;
 - 2) algatab, arendab ja rakendab ideid;
 - 3) omab esmaseid teadmisi ettevõtlusest;
 - 4) koostab juhendamisel endale lühi- ja pikaajalise karjääriplaani;
 - 5) leiab iseseisvalt võimalusi erialaseks enesetäiendamiseks ja tööturul rakendumiseks;
 - 6) seostab erialase ettevalmistuse nõudeid tööturul rakendumise võimalustega.

Viienda taseme kutseõppe lõpetajal on teadmised, oskused ja hoiakud, mis vastavad EKR-I viienda kvalifikatsioonitaseme õpiväljunditele:

- Kutse- ja erialased teadmised: teab ja tunneb kutse- ja eriala põhjalikult, sealhulgas tunneb ja rakendab kutseala põhimõtteid, teooriaid ja tehnoloogiaid loovalt nii tavalistes kui ka uudsetes töösituatsioonides.
- Kutse- ja erialased oskused ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus:
 - 1) oskab iseseisvalt täita oma kutse- või eriala keerukaid ja mitmekesiseid, loovaid ja uudseid lahendusi eeldavaid etteantud raamidest väljuvaid tööülesandeid;
 - 2) oskab tööülesannete täitmiseks valida ja kasutada selleks sobivaid töö- ja probleemilahendusmeetodeid;
 - 3) vastutab oma tööülesannete täitmise eest.
- Õpipädevus:
 - 1) õpib ja täiendab end iseseisvalt ja ennastjuhtivalt, hindab oma õppimist, määrab kindlaks koolitusvajaduse enese täiendamiseks ning õpingute jätkamiseks;
 - 2) hindab ja analüüsib oma teadmiste taset.
- Suhtluspädevus:
 - 1) põhjendab üksikasjalikult oma seisukohti ja väljendab neid ka endale uudsetes situatsioonides ning edastab oma mõtteid ja kavatsusi selgelt ja arusaadavalt nii suuliselt kui kirjalikult;
 - 2) kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel erinevaid ja spetsiifilisi infoallikaid;
 - 3) hindab kasutatava informatsiooni usaldusväärsust ja tõesust.
- Enesemääratluspädevus:
 - 1) kasutab enesehindamist oma käitumise muutmiseks, arvestades vajaduse korral sotsiaalset konteksti;
 - 2) on võimeline adekvaatselt hindama oma tööd ning tegema ettepanekuid töötulemuste parendamiseks ja juhendama kaastöötajaid muutuvates situatsioonides.
- Tegevuspädevus:
 - 1) on võimeline juhendama kaastöötajaid ja osaliselt vastutama nende väljaõpetamise eest;
 - 2) osaleb tulemuslikult erinevate meeskondade töös ning on võimeline neid vajaduse korral moodustama ja juhtima.
- Infotehnoloogiline pädevus:
 - 1) teab tööks vajalikke info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid;
 - 2) oskab suhtuda kriitiliselt saadaoleva teabe usaldusväärsusesse;

- 3) oskab kasutada peamisi arvutirakendusi ning interneti võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel;
 - 4) oskab rakendada abivahendeid teabe loomiseks, esitamiseks ja mõistmiseks ning leida ja kasutada internetipõhiseid otsingusüsteeme ja muid teenuseid.
- Algatusvõime ja ettevõtlikkuspädevus:
 - 1) oskab leida ja analüüsida asjakohast teavet ideede teostamiseks ning hinnata allika või käsitluse usaldusväärsust;
 - 2) suudab esitada ja kaitsta oma seisukohti ja ideid nii isiklikus, avalikus kui ametlikus suhtluses ning teeb otsuseid ja eksperimenteerib;
 - 3) suudab koostada äriplaani;
 - 4) koostab iseseisvalt endale lühi- ja pikaajalise karjääriplaani;
 - 5) analüüsib ja hindab iseseisvalt oma kutse-, eri- ja ametialast ettevalmistust ning tööturul rakendumise ja edasiõppimise võimalusi.

3.2.5. Kutsehariduse kvalifikatsiooni andvad asutused ja kvalifikatsiooni andmine

Eestis tegutsevad kutseõppeasutused koolitusloa alusel, mille väljastab HTM. Koolitusluba annab koolile õiguse läbi viia vastava taseme õpet ja välja anda riiklikult tunnustatud lõputunnistusi, st tegutseda kvalifikatsiooni andva asutusena. Õppekavarühmade loetelu vastab rahvusvahelisele ühtsele hariduse liigitusele (ISCED 97) ja on toodud KuHS-s.

Kutseõppeasutus koostab õppekava kindlale kutseseaduses kehtestatud kvalifikatsiooniraamistiku tasemele (edaspidi *kvalifikatsioonitase*) iga kutse- või eriala kohta, mida koolis on võimalik omandada. Õppekava põhineb KuHS-le ja vastava(te)le kutsestandardi(te)le ja kutsekeskhariduse puhul vastavale riiklikule õppekavale. Kui õppekava alusel on võimalik saada mitu kutset või osakutset, siis määratakse õppekavas moodulid, mille õpiväljundite omandamine on tingimuseks konkreetse kutse või osakutse saamisel. Kooli õppekava määrab moodulite ja teemade loetelu koos mahu ja sisu üldiseloomustusega, nende valiku võimalused ja tingimused, hindamise ning nõuded õpingute alustamiseks ja kooli lõpetamiseks, sealhulgas lõpueksami nõuded. Sihtasutuse Innove Kutsehariduse Agentuur kontrollib kooli õppekava vastavust KuHS-le ja riiklikule õppekavale HTM-i välishindamise osakond registreerib vastavaks tunnustatud õppekavad EHIS-es.

Kutseõppeasutus loetakse lõpetatuks, kui õpilane on täitnud õppekava täies mahus, saanud selle kinnituseks positiivsed tulemused kontrolltööde, arvestuste jms kohta ning sooritanud kõik õppekavaga ettenähtud eksamid, praktika ja lõpueksami. Eksamite arvu ja valdkonnad määrab kooliõppekava. Eksamid on olenevalt kutse-, eri- ja ametialast suulised, kirjalikud, praktilised või kõigi mainitud vormide kombinatsioonid. Soovijatel on õigus kutseõppeasutuse lõpetamisel teha erialase lõpueksami asemel vastav kutseksam, mille sooritajatele antakse kutsekvalifikatsioon (kutse) (vt p.3.4).

Kutsekeskharidust omandavate muu õppekeelega koolide või õppegruppide lõpetajad sooritavad kooli lõpetamiseks ka eesti keele üldharidusliku riigieksami.

3.2.6. Kutsehariduse kvalifikatsioonitunnistused

Kutseõppeasutuse lõpetamist tõendava tunnistuse ja hinnetelehe vormid, statuut ning nende väljaandmise kord on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega "Kutseõppeasutuse lõputunnistuse vorm, statuut ja väljaandmise kord" (<https://www.riigiteataja.ee/akt/1035011>). Lõputunnistus on riiklik dokument, mille kutseõppeasutus või kutseõpet korraldav rakenduskõrgkool väljastab õpingud lõpetanud isikule, kes on kutseharidusliku õppekava täitnud täies mahus. Lõputunnistus kehtib iseseisva haridust tõendava dokumendina ka hinneteleheta. Hinneteleht ilma lõputunnistusega ei kehti.

Kutseõppeasutus kannab lõputunnistusele kutseõppe liigi ja läbitud õppekava andmed. Eristatakse kutsekeskhariduse omandamist ja kutseõppe läbimist tõendavaid lõputunnistusi, mis erinevad tunnistusele kantava teksti poolest.

Õpilane, kes õpib kutsekeskhariduse õppekava järgi, saab lõpetamisel tunnistuse "Lõputunnistus kutsekeskhariduse omandamise kohta".

Kutseõppe läbimist tõendavad vastavalt kutseõppe liigile järgmised lõputunnistused: "Lõputunnistus põhihariduse nõudeta kutseõppe läbimise kohta", "Lõputunnistus põhihariduse baasil kutseõppe läbimise kohta" ning "Lõputunnistus keskhariduse baasil kutseõppe läbimise kohta".

Alates 2013. aasta septembrist lisavad kutseid andvad asutused väljastatavatele tunnistustele viite vastavatele EQF-i ja EKR-i tasemetele (<https://www.riigiteataja.ee/akt/120092013011?leiaKehtiv>).

3.2.7. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine kutseõppes

VÕTA on kutseõppes õiguslikult reguleeritud Kutseõppeasutuse seaduses ning KuHS-s alates 2009. a novembrist. VÕTA tingimused ja kord kehtestatakse kooli õppekorralduseeskirjas. Varasemaid õpinguid ja töökogemust võib arvestada:

- 1) kooli kehtestatud vastuvõtutingimuste täitmisel;
- 2) õppekava täitmisel, välja arvatud varasemate õpingute tulemuste arvestamine õppeaine või mooduli lõpliku hindena;
- 3) kutsetunnistuse aktsepteerimisel lõpueksami sooritamise tõendina.

Õppeasutustel on kohustus teavitada õpilasi VÕTA tingimustest ja korrast, sealhulgas tähtaegadest ja hindamisega seotud kuludest ning tulemuste vaidlustamise võimalustest, tagada taotlejale vajaliku informatsiooni ning juhendamise ja nõustamise kättesaadavus.

Varasemaid õpinguid tõendatakse diplomi, tunnistuse või muu haridust tõendava dokumendiga. Töökogemuse, huvi- ja muu igapäevase tegevuse raames toimunud õppimist tõendatakse viitega valminud töödele ja nende esitlusega, näidiste mapi, kutsetunnistuse, töölepingu või ametisse nimetamise käskkirja koopia või muude dokumentaalsete tõenditega. Töökogemuse tõendamisel lisatakse taotlusele töökogemuse kirjeldus ning eneseanalüüs.

Koolil on õigus isiku VÕTA hindamiseks anda taotlejale vajaduse korral praktilisi ülesandeid, vestelda temaga või hinnata tema teadmisi ja oskusi muul viisil.

3.2.8. Kutsehariduse kvaliteedisüsteem

Eesti kutsehariduse kvaliteedisüsteem koosneb:

- kutseõppeasutuste sisestest kvaliteedi tagamise süsteemidest;
- koolide õppekavarühmadele õppe läbiviimise õiguse andmise süsteemist.

Õppe läbiviimise õigus tähendab koolile haridus- ja teadusministri käskkirjaga konkreetseks tähtajaks antud õigust vastavas õppekavarühmas kutseõpet läbi viia. Õppe läbiviimise õigus antakse uue kooli asutamisel või õppe läbiviimise õigust omavas koolis uue õppekavarühma avamisel.

Õppe läbiviimise õiguse andmise otsuse teeb haridus- ja teadusminister kooli poolt esitatud dokumentide, ekspertkomisjoni poolt läbi viidud hindamise tulemuste ja vajaduse korral täiendavate tõendite alusel. Uue kooli asutamisel või õppetöö avamisel uues õppekavarühmas antakse õppe läbiviimise õigus kolmeks aastaks.

Õppe läbiviimise õiguse pikendamisel hinnatakse õppeprotsesside (õpetamise ja õppimise) toimivust ja jätkusuutlikkust, eestvedamist ja juhtimist, personalijuhtimist, koostööd sidusrühmadega ja ressursside juhtimist. Õppe läbiviimise õiguse pikendamiseks tuleb asjakohane õppekavarühm akrediteerida. Akrediteerimine tähendab koolis läbi viidavat õppekavarühma välishindamist, mis põhineb kooli koostatud enesehindamise aruandel ja hindamiskomisjoni poolt läbi viidaval välishindamisel. Akrediteerimise tingimused ja kord sätestatakse haridus- ja teadusministri määrusega. Akrediteerimist korraldab EKKA.

Haridus- ja teadusminister on nimetanud EKKA egiidi all tegutseva kutseõppe kvaliteedi hindamisnõukogu akrediteerimisotsuseid heaks kiitvaks ja koolidele õppe läbiviimise õiguse pikendamise ettepanekuid tegevaks organiks. Hindamisnõukogu koosneb 13 liikmest:

- Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajad;
- kuus eksperti, kes esindavad erinevaid laiu õpperühmasid, milles kutseharidust pakutakse ja mis on KHS-s välja toodud;
- tööandjate esindusorganisatsioonide ja teiste huvitatud osapoolte esindajad.

Kolm eksperti nimetab Kutsenõukogude Esimeeste Kogu ning kolm eksperti haridus- ja teadusminister.

Haridus- ja teadusminister teeb hindamisnõukogu ettepanekul ühe järgmistest otsustest:

- pikendada õppekavarühmas õppe läbiviimise õigust kuue aasta võrra;
- pikendada õppekavarühmas õppe läbiviimise õigust kolme aasta võrra;
- lükata õppe läbiviimise õiguse pikendamise taotlus tagasi.

3.3. Kõrghariduse kvalifikatsioonid

3.3.1. Kõrghariduse õiguslik raamistik

Kõrgharidussüsteemi üldiseks õiguslikuks aluseks on:

- Eesti Vabariigi Haridusseadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13198443>);
- Ülikooliseadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13153518>);
- Rakenduskõrgkooli seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13181429>);
- Erakooliseadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/108112010011?leiaKehtiv>);
- Kutseõppeasutuse seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13148030>);
- Kõrgharidusstandard (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13099603>).

Alates 2002/2003. õppeaastast on Eesti kõrgharidussüsteem kolmeastmeline, järgides Euroopa ühtse kõrgharidusruumi bakalaureus-magister-doktor mudelit.

3.3.2. Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik

Eesti kõrghariduse kvalifikatsiooniraamistiku (edaspidi EKR-HE) sätestab Vabariigi Valitsuse määrus Kõrgharidusstandard (edaspidi KHS). KHS-ga kehtestatakse kõrgharidustasemel toimuvale õppele järgmised ühtsed nõuded:

- 1) õppekavale esitatavad nõuded, sealhulgas ühisõppekavale esitatavad nõuded ning õpingutele ja lõputööle või lõpueksamile esitatavad nõuded;
- 2) kõrgharidustaseme õpete eesmärgid ja saavutatavad õpiväljundid ning õppe kogumaht, sealhulgas VÕTA põhimõtted;
- 3) õppejõududele esitatavad üldnõuded ja erinõuete kehtestamise põhimõtted, sealhulgas õppejõudude teaduslikule, pedagoogilisele ja erialasele kvalifikatsioonile esitatavate nõuete kehtestamise põhimõtted;
- 4) õppevaldkondade ja -suundade loetelu;
- 5) õppekavagrupid, milles konkreetsel õppeasutusel on õigus õpet läbi viia ning vastavaid akadeemilisi kraade ja diplomeid väljastada.

Kõrgharidusastmete õpiväljundid on kavandatud kooskõlas Euroopa ühtse kõrgharidusruumi kvalifikatsiooniraamistiku (edaspidi QF-EHEA) tsüklite ja EKR-i 6.–8. taseme kirjeldustega. Siiski ei olnud eesmärk kopeerida ühtegi olemasolevat kvalifikatsiooniraamistikku, vaid välja töötada sisuline alus, millelt lähtudes muuta õppekavad võrreldavamaks ja ühiskonna vajadustele paremini vastavaks. Oluline on märkida, et kui QF-EHEA kirjeldab õpiväljundeid keskmisel tasemel ehk „eduka õppija normaalse tasemega saavutust“, siis KHS-s on õpiväljundid kirjeldatud baastasemel, st need peab omandama iga lõpetaja ning „õpiväljundite saavutamist miinimumi ületaval tasemel diferentseerib hindamine“.

Kõik Eesti kõrgharidustaseme õppekavad muudeti väljundipõhiseks 1. septembriks 2009. Väljundipõhine hindamissüsteem (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13230393>) kehtib alates 1.09.2010.

Eesti kõrghariduse kvalifikatsiooniraamistik sisaldab 4 kvalifikatsiooni:

- **Bakalaureusekraad;**
- **Rakenduskõrgharidusõppe diplom;**
- **Magistrikraad;**
- **Doktorikraad.**

Bakalaureusekraad ja rakenduskõrgharidusõppe diplom erinevad orientatsioonilt, kuid on tasemelt võrdsed QF-EHEA I tsükli kvalifikatsioonid. Magistrikraad vastab QF-EHEA II tsükli ning doktorikraad III tsükli. Kõik Eesti kõrgkoolide (ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide) pakutavad kvalifikatsioonid on

lõppkvalifikatsioonid (*final degree*), mis tähendab, et kvalifikatsiooni (kraadi) omandamisega saavutatud õpiväljundid on samal tasemel kui vastav tase EKR-s. Seetõttu ei ole Eesti kõrgharidussüsteemis võimalik omandada vahekraade (*intermediate degree*).

3.3.3. Kõrghariduse standardid

Alates 1. septembrist 2009. a. on kõik kõrghariduse õppekavad õpiväljundite põhised (**QF-EHEA 3. kriteerium**). Nõuded kõrgharidustaseme õppe sisendile (õppejõudude kvalifikatsioon, sisseastumiseks vajalik kvalifikatsioon) ja õpiväljunditele on sätestatud KHS-s. Standardis kirjeldatud kõrgharidusastmete lõpetajate oodatavad õpiväljundid keskenduvad lisaks teoreetilistele erialateadmistele ja nende rakendamisoskusele ka ülekantavatele pädevustele, mida iga lõpetanu peaks olenemata erialast oma õpingute lõpuks olema saavutanud. Näiteks oodatakse lõpetajatelt nii suulist kui kirjalikku väljendusoskust lisaks emakeelele ka vähemalt ühes võõrkeeles, analüüsi- ja meeskonnatööoskust, informatsiooni kogumise ja töötlemise oskust, sallivat suhtumist hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse, suutlikkust hinnata oma tegevuse tagajärgi ning valmisolekut pidevaks enesetäiendamiseks. Samas pole väljundid selgelt jagatud teadmiste, oskuste ning iseseisvuse ja vastutuse ulatuse vahel, nagu EKR-s.

Kõrghariduse taseme õpiväljundid (vt Tabel 3.3) on KHS-s defineeritud kui „õppimise tulemusel omandatavad teadmised, oskused ja hoiakud, mis on kirjeldatud õppekava, mooduli või õppeaine läbimiseks vajalikul miinimumtasemel.“ Reaalses elus on raske selget piiri teadmiste, oskuste ja hoiakute vahele tõmmata. Sageli on need läbi põimunud, nt aitab mingi oskus teadmisi omandada või ilma teadmisteta ei ole võimalik oskusi teatud tasemest kõrgemale arendada. Ka ei ole püütud eristada erialaseid õpiväljundeid ülekantavatest.

Tabel 3.3. Kõrgharidustaseme kvalifikatsioonide õpiväljundid

Rakenduskõrgharidus- õppe diplomi saamiseks peab üliõpilane:	Bakalaureusekraadi saamiseks peab üliõpilane:	Magistrikaadi saamiseks (sealhulgas bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavade lõpetamisel) peab üliõpilane:	Doktorikraadi saamiseks peab üliõpilane:
omama süsteemset ülevaadet eriala põhimõistetest, teoreetilistest printsipidest ja uurimismeetoditest; tundma eriala aktuaalseid probleeme ja rakendusvõimalusi;	omama süsteemset ülevaadet õppesuuna põhimõistetest, teoreetilistest printsipidest ja uurimismeetoditest; tundma eriala teoreetilisi koolkondi, arengusuundi ja aktuaalseid probleeme;	omama süsteemset ülevaadet ja laiapõhjalisi teadmisi õppesuuna mõistetest, teooriatest ja uurimismeetoditest; tundma eriala teoreetilisi arengusuundi, aktuaalseid probleeme ja rakendusvõimalusi; omama süvendatud teadmisi eriala mõnes kitsamas uurimisvaldkonnas;	omama laiapõhjalisi teadmisi ja süsteemset ülevaadet oma uurimisvaldkonnas ning sügavaid ja ajakohaseid teadmisi uurimisvaldkonna kitsamas osas;
oskama ära tunda ja luua interdistsiplinaarseid seoseid;	oskama ära tunda interdistsiplinaarseid seoseid erinevate erialade rakendusvaldkondades;	oskama ära tunda ja luua interdistsiplinaarseid seoseid;	mõistma olemasolevate uurimisvaldkonna siseste ja valdkondadevaheliste teadmiste ja uurimismeetodite tähendust

			ja ulatust, et neid vajadusel laiendada, ümber hinnata ja sõnastada;
oskama sõnastada erialaga seotud probleeme ning analüüsida ja hinnata erinevaid lahendusi;	oskama sõnastada erialaga seotud probleeme ning analüüsida ja hinnata erinevaid lahendusi;	oskama erialaga seotud probleeme ja/või uurimisküsimusi iseseisvalt ja loovalt ära tunda ja sõnastada ning suutma neid etteantud ajaraamides ja piiratud informatsiooni tingimustes kohaste meetoditega lahendada, kasutades selleks vajadusel teiste valdkondade teadmisi;	oskama iseseisvalt ja kriitiliselt analüüsida, sünteesida ja hinnata uusi ja keerulisi erialaspetsiifilisi ideid ning loovalt ja teadusliku täpsusega identifitseerida ja formuleerida uurimisküsimusi;
oskama kohaseid meetodeid ja vahendeid kasutades iseseisvalt informatsiooni koguda ning seda kriitiliselt ja loovalt tõlgendada;	oskama kohaseid meetodeid ja vahendeid kasutades iseseisvalt informatsiooni koguda ning seda kriitiliselt ja loovalt tõlgendada;	oskama eriala ülesannete lahendamisel valida ja kasutada sobivaid meetodeid ja tehnoloogiad ning modelleerida ja/või hinnata võimalikke tagajärgi;	valdama oma uurimisvaldkonna uurimismetoodikaid;
oskama eriala ülesannete lahendamisel etteantud raamides valida ja kasutada sobivaid meetodeid ja tehnoloogiad ning etteantud informatsiooni põhjal modelleerida ja/või hinnata võimalikke tagajärgi;	oskama eriala ülesannete lahendamisel valida ja kasutada sobivaid tehnoloogiad ning meetodeid, muu hulgas olema valmis osalema meeskonnatöös ja seda juhtima;	oskama oma tegevust eriala probleemide ja/või uurimisküsimuste lahendamisel kriitiliselt hinnata;	oskama algatada, kavandada, rakendada ja kriitiliselt hinnata uurimis- ning arendustöid, mis viivad uute teadmiste ning protseduuriliste lahendusteni;
näitama initsiatiivi projektide algatamisel ning vastutustunnet, juhtimis- ja meeskonnatööoskusi nende elluviimisel;		olema valmis tööks erialast kvalifikatsiooni nõudval tegevusalal, näidates seejuures algatusvõimet, vastutustunnet, juhtimis- ja meeskonnatööoskusi;	oskama iseseisvalt tegutseda keerulises, sealhulgas rahvusvahelises töö- ja õpikeskkonnas, sealhulgas uurimistöös, mis nõuab juhtimis- ja meeskonnatööoskusi, innovaatilist mõtlemist ning strateegiliste otsuste tegemise võimet;
		olema võimeline pädevalt edasi andma oma teadmisi õpetamise, juhendamise või muul teel;	olema võimeline pädevalt edasi andma oma teadmisi õpetamise, juhendamise või muul teel.

valdama tööks vajalikke suhtlusoskusi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid;	valdama tööks vajalikke suhtlusoskusi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid;		
olema oma õppekeeles ja vähemalt ühes võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning erialastes aruteludes osalema;	olema oma õppekeeles ja vähemalt ühes võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning erialastes aruteludes osalema;	olema oma õppekeeles ja oma erialal olulises võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme, järeldusi ja nende aluseks olevaid teooriaid suuliselt ja kirjalikult esitama ja argumenteerima ning osalema nii erialaspetsialistide kui ka erialaväliste inimeste selleskohastes aruteludes;	olema võimeline suuliselt ja kirjalikult esitama teadussuuna ja oma uurimistööga seonduvaid probleeme, järeldusi ja nende aluseks olevaid teooriaid nii erialaspetsialistidest auditooriumile kui ka erialaväliste inimestega suhtlemisel, argumenteerima ning osalema selleskohastes aruteludes oma õppekeeles ja oma erialal olulises võõrkeeles, sealhulgas avaldama originaalseid teadustulemusi rahvusvaheliselt eelretsenseeritavates teadusväljaannetes või kunstide erialadel loometöid rahvusvahelisele auditooriumile;
olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse;	olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse;	olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse;	suutma analüüsida sotsiaalseid norme ja suhteid, neile vastata ning tegutseda vajadusel nende muutmiseks;
oskama ühiskondlikke ja eetilisi aspekte arvestades hinnata erialase tegevuse rolli ja tagajärgi ühiskonnale;	oskama teaduslikke, ühiskondlikke ja eetilisi aspekte arvesse võttes hinnata teadmiste rolli ning oma erialase tegevuse rolli ja tagajärgi ühiskonnas;	oskama tegutseda eetiliselt keerulistes olukordades, olema teadlik oma tegevuse eetilistest aspektidest, võimalustest, piirangutest ja ühiskondlikust rollist ning oskama anda põhjendatud hinnanguid oma eriala puudutavates küsimustes;	oskama anda teaduseetilisi hinnanguid, saada aru teaduse võimalustest ja piirangutest, teaduse ühiskondlikust rollist ning inimeste vastutusest teadussaavutuste kasutamisel;
olema suuteline omandatud teadmisi ja oskusi töös rakendada, olles valmis tegutsema oma kutsealal	olema suuteline omandatud teadmisi ja oskusi töös rakendada, õpinguid jätkama ning ennast pidevalt	olema võimeline jätkama õpinguid või osalema uurimistegevuses, tegutsema oma ala spetsialisti ja arendajana,	oskama iseseisvalt tegutseda keerulises, sealhulgas rahvusvahelises töö- ja õpikeskkonnas, sealhulgas uurimistöös, mis

spetsialisti ülesannetes või ettevõtjana	iseseisvalt erialaselt ja tööalaselt täiendama.	sealhulgas rahvusvaheliselt.	nõuab juhtimis- ja meeskonnatööoskusi, innovaatilist mõtlemist ning strateegiliste otsuste tegemise võimet;
olema suuteline ennast pidevalt iseseisvalt erialaselt ja tööalaselt täiendama.		oskama hinnata enda ja teiste vajadust jätkuõppeks, erialaseks ja tööalaseks arenguks ning valdama iseseisvaks õppimiseks vajalikke efektiivseid meetodeid;	oskama identifitseerida oma vajadusi uute teadmiste või oskuste järele ning toetama teiste õppimist nii hariduse ja teaduse kontekstis kui ka laiemal ühiskondlikul tasandil.

3.3.4. Kõrghariduse kvalifikatsioonide sidumine EKR-ga

Kõrghariduses on lisaks EQF-le kasutusel ka QF-EHEA. Bologna protsessi raames vastu võetud haridusministrite Londoni kommünikee (2007) kinnitab nende kahe raamistiku vastavust, mis puudutab kõrgharidust: „Oleme rahul, et riiklikud kvalifikatsiooniraamistikud, mis on vastavuses Euroopa ühtse kõrgharidusruumi kvalifikatsiooniraamistikuga (QF-EHEA), on samuti kooskõlas Euroopa ühtse elukestva õppe kvalifikatsiooniraamistikuga (EQF).” Eestis toimus paralleelselt:

- (1) EKR-HE vastavushindamine QF-EHEA-ga;
- (2) EKR-HE sidumine EKR-ga ja sealtkaudu EQF-ga.

Arvestades kahe Euroopa tasandi raamistiku võrreldavust ning seda, et QF-EHEA on detailsem ning seega täpsem alus kõrgharidustaseme vastavushindamiseks, siis on sidumisel lähtutud sellest raamistikust.

Uurimaks EKR-HE vastavust QF-EHEA-le, viis enesesertifitseerimise juhtrühm läbi mõlemas raamistikus kirjeldatud tasemete kontseptuaalse analüüsi ja võrdluse.

Esmalt võrreldi iga QF-EHEA deskriptorit EKR-HE deskriptoriga nii sisu kui taseme poolest. Analüüs ei tuvastanud EKR-HE ja QF-EHEA tasemete kirjelduses olulisi erinevusi, kuigi EKR-HE-s kirjeldatakse õpiväljundeid miinimumtasemel, QF-EHEA-s aga keskmisel tasemel. Juhtrühm leidis, et QF-EHEA kasutab enamasti üldisemat terminoloogiat kui EKR-HE. Lisaks sisaldab EKR-HE täiendavaid deskriptoreid, mis puuduvad QF-EHEA-s, mida tuleb lugeda pigem positiivseks EKR-HE aspektiks, sest see näitab, et EKR-HE arvestab ka riikliku konteksti ja ühiskonna vajadustega. EKR-HE ainulaadsed deskriptorid on meeskonnatöö võime, võõrkeelte oskus, interdistsiplinaarne lähenemisviis ja õpetamispädevus magistri ning doktori tasemel.

Üliõpilaste töömahtu mõõdeti Eesti kõrghariduses alates 1990ndate aastate algusest ainepunktides. Alates 2009/2010. õppeaastast võeti ametlikult kasutusele Euroopa kõrghariduse arvestuspunktide ülekandesüsteem (edaspidi ECTS). Üks ECTS ainepunkt võrdub 26 töötunniga. Ühe õppeaasta täistöömaht võrdub 1560 tunniga või 60 ECTS ainepunktiga.

Kuni 2009/2010. õppeaastani kehtinud ainepunktisüsteemi järgi võrdus üks ainepunkt (edaspidi AP) ühe nädala või 40 tunni tööga. Ühe õppeaasta töömaht oli 40 AP-d, mis nüüd võrdub 60 ECTS ainepunktiga.

Bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõppekava maht on 180 kuni 240 ECTS ainepunkti. Erandiks on siinkohal lisaspetsialiseerumisega ämmaemanda ja õenduse õppekavad, mille maht on 270 ECTS ainepunkti. Magistriõppekava õppemaht on 60 kuni 120 ECTS ainepunkti.

Bakalaureuse- ja magistriõppe õppemaht kokku, nii nagu ka rakenduskõrgharidus- ja magistriõppekava õppemaht kokku, on vähemalt 300 ECTS ainepunkti.

Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppekavade õppemaht enamikes õppekavades on 300 ECTS ainepunkti või 360 ECTS ainepunkti meditsiini või veterinaaria õppekavades.

Doktoriõppe õppemaht on ametlikult 180 kuni 240 ECTS ainepunkti, kuid tegelikult on doktoriõppekavade maht 240 ECTS ainepunkti, millest 180 ECTS ainepunkti moodustab doktoritöö.

Analüüside ja üldiste võrdluste põhjal leidis juhtrühm, et EKR-HE ja QF-EHEA on selgelt ja tõendatavalt omavahel kooskõlas (**QF-EHEA 2. kriteerium**). Kõik EKR-HE-s toodud kvalifikatsioonid on lõppkvalifikatsioonid (vt lisa 2) ja kvalifikatsiooni omandamiseks vajalik töömaht on võrreldav QF-EHEA tsüklitega (vt tabelid 3.4-3.8). QF-EHEA-s ja EKR-HE-s kasutatavate deskriptorite vahel on tugev koosõla ning erinevused ilmnevad ainult üksikasjade tasemel ja neil ei ole märkimisväärseid tagajärgi. Seega põhineb EKR-HE kui riiklik raamistik ja selle kvalifikatsioonid silmanähtavalt õpiväljunditel ning on kooskõlas ECTS-i või ECTS-ile vastavate ainepunktidega (**QF-EHEA 3. kriteerium**).

Tabel 3.4. QF-EHEA esimese tsükli õpiväljundite võrdlus EKR-HE bakalaureuse kraadiga

QF-EHEA I tsükli kvalifikatsioon	EKR-HE bakalaureuseõpe	Märkused
I tsükli läbimist tõendava kvalifikatsiooni saamiseks peab üliõpilane:	Bakalaureusekraadi saamiseks peab üliõpilane:	
toetudes oma keskhariidusele, omama ülevaadet uurimisvaldkonnast ja teadmisi tasemel, mis tavaliselt eeldavad selle uurimisvaldkonna süvatundmist, kuid samas hõlmavad uurimisvaldkonna uusimate teadmiste aspekte;	omama süsteemset ülevaadet õppesuuna põhimõistetest, teoreetilistest printsiipidest ja uurimismeetoditest; tundma eriala teoreetilisi koolkondi, arengusuundi ja aktuaalseid probleeme; oskama ära tunda interdistsiplinaarseid seoseid;	Üldiselt vastab EKR-HE EHEA raamistikule. EKR-HE rõhutab eraldi interdistsiplinaarsete seoste ära tundmise oskust.
oskama professionaalselt rakendada oma teadmisi ja arusaamist oma töös või kutses ning omama pädevusi, mis tavaliselt väljenduvad argumenteerimise ja probleemide lahendamise kaudu selles uurimisvaldkonnas;	mõistma õppesuuna erinevate erialade rakendusalasid; oskama sõnastada erialaga seotud probleeme ning analüüsida ja hinnata erinevaid lahendusi; oskama eriala ülesannete lahendamisel valida ja kasutada sobivaid tehnoloogiaid ning meetodeid, muu hulgas olema valmis osalema meeskonnatöös ja seda juhtima;	Üldine valmisolek töötamiseks on EKR-HE eelviimases õpiväljundis “on võimeline rakendada omandatud teadmisi ja oskusi töös,...”. EKR-HE ei ole selgesti esile toonud professionaalset lähenemist, kuid see-eest rõhutab NQF teadmiste rakendamise juures analüüsi- ja hindamisoskust ning toob eraldi välja valmisoleku meeskonnatöös. Lisaks valmisolekule teadmisi rakendada (QF-EHEA) on just laia orientatsiooniga bakalaureuseõpe (EKR-HE) see, millele üldjuhul peaks järgnema kitsam spetsialiseerumine magistriõppes. Väga oluline on kujundada arusaam oma eriala

		rakendusvõimalustest, kui see arusaam ei ole kujunenud juba varem.
oskama koguda ja tõlgendada asjakohaseid andmeid; tavaliselt oma uurimisvaldkonnas, oskama põhjendada hinnanguid, mis hõlmavad asjaomaseid ühiskondlikke, teaduslikke või eetilisi aspekte;	oskama kohaseid meetodeid ja vahendeid kasutades iseseisvalt infot koguda ning seda kriitiliselt ja loovalt tõlgendada;	Sarnased õpiväljundid
	oskama teaduslikke, ühiskondlikke ja eetilisi aspekte arvesse võttes hinnata teadmiste rolli ning oma erialase tegevuse rolli ja tagajärgi ühiskonnas;	
oskama esitada infot, ideid, probleeme ja lahendusi nii erialaspetsialistidele kui ka erialavälistele inimestele;	valdama tööks vajalikke suhtlusoskusi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid;	QF-EHEA rõhutab mittespetsialistidest auditooriumit, EKR-HE soovib IKT oskusi ja erialase võõrkeele oskust.
	oma õppekeeles ja vähemalt ühes võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning erialastes aruteludes osalema;	
omama õpingute iseseisvaks jätkamiseks vajalikke õppimisoskusi.	olema suuteline omandatud teadmisi ja oskusi töös rakendada, õpinguid jätkama ning ennast pidevalt iseseisvalt erialaselt ja tööalaselt täiendama;	See EKR-HE kokkuvõttev õpiväljund rõhutab nii valmisolekut tööle asumiseks kui ka edasiõppimiseks.
	olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse.	Unikaalne EKR-HE-le

Tabel 3.5. QF-EHEA esimese tsükli õpiväljundite võrdlus EKR-HE rakenduskõrgharidusõppe diplomiga

QF-EHEA I tsükli kvalifikatsioon	EKR-HE rakenduskõrghariduse diplom	Märkused
I tsükli läbimist tõendava kvalifikatsiooni saamiseks peab üliõpilane:	Rakenduskõrgharidusõppe diplomi saamiseks peab üliõpilane:	
toetudes oma keskharidusele, omama ülevaadet uurimisvaldkonnast ja teadmisi tasemel, mis tavaliselt eeldavad selle uurimisvaldkonna süvatundmist, kuid hõlmavad ka uurimisvaldkonna uusimate teadmiste aspekte;	omama süsteemset ülevaadet eriala põhimõistetest, teoreetilistest printsiipidest ja uurimismeetoditest;	Üldiselt vastab EKR-HE õpiväljund EHEA raamistikule. EKR-HE rõhutab eraldi interdistsiplinaarsete seoste tundmise oskust.
	oskama ära tunda erinevate erialade rakendusvaldkondade interdistsiplinaarseid seoseid;	
	tundma eriala aktuaalseid probleeme ja rakendusvõimalusi;	

oskama professionaalselt rakendada oma teadmisi ja arusaamist oma töös või kutses ning omama pädevusi, mis tavaliselt väljenduvad argumenteerimise ja uurimisvaldkonna probleemide lahendamisenä;	olema suuteline rakendama omandatud teadmisi ja oskusi oma töös, olles valmis tegutsema kutseala spetsialisti ülesannetes või ettevõtjana;	Kuna rakenduskõrgharidus on ennekõike suunatud tööturule, siis on EKR-HE teadmiste rakendamise oskusi detailsemalt esile toodud, rõhutades muuhulgas algatusvõimet, vastutustunnet, juhtimis- ja meeskonnatööoskusi, mis QF-EHEA-s on kokku võetud professionaalse lähenemise alla.
	näitama omaalgatust projektide algatamisel ning vastutustunnet, juhtimis- ja meeskonnatööoskusi nende elluviimisel;	
	oskama sõnastada erialaga seotud probleeme ning analüüsida ja hinnata erinevaid lahendusi;	
	oskama eriala ülesannete lahendamisel etteantud raamides valida ja kasutada sobivaid meetodeid ja tehnoloogiad ning etteantud info põhjal modelleerida ja/või hinnata võimalikke tagajärgi;	
oskama koguda ja tõlgendada kohaseid andmeid; tavaliselt oma uurimisvaldkonnas, oskama põhjendada hinnanguid, mis hõlmavad asjaomaseid ühiskondlikke, teaduslikke või eetilisi aspekte;	oskama kohaseid meetodeid ja vahendeid kasutades iseseisvalt infot koguda ning seda kriitiliselt ja loovalt tõlgendada;	Sarnased õpiväljundid
	oskama ühiskondlikke ja eetilisi aspekte arvestades hinnata erialase tegevuse rolli ja tagajärgi ühiskonnale;	
oskama esitada infot, ideid, probleeme ja lahendusi nii erialaspetsialistidele kui ka erialaväliste inimestele;	valdama tööks vajalikke suhtlemisoskusi ning info- ja sidetehnoloogiad;	QF-EHEA rõhutab mitespetsialistidest auditooriumit, EKR-HE seevastu IKT oskusi ja erialase võõrkeele oskust.
	olema oma õppekeeles ja vähemalt ühes võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning erialastes aruteludes osalema;	
omama õppimisoskusi, mis on vajalikud õpingute iseseisvaks jätkamiseks.	olema suuteline ennast pidevalt iseseisvalt erialaselt ja tööalaselt täiendama;	Sarnased õpiväljundid
	olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse.	Unikaalne EKR-HE-le

Tabel 3.6. QF-EHEA teise tsükli õpiväljundite võrdlus EKR-HE magistrikraadiga

QF-EHEA II tsükli kvalifikatsioon	EKR-HE magistriõppe diplom	Märkused
II tsükli läbimist tõendava kvalifikatsiooni saamiseks peab üliõpilane:	Magistrikraadi saamiseks (k.a ühendatud bakalaureuse- ja magistriõppe läbimisel) peab üliõpilane:	
omama teadmisi ja arusaamist sellest, mis üldjuhul toetub I astmele ja seda laiendab ja/või täiendab ning mis loob aluse või võimaluse algupäraste ideede väljatöötamiseks ja/või teostamiseks, sageli uurimistöö kontekstis;	omama süsteemset ülevaadet ning laiapõhjalisi teadmisi õppesuuna mõistetest, teooriatest ja uurimismeetoditest;	EKR-HE toob siin uuesti esile mõningaid I tsükli õpiväljundeid, kuna Bakalaureuse – Magistri integreeritud õppekavadele on need ainsad standardid. Originaalsus, mida rõhutab QF-EHEA, on
	tundma eriala teoreetilisi arengusuundi, aktuaalseid probleeme ja rakendusvõimalusi;	

	omama süvendatud teadmisi eriala mõnes kitsamas uurimisvaldkonnas;	EKR-HE-s esile toodud loovusena.
	oskama erialaga seotud probleeme ja/või uurimisküsimusi iseseisvalt ning loovalt ära tunda ja sõnastada;	
	olema võimeline jätkama õpinguid või osalema uurimistegevuses, tegutsema oma ala spetsialisti ja arendajana, sealhulgas rahvusvaheliselt;	
oskama kasutada oma teadmisi ja arusaamist ning probleemide lahendamise oskusi uutes ja tundmatutes olukordades oma uurimisvaldkonnaga seotud laiemas (või multidistsiplinaarses) tähenduses;	oskama ära tunda ja luua interdistsiplinaarseid seoseid;	Sarnased õpiväljundid
	oskama eriala ülesannete lahendamisel valida ja kasutada sobivaid meetodeid ja tehnoloogiad ning modelleerida ja/või hinnata võimalikke tagajärg;	
	suutma erialaga seotud probleeme etteantud aja raamides ja piiratud info tingimustes kohaste meetoditega lahendada, kasutades selleks vajadusel teiste valdkondade teadmisi;	
oskama integreerida teadmisi keeruliste ülesannetega ja sõnastada hinnanguid ka olukordades, kus teave on puudulik või piiratud, kuid mis hõlmavad oma teadmiste ja hinnangute kohaldamisega seotud ühiskondlikku ja eetilist vastutust;	oskama erialaga seotud probleeme ja/või uurimisküsimusi iseseisvalt ja loovalt ära tunda ja sõnastada ning suutma neid etteantud ajaraamides ja piiratud info tingimustes kohaste meetoditega lahendada, kasutades vajadusel teiste valdkondade teadmisi;	Sarnased õpiväljundid, EKR-HE lisab enesekriitika
	oskama oma tegevust eriala probleemide ja/või uurimisküsimuste lahendamisel kriitiliselt hinnata;	
	suutma tegutseda eetiliselt keerulistes olukordades, olema teadlik oma tegevuse eetilistest aspektidest, võimalustest, piirangutest ja ühiskondlikust rollist ning oskama anda põhjendatud hinnanguid oma eriala puudutavates küsimustes;	
oskama esitada oma järeldusi, teadmisi ning nende taga olevat loogikat selgelt ja konkreetselt nii erialaspetsialistidele kui ka erialaväliste inimestele;	olema oma õppekeeles ja oma erialal olulises võõrkeeles võimeline suuliselt ja kirjalikult esitama ja argumenteerima erialaga seonduvaid probleeme ja järeldusi ning nende aluseks olevaid teooriaid; osalema nii erialaspetsialistide kui ka erialaväliste inimeste selleskohastes aruteludes	Sarnased õpiväljundid
oskama jätkata oma õpinguid osaliselt või täiesti iseseisvalt.	oskama hinnata enda ja teiste vajadust jätkuõppeks, erialaseks ja tööalaseks arenguks ning valdama iseseisvaks õppimiseks vajalikke efektiivseid meetodeid;	Sarnased õpiväljundid

	olema võimeline jätkama õpinguid või osalema uurimistegevuses;	
	olema pädevalt võimeline edasi andma oma teadmisi õpetamise, juhendamise või muul viisil;	Unikaalne EKR-HE-ile
	olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse.	Unikaalne EKR-HE-ile

Tabel 3.7. QF-EHEA kolmanda tsükli õpiväljundite võrdlus EKR-HE doktorikraadiga

QF-EHEA III tsükli kvalifikatsioon	EKR-HE doktoriõppe diplom	Märkused
III tsükli läbimist tõendava kvalifikatsiooni saamiseks peab üliõpilane:	Doktorikraadi saamiseks peab üliõpilane:	
omama süsteemset ülevaadet uurimisvaldkonnast ning valdama suurepäraselt selle valdkonnaga seotud uurimisoskuseid ja –meetodeid;	omama laiapõhjalisi teadmisi ja süsteemset ülevaadet uurimisvaldkonnas ning sügavaid ja ajakohaseid teadmisi uurimisvaldkonna kitsamas osas;	Sarnased õpiväljundid
	valdama oma uurimisvaldkonna uurimismetoodikaid;	
oskama tõsiteadusliku lähenemisega algatada, kavandada, rakendada ja kohandada märkimisväärsed uurimistööd;	mõistma uurimisvaldkonna siseste ning valdkondadevaheliste teadmiste ja uurimismeetodite tähendust ja ulatust, et neid vajadusel laiendada, ümber hinnata ja sõnastada;	EKR-HE on spetsiifilisem, rõhutades interdistsiplinaarsust ning juhtimis- ja meeskonnatööoskust
	oskama iseseisvalt tegutseda keerulises, ka rahvusvahelises töö- ja õpikeskkonnas, sealhulgas uurimistöös, mis nõuab juhtimis- ja meeskonnatööoskusi, uuendusmeelset mõtlemist ning strateegiliste otsuste tegemise võimet;	
olema andnud oma panuse algupärase, teadmiste piire laiendava uurimistöös, luues märkimisväärsed teadustöövaramu, mis osaliselt väärib avaldamist refereeritud rahvuslikes või rahvusvahelistes teadusväljaannetes;	oskama algatada, kavandada, rakendada ja kriitiliselt hinnata uurimis- ja arendustöid, mis viivad uute teadmiste ning protseduuriliste lahendusteni;	Sarnased õpiväljundid
	avaldama originaalseid teadustulemusi rahvusvaheliselt eelretsenseeritavates teadusväljaannetes või kunstide erialadel loometöid rahvusvahelisele auditooriumile;	
oskama kriitiliselt analüüsida, hinnata ja sünteesida uusi ja keerulisi ideid;	oskama iseseisvalt ja kriitiliselt analüüsida, sünteesida ja hinnata uusi ja keerulisi erialaspetsiifilisi ideid ning loovalt ja teadusliku täpsusega	Sarnased õpiväljundid

	identifitseerida ja formuleerida uurimisküsimusi;	
oskama vestelda oma erialateadmiste piires juhendajate, laiemateaduskogukonna ja üldise kogukonnaga;	olema võimeline suuliselt ja kirjalikult esitada teadussuuna ja oma uurimistööga seonduvaid probleeme, järeldusi ja nende aluseks olevaid teooriaid nii erialaspetsialistidest auditooriumile kui ka erialaväliste inimestega suhtlemisel, argumenteerima ning osalema sellekohastes aruteludes oma õppekeeles ja oma erialal olulises võõrkeeles;	Sarnased õpiväljundid, EKR-HE rõhutab võõrkeele valdamist
suutma edendada õppe või kutsega seoses tehnoloogilist, ühiskondlikku või kultuurilist arengut teadmisspõhises ühiskonnas.	oskama anda teaduseetilisi hinnanguid, mõistma teaduse võimalusi ja piiranguid, teaduse ühiskondlikku rolli ning inimeste vastutust teadussaavutuste kasutamisel;	Sarnased õpiväljundid. EKR-HE rõhutab teaduse rakendamist ühiskonnas ja õpetamisoskusi; QF-EHEA on mitmekülgsem, rõhutades ka valmisolekut osaleda ühiskonna tehnoloogilises ja kultuurilises arengus.
	suutma analüüsida sotsiaalseid norme ja suhteid, neile vastata ning tegutseda vajadusel nende muutmiseks;	
	olema pädevalt võimeline edasi andma oma teadmisi õpetamise, juhendamise või muul teel;	
	oskama identifitseerida oma vajadusi uute teadmiste või oskuste järele ning toetama teiste õppimist nii hariduse ja teaduse kontekstis kui ka laiemal ühiskondlikul tasandil.	Unikaalne EKR-HE-le

Tabel 3.8. Töömaht ainepunktides QF-EHEA ja Eesti kvalifikatsiooniraamistik

QF-EHEA		EKR	
Kvalifikatsioon	Töömaht	Kvalifikatsioon	Töömaht
Lühikese tsükli kvalifikatsioon – kas I tsükli sees või seotud	Umbes 120 ECTS	Puudub	Puudub
I tsükkel	Tavaliselt 180–240 ECTS	Bakalaureuse kraad	180–240 ECTS*
		Diplomiõpe rakenduskõrghariduses	180–270 ECTS*
II tsükkel	Tavaliselt 180–240 ECTS, miinimumiga 60 ECTS II astme tasemel.	Magistrikraad	60–120 ECTS*
		Integreeritud bakalaureuse- ning magistrikraad	300–360 ECTS

III tsükkel	Pole täpsustatud.	Doktorikraad	180-240 ECTS
-------------	-------------------	--------------	-----------------

* Bakalaureuse ja magistriõpe peavad kokku andma vähemalt 300 ECTS ainepunkti

Kokkuvõtvalt võib öelda, et:

- **Bakalaureusekraad ja rakenduskõrgharidusõppe diplom on EKR-i 6. taseme kvalifikatsioonid;**
- **Magistrikraad ja integreeritud kõrgharidusõppe diplomid on EKR-i 7. taseme kvalifikatsioonid;**
- **Doktorikraad on EKR 8. taseme kvalifikatsioon.**

Enesertifitseerimise juhtrühm teavitab Eesti ENIC/NARIC Keskust, kui enesertifitseerimise protsess on läbiviidud, et Eesti lisataks riikide nimekirja, kes on enesertifitseerimise protsessi läbiviinud (**QF-EHEA 5. menetlus**). Aruande lõplik versioon avaldatakse HTM-i (www.hm.ee), Kutsekoja veebileheküljel (www.kutsekoda.ee) ja ENIC/NARIC Keskuse veebileheküljel (www.archimedes.ee/enic) (**QF-EHEA 4. menetlus**).

3.3.5. Kõrghariduse kvalifikatsioone andvad asutused ja kvalifikatsiooni andmine

Kõrghariduse kvalifikatsioone annavad ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid ning üksikud kutseõppeasutused, kus toimub õpe kõrgharidusõppekavadel. Koolidel on õigus väljastada ainult riiklikke lõpudokumente. Riiklike dokumentide väljastamise õiguse andmise aluseks on kvaliteedihindamine. Vt täpsemalt Eesti kõrghariduse kvaliteedihindamise süsteemi ja selles toimunud muutusi p. 3.3.8.

Kõrghariduse õppekavad (ja neile vastavad kvalifikatsioonid) kantakse EHIS-sse kvalifikatsiooni EKR taseme ning õppevaldkonna ja -suuna alusel. Olemasolevate kvalifikatsioonide nimekiri, milles on määratletud EKR-i tase ja valdkond (nt sotsiaalteaduste bakalaureus), on toodud KHS-s.

Uute kvalifikatsioonide (kraadide) loomine toimub seadusandlikul tasandil, pärast mida lisatakse need KHS-i vastavasse lissasse. Uute õppekavade arendamisel tõendatakse õpiväljundite vastavust EKR-HE-le. Vastavust hinnatakse kahel tasandil:

- (1) Kõrgkoolil on õppekava väljatöötamise ja kinnitamise jaoks sisekord. KHS-i kohaselt peab õppekava „vastama haridusasutuse tegevuskavadele, mis põhinevad haridusasutuse arenguplaanidel, põhikirjal või statuutidel” ja aitama kaasa „haridusasutuse missiooni ja eesmärkide täitmisele ning arvestama tööturu ning sihtgrupi vajadustega.” Samas peab õppekava rakendamise ja õpe vastama kõrgkooli sise-eeskirjadele ja riiklikele ning rahvusvahelistele kvaliteedinõuetele ning kokkuleppele. Õppekava kinnitab kõrgkooli nõukogu.
- (2) Haridus- ja teadusministri käskkirja alusel loodud komisjon hindab õppekava vastavust KHS-i nõuetele. Komisjon otsustab ka, millisesse õppekavagruppi õppekava kuulub. Selle aluseks on EHIS-e põhimäärus. Kui kõrgkoolil pole õigust vastavas õppekavagrupis õpet läbi viia, on menetlus rangem ja määratletud Ülikooliseaduses.

Kui tingimused on täidetud, lisatakse õppekava EHIS-sse. Selle eest vastutab HTM.

Õppekavade õpiväljundite vastavust EKR-HE-le on kehtivate õppekavade jaoks hinnati õppekavagruppide üleminekuhindamise käigus. Sellekohaseid menetlusi on kirjeldatud EKKA veebileheküljel (<http://ekka.archimedes.ee/korgkoolile/korghariduse-valishindamine-eestis>).

Enesertifitseerimise juhtrühm on analüüsis kvalifikatsioonide EKR-HE-sse lülitamise menetlusi, nii uute kvalifikatsioonide kui ka uute õppekavade loomist, ja kinnitab nende menetluste läbipaistvust (**EQ-EHEA 4. kriteerium**).

3.3.6. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine kõrghariduses

KHS sätestab väga üldiselt VÕTA eesmärgid ja üldpõhimõtted. Kõrgkoolid koostavad oma täpsemad siseregulatsioonid. VÕTA-t rakendatakse:

- 1) kõrgkooli sätestatud vastuvõtutingimuste täitmiseks;
- 2) ainepunktide ülekandmiseks;
- 3) varasemate õpiväljundite ja töökogemuse ümberarvutamiseks ainepunktideks.

Vabariigi Valitsuse määrus „Diplomi ja akadeemilise õiendi statuut ja vormid” (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13169943?leiaKehtiv>) sätestab, kuidas kajastada VÕTA-t akadeemilisel õiendil. Aine või mooduli puhul, kus rakendati VÕTA-d, tehakse akadeemilisel õiendil vastav märges ja näidatakse, kuidas seda tehti (arvestades mitteformaalset õpet, informaalset õpet või muud). Akadeemilisele õiendile lisatakse aine/mooduli juurde märges „arvestatud varasemate õpingute alusel”.

3.3.7. Kõrghariduse kvalifikatsioonitunnistused

Kõrgkooli lõpetamist tõendava tunnistuse ja hinnetelehe vormid, statuut ning nende väljaandmise kord on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega „Diplomi ja akadeemilise õiendi statuut ja vormid” (2009) (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13169943>). Diplom antakse isikule, kes on täitnud riiklikult tunnustatud bakalaureuseõppe, magistriõppe, doktoriõppe ning bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavadel põhineva õppe või rakenduskõrgharidusõppe õppekava täies mahus. Vastava diplomi väljaandmise õigus ja kohustus on kõrghariduse õppekavade alusel õppetööd tegevatel õppeasutustel.

Eespool nimetatud regulatsiooni kohaselt peab kõrgkool eestikeelsel või ingliskeelsel akadeemilisel õiendil esitama järgmise informatsiooni: „kvalifikatsiooni tase (vastavalt EKR-le ja EQF-le)” ja „õppekava sisu ning selle täitmise tulemused (üliõpilase töömaht, õppekava täitmise tingimused (sh õppekava õpiväljundid))” ja „Eesti kõrgharidussüsteemi kirjelduse”. Vastavalt samale regulatsioonile lisatakse see informatsioon akadeemilisele õiendile alates 1. jaanuarist 2012.

Akadeemiline õiend seob seega teatud kvalifikatsiooni nii EKR-i kui ka EQF-iga. Lisaks viitab akadeemilisel õiendil esitatud Eesti kõrgharidussüsteemi kirjeldus Euroopa ja Eesti kvalifikatsiooni raamistike omavahelisele vastavusele (**QF-EHEA 6. kriteerium, 6. protseduur**).

3.3.8. Kõrghariduse kvaliteedisüsteem

Alates 2009. a viib kõrgharidustasemel kvaliteedi hindamist läbi sõltumatu Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur (edaspidi EKKA). EKKA ülesandeks on korraldada kõrgkoolide akrediteerimist ja õppekavagruppide kvaliteedi hindamist.

EKKA kohustused ja välise kvaliteeditagamise peamised printsiibid vastavad täielikult Euroopa standarditele ja juhistele kvaliteedi tagamiseks Euroopa kõrgharidusruumis (edaspidi ESG). ESG on olnud nurgakiviks EKKA kohustuste, sh institutsionaalse akrediteerimise ja õppekavagruppide kvaliteedihindamise menetluste väljatöötamisel. EKKA läbis 2013. a veebruaris edukalt Euroopa kõrghariduse kvaliteedi tagamise võrgustiku (ENQA) poolt läbi viidud hindamise ja kanti Euroopa kõrghariduse kvaliteedi tagamise registrisse (EQAR).

Kuni 01.01.2010 toimus välishindamise käigus õppekavade akrediteerimine. Positiivsed akrediteerimise otsused kehtivad kas seitse või tingimisi akrediteerimise otsuse korral kolm aastat.

Aastatel 2009 kuni 2012 toimus HTM-i eestvedamisel üleminek süsteemilt, kus akrediteeriti üksikuid õppekavasid, laiemate õppekavagruppide kvaliteedi hindamisele. Kokku on olemas 28 õppekavagruppi, mis on jagatud 8 laiemasse õppevaldkonda. Õppekavagrupid koos vastavate akadeemiliste kraadide ja muude kvalifikatsioonidega on määratletud KHS-i lisas 3. Seda perioodi nimetatakse üleminekuhindamiseks. Üleminekuhindamise nõuded ja protseduurid koostas EKKA Kõrghariduse Kvaliteedi Hindamise Nõukogu, lähtudes haridus- ja teadusministri 6. mai 2009. a määrusest.

Õppekavagruppe hinnati kolmest aspektist: õppe kvaliteet, ressursid ja jätkusuutlikkus. Üks peamisi eeldusi institutsiooni üleminekuhindamise ja tulevikus teostatavate õppekavagruppide kvaliteedihindamiste edukaks läbimiseks on õppekavade õpiväljundite vastavus EKR-HE-le (**QF-EHEA 5. kriteerium**).

Välishindamise tulemuste põhjal andis Vabariigi Valitsus kõrgkoolile kas määramata ajaks või 1-3 aastaks õiguse õppekavagrupis läbi viia vastava taseme õpet. Üks võimalus oli ka sellise õiguse andmisest keelduda.

Ülikooliseaduse kohaselt võib alates 1. jaanuarist 2010. a võib üleminekuhindamise läbinud ülikool (omab õppe läbiviimise õigus vähemalt ühes kõrghariduse taseme õppekavagrupis) EKKA-lt taotleda institutsionaalset akrediteerimist ja õppekavagrupi kvaliteedi hindamist. Institutsionaalne akrediteerimine on välishindamine, mille käigus hinnatakse ülikooli juhtimise, töökorralduse, õppe- ja teadustegevuse ning õppe- ja uurimiskeskonna vastavust õigusaktidele, ülikooli eesmärkidele ja arengukavale.

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamisel hinnatakse õppekavade ning nende alusel toimuva õppe ja arendustegevuse vastavust õigusaktidele, riigisestele ja rahvusvahelistele standarditele ja arengusuundadele eesmärgiga anda soovitusi õppe kvaliteedi parandamiseks.

3.3.9. Riigiasutuste ülesanded

EKR-HE rakendamise eest vastutab peamiselt HTM. Teised pädevad asutused on:

- EKKA, mis tagab õppekavagruppide kvaliteedi hindamise kaudu õppekavade vastavuse õpiväljundite kirjeldustega EKR-HE-s;
- Eesti ENIC/NARIC Keskus, mis tegutseb EKR-HE riikliku infopunktina.

EKR-HE rakendamise eest õppekava tasemel vastutab kõrgkool. Kõrgkool vastutab õpiväljundite kasutamise eest oma õppekavas vastavalt EKR-HE-s sätestatule ja õppekvaliteedi tagamise eest.

Pädevusalade jaotus on määratletud Eesti seadustes (**QF-EHEA 7. kriteerium**).

3.4. Kutsekvalifikatsioonid

Kutsekvalifikatsioonid ehk kutsed moodustavad formaalhariduslikest kvalifikatsioonidest eristuva maailma. Selle valdkonna kvalifikatsioonide arendamise ja haldamise eest vastutab Kutsekoda.

3.4.1. Kutsesüsteemi õiguslik raamistik

Kutsesüsteemi toimimise õiguslikud alused sätestab 01.09.2008 jõustunud kutseseadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13147615>). Seaduses sätestatakse kutsesüsteemi loomise ja toimimise ning järelevalve alused. Seaduse alusel on välja antud järgmised õigusaktid:

- Kutsetegevuse valdkondade loetelu, kutsenõukogude nimetused, moodustamise ja lõpetamise kord, töökorralduse ja institutsioonide esindajate nimetamise kord (Vabariigi Valitsuse määrus <https://www.riigiteataja.ee/akt/13091006>);
- Kutset andva organi valimiseks avaliku konkursi korraldamise kord ning konkursil osalemise tingimustele vastavust tõendavate dokumentide loetelu (Vabariigi Valitsuse määrus <https://www.riigiteataja.ee/akt/13214816>);
- Kutseregistri põhimäärus (Vabariigi Valitsuse määrus <https://www.riigiteataja.ee/akt/13185447>);
- Kutsestandardite koostamise, muutmise ja vormistamise kord (haridus- ja teadusministri määrus <https://www.riigiteataja.ee/akt/13080263>);
- Kutsetunnistuse statuut ja vorm (haridus- ja teadusministri määrus <https://www.riigiteataja.ee/akt/13097607>).

3.4.2. Kutsete raamistik

Aastatel 2002-2009 loodud kutsed olid seotud 2001. aastal vastu võetud kutseseaduses sätestatud 5-tasemelise kutseraamistikuga. Aastal 2008 vastuvõetud kutseseadus sätestab 8-tasemelise EKR-i. 8-tasemelise kutsete raamistiku koostas Kutsekoja juhatuse nimetatud töörühm (vt tabel 3.6) ja selle kinnitas kutsenõukogude esimeeste kogu (edaspidi KEK) (vt lisa 3). Kutsete raamistiku tasemete kirjeldused vastavad EKR-i tasemete kirjeldustele.

Tabel 3.9. Kutsete üldised kirjeldused

EKR tase	Teadmised ja arusaamine	Oskused	Iseseisvuse ja vastutuse ulatus
Tase 1	Omab tööalaseid algteadmisi.	Täidab lihtsaid rutiinseid tööülesandeid etteantud protseduuride ja detailsete juhendite järgi. Kasutab asjakohaseid töövahendeid.	Töötab piiritletud olukorras otsesel juhendamisel. Vastutab oma tööülesannete täitmise eest.
Tase 2	Omab põhilisi tööalaseid teadmisi.	Täidab lihtsaid tööülesandeid etteantud protseduuride ja juhendite järgi. Valib ja kasutab asjakohaseid töövahendeid ja seadmeid.	Töötab muutumatus olukorras mõningase iseseisvusega. Vastutab oma tööülesannete täitmise eest.
Tase 3	Mõistab põhilisi tööalaseid fakte ja põhimõtteid. Teab põhilisi töövõtteid.	Täidab põhilisi tööülesandeid. Valib ja kasutab töövahendeid ja meetodeid. Tegutseb plaanipäraselt, säästlikult ja tulemuslikult.	Töötab üldjuhul muutumatus olukorras iseseisvalt. Korraldab oma tegevust ja kohandab enda käitumist vastavalt olukorrale.

EKR tase	Teadmised ja arusaamine	Oskused	Iseseisvuse ja vastutuse ulatus
			Osaleb tulemuslikult meeskonnatöös. Vastutab oma tööülesannete täitmise eest.
Tase 4	Tõlgendab ja seostab tööalaseid laiaulatuslikke teadmisi ja kasutab neid uues olukorras.	Täidab põhilisi tööülesandeid. Vajadusel algatab, valmistab ette ja kohaldab asjakohaseid muudatusi. Tegutseb ja korraldab töid plaanipäraselt, säästlikult ja tulemuslikult. Valib ja kasutab töövahendeid ja meetodeid tava- ja uudsete tööülesannete täitmisel.	Töötab iseseisvalt <u>olukordades</u> , mida saab tavaliselt ette näha, aga mis võivad ka muutuda. Juhendab teiste tavatööd ja võtab mõningase vastutuse teiste arendamise eest.
Tase 5	Analüüsib teavet ja käsitlusi. Kasutab teadmisi abstraktsete ülesannete loovaks lahendamiseks omavahel seotud valdkondade piires.	Täidab <u>mitmekülgseid</u> tööülesandeid, kavandab asjakohaseid muudatusi ja korraldab nende rakendamist. Valib ja rakendab tehnoloogiaid, meetodeid ja töövahendeid uute lahenduste leidmiseks ja kohandab oma käitumist vastavalt olukorrale.	Töötab iseseisvalt <u>ettearvamatutes</u> olukordades. Vastutab väikese töörühma töö eest.
Tase 6	Analüüsib ja hindab fakte, teooriaid, põhimõtteid ja meetodeid. Kasutab teadmisi valdkondade vaheliste abstraktsete ülesannete loovaks lahendamiseks.	Täidab <u>keerulisi</u> tööülesandeid, mis eeldavad uuenduslikku lähenemist ja meisterlikkust. Seostab tegevusi ja meetodeid ning hindab nende võimalikke tagajärgi. Langetab otsuseid osalise teabe alusel.	Töötab iseseisvalt <u>keerulistes</u> ja ettearvamatutes olukordades. Vastutab töörühmade töö eest.
Tase 7	Lõimib originaalsel mõtlemisel rajanevaid uuenduslikke tööalaseid teadmisi. Loob uusi teadmisi etteantud aja raamides ja piiratud teabe tingimustes. Loob uusi meetodikaid, meetodeid ja tehnoloogiaid.	Lahendab <u>ettearvamatuid</u> ja <u>keerulisi</u> ülesandeid teadus-, innovatsiooni- ja muudes uut teadmist loovates tegevustes. Algatab ja kavandab tegevusi ja meetodeid ning analüüsib ja hindab nende lühi- ja pikemaajalisi tagajärgi.	Töötab iseseisvalt keerulistes, ettearvamatutes ja <u>uuenduslikku käsitlust nõudvates</u> olukordades. Vastutab kutseteadmistesse ja/või kutsetegevusse panuse andmise eest. Vastutab meeskondade strateegilise tegutsemise eest.
Tase 8	Töötab iseseisvalt keerulistes, ettearvamatutes ja <u>uuenduslikku käsitlust nõudvates</u> olukordades. Vastutab kutseteadmistesse ja/või kutsetegevusse panuse andmise eest. Vastutab meeskondade strateegilise tegutsemise eest.	Lahendab <u>unikaalseid</u> ülesandeid teadus-, innovatsiooni- ja muudes uut teadmist loovates tegevustes. Algatab, kavandab ja teostab strateegilisi uurimis- ja arendustegevusi, mis laiendavad töö- või teadmiste valdkonda või mille tulemuseks on ulatuslikud muutused.	Töötab iseseisvalt meisterlikkust nõudvates keerulistes, <u>piiritlemata ja uut strateegilist käsitlust</u> vajavates olukordades. Vastutab töö- või teadmiste valdkonna kavandamise ja arendamise eest. Analüüsib ja sünteesib iseseisvalt uusi ja keerulisi kutsealaseid ideid. Vastutab organisatsiooni strateegilise tegevuse eest.

3.4.3. Kutsestandardid

Kutsestandard (edaspidi KS) on kutsesüsteemi keskne element, milles kirjeldatakse kutsetegevust ning esitatakse tööturul oodatava kompetentsuse nõuded töötamiseks teatava kutseala mingil kutsetasemel.

KS koosneb kolmest osast (A-, B- ja C-osa). Osas A on toodud kutse üldine kirjeldus, sh viide EKR-i tasemele. Osa B on KS-i peamine osa, kus on kirjeldatud oodatud kompetentsuse profiilile vastavaid õpiväljundeid (tegevusnäitajad ja teadmised). Osast C võib leida teavet KS-i kehtivuse, kutset andvate organite jne kohta (vt Lisa 4).

KS on aluseks kutsehariduse riiklike õppekavade (RÕK), kõrghariduse õppekavade ja teiste koolituskavade koostamisele ning inimeste kompetentsuse hindamisele, sh enesehindamisele ja vastavushindamisele kutse andmisel. KS-ga saab tutvuda kutseregistris (<http://kutsekoda.ee/et/kutseregister>).

3.4.4. Kutsete sidumine EKR-ga

Kutsete sidumine EKR-ga toimub KS-i loomise protsessis. See sisaldab järgmisi samme:

EKR-i taseme määramine kompetentsidele

KS-i osas B on kirjeldatud vastava kvalifikatsiooni oodatud kompetentse. Võrreldes kompetentsi kirjeldavaid tegevusnäitajaid ja teadmisi kutsete raamistikuga taseme deskriptoritega (vt tabel 3.6), määratakse kompetentsidele kõige sobivamad EKR-i tasemed. Kutse erinevatele kompetentsidele võib olla määratud erinev EKR-i tase.

Kutse sidumine EKR-i tasemega

- 1) Kui kutse kõigil kompetentsidel on sama EKR-i tase, määratakse kutsele see EKR-i tase.
- 2) Kui kutses esineb erineva EKR-i tasemega kompetentse, analüüsitakse kompetentside olulisust ja igale kompetentsile määratakse kolmepunktilise skaala järgi (vähe tähtis-tähtis-väga tähtis) olulisuse tase.
- 3) Arvutatakse kutse EKR-i tase vastavalt kompetentside EKR-i tasemete kaalutud keskmisele, kasutades kaaludena olulisuse taset ja ümardatakse lähima täisarvuni.

Kutse EKR-i taseme kinnitamine

- 1) KS-i väljatöötav töörühm teeb ettepaneku vastava kutse EKR-i taseme kohta, kasutades ülaltoodud menetlust.
- 2) Töörühma ettepaneku vaatab üle Kutsekoja ekspertrühm.
- 3) Kutsekoja ekspertrühma poolt kinnitatud ettepanek saadetakse ülevaatamiseks HTM-le.
- 4) KEK kooskõlastab kutse EKR-i taseme.
- 5) Kutsenõukogu kinnitab KS-i koos määratud EKR-i tasemega.

Kõikidel alates 2009. aastast väljatöötatud KS-del on viide EKR-i tasemele. Aastatel 2002-2009 väljatöötatud KS-del, millel oli viide 5-tasemelisele kutsekvalifikatsiooni raamistikule, on määratud EKR-i tase, kui:

- KS alusel on välja antud määramata tähtajaga kutsetunnistusi;
- KS on aluseks õppekavade väljatöötamisel.

Endiste kutsenimetuste ja registritähistega kutsetunnistused kehtivad ka edaspidi. Nende kutsete EKR-i tase on nähtav kutseregistris (<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister>).

Endiste kutsetasemete suhestamiseks EKR-i tasemetega moodustati vastava valdkonna spetsialistidest koosnev töörühm, mis rakendas KEK-i poolt kinnitatud menetlust.

3.4.5. Kutset andvad organid ja kutse andmine

Kutseeaduse kohaselt on KAO-d (kutseandajad) juriidilised isikud või asutused, mis on saanud õiguse anda kutseid vastavalt ühele või mitmele KS-le (vt Lisa 3). Kutseandja õiguste andmise otsustab vastava valdkonna kutsenõukogu (edaspidi KN).

KAO moodustab kutse andmise erapooletuse tagamiseks kutsekomisjoni, kuhu kuuluvad selle valdkonna kutse andmisest huvitatud osapoolte esindajad: spetsialistid, tööandjad, töötajad, koolitajad, erialaliitude esindajad, vajaduse korral klientide esindajad, samuti teised huvitatud osapooled.

Kutse andmise korras kirjeldatakse üldisi nõudeid kutse andmisel ja kutsetunnistuse taotlemise menetlust ning määratakse taotleja kompetentsuse hindamise meetodid.

3.4.6. Kutsetunnistused

Kutsele riikliku tunnustuse saamiseks (kutseregistrisse kandmiseks) peavad olema täidetud järgmised tingimused:

- koostatud on kompetentsuspõhine kutsestandard;
- kirjeldatud on kompetentsuse hindamise alused;
- on olemas riiklikult tunnustatud kutse andja.

Kutsetunnistuste register on kutseregistri alamregister. Registris sisalduvad kutsetunnistuse kohta järgmised andmed:

- 1) kutse andja ja Kutsekoja sümbolika;
- 2) kutsenimetus ja -tase;
- 3) kutsetunnistuse registreerimisnumber;
- 4) spetsialiseerumised;
- 5) kutse andmise otsuse tegemise kuupäev;
- 6) kutsetunnistuse saaja ees- ja perekonnanimi ning isikukood, selle puudumisel sünniaeg;
- 7) kutsetunnistuse väljaandmise kuupäev;
- 8) kutsetunnistuse kehtivuse lõpukuupäev.

3.4.7. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine kutse andmisel

Kutse andmise käigus hindab hindamiskomisjon kindlaksmääratud kriteeriumidest lähtuvalt taotleja kompetentsuse vastavust KS nõuetele. Kutse andmisel hinnatakse ja tunnustatakse inimese tegelikku kutsekompetentsust, sõltumata sellest, kas see on saadud formaalse, mitteformaalse või informaaalse õppimise tulemusena. VÕTA annab kutse taotlejale võimaluse kutset taotleda sobivate meetoditega, vältides juba hinnatud kompetentside üle hindamist.

3.4.8. Kutsete kvaliteedisüsteem

Kvaliteedi tagamine kutsesüsteemis hõlmab:

1. Kutseandja õiguste andmise kvaliteedi tagamist,
2. Kutsestandardite kvaliteedi tagamist,

3. Kompetentsuse hindamise kvaliteedi sisehindamist kutse andja poolt,
4. Kutse andja perioodilist välishindamist.

Vastavad põhimõtted ja menetlused on sätestatud Kutseaduses, mis omakorda lähtub ISO 17024 (Üldnõuded personali sertifitseerimisasutustele) nõuetest.

Kutsekvalifikatsioonide kvaliteet tagatakse riiklikult tunnustatud (riiklikusse kutseregistrisse kantud) kutsestandardite kasutamisega isikute kompetentsuse hindamisel, valideerimisel ja sertifitseerimisel asjakohase valdkonna kutsenõukogu nõukogu tunnustatud kutset andva organi poolt.

Kokkuvõte

EKR-i loomise ja EQF-ga sidumise protsess on andnud olulise tõuke Eesti elukestva õppe süsteemi arengule, tervikliku kvalifikatsioonisüsteemi ja elukestva õppe kvaliteedi tagamise süsteemi loomisele. Selle protsessi käigus on toimunud formaalharidussüsteemi ja kutsesüsteemi oluline lähenemine.

Erinevalt paljudest teistest Euroopa Liidu riikidest on EKR-ga ja sealtkaudu EQF-ga seotud ka kutsekvalifikatsioonid. Seda on võimaldanud kompetentsuspõhise lähenemise järjekindel rakendamine kutsesüsteemis ja selle süsteemi riiklik regulatsioon, mis tagab kutse andmise kvaliteedi ja muudab need ka rahvusvaheliselt võrreldavaks.

Kavandatud uuendused

- 1) Kõik aruande eelmises versioonis käesoleva pealkirja all nimetatud uuendused on ellu viidud.
- 2) Uuest täiskasvanute koolituse seadusest (<https://www.riigiteataja.ee/akt/110062015010>) tulenev üleminek väljundipõhiste täiskasvanute koolituse õppekavadele parandab täiskasvanute koolituse kvaliteeti ja sellega seotud ettevalmistust kutseeksamiteks.
- 3) Kutsesüsteemi laiendusena arendatakse perioodil 2015-2020 välja tööjõuvajaduse kvantitatiivse ja kvalitatiivse seire, analüüsi ja prognoosi süsteem OSKA (<http://oska.kutsekoda.ee/>).

Lisa 1. Juhtrühma koosseis

Juhtrühma koosseis on kinnitatud haridus- ja teadusministri käskkirjaga nr 925 04.oktoobrist 2010:

1. Janar Holm	komisjoni esimees, HTM, kantsler
2. Kalle Küttis	komisjoni aseesimees, HTM, üld- ja kutsehariduse asekanstler
3. Olav Aarna	SA Kutsekoda, juhatuse liige
4. Külli All	HTM, kutse- ja täiskasvanuhariduse osakond, nõunik
5. Anu Altermann
nõunik	Rahandusministeerium, riigihalduse ja avaliku teenistuse osakond,
6. Heli Aru	HTM, hariduse ja tööturu nõunik
7. Katrin Höövelson	Riigikantselei, strateegiabüroo, nõunik
8. Monika Maljukov	Eesti Üliõpilaskondade Liit, hariduspoliitika nõunik
9. Kerstin Peterson	Sotsiaalministeerium, tööturu osakond, nõunik
10. Andres Pung	HTM, kutse- ja täiskasvanuhariduse osakond, juhataja
11. Tiia Randma	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, haridusnõunik
12. Edgar Rootalu	Eesti Õpilasesinduste Liit, hariduspoliitika juht
13. Kaja Toomsalu	Eesti Ametiühingute Keskliit, palgasekretär
14. Ago Tuuling	Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon TALO, juhatuse esimees
15. Gunnar Vaht	ENIC/NARIC, keskuse juhataja

Bologna enesertifitseerimise protsessi juhtrühma koosseis:

1. Mart Laidmets	HTM, kõrghariduse osakonna juhataja
2. Gunnar Vaht	ENIC/NARIC, keskuse juhataja
3. Tiia Kurvits	HTM, kõrghariduse osakonna peaekspert
4. Heli Aru	HTM, hariduse ja tööturu nõunik
5. Kairi Solmann	Eesti Rektore Nõukogu, direktor
6. Anneli Lorenz	Sihtasutus Archimedes, osakonna juhataja
7. Olav Aarna	SA Kutsekoda, juhatuse liige
8. Helena Gussarova	Eesti Rakenduskõrgkoolide Rektore Nõukogu, direktor
9. Heli Mattisen	EKKA, direktor
10. Maris Mälzer	Eesti Üliõpilaskondade Liit, president.

Juhtkomitees tehtud muudatused, mis on heaks kiidetud HTM-i 09.08.2011 käskkirjaga:

a) Juhtrühma uued liikmed on:

1. Tiina Annus	HTM, analüüsiosakonna juhataja
2. Irene Käosaar	HTM, üldhariduse osakonna juhataja
3. Mart Laidmets	HTM, kõrghariduse osakonna juhataja
4. Helen Põllo	HTM, kõrghariduse osakonna peaekspert

5. Maiki Udam EKKA, arendusjuht, Bologna protsessi ekspert
- b) Rahandusministeeriumi esindaja Anu Altermann on juhtrühmast välja arvatud;
 - c) Kersti Holland, tööturu osakonna nõunik, on määratud juhtrühma liikmeks sotsiaalministeeriumi esindajana.

Lisa 2. Eesti formaalharidussüsteem

L2.1. Formaalharidussüsteemi struktuur ja õiguslik raamistik

Eesti formaalharidussüsteemi osadeks on:

- üldharidussüsteem;
- kutseharidussüsteem;
- kõrgharidussüsteem.

Joonisel L2.1. on esitatud Eesti formaalharidussüsteemi struktuur.

Haridussüsteemi kujunemise, toimimise ning arengu õiguslik reguleerimine on Eesti Vabariigi Haridusseaduse (1992) (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13198443?leiaKehtiv>) ülesanne. Haridusseaduses nimetatud haridustasemed on: alusharidus (0-tase), põhiharidus (I tase), keskharidus (II tase) ja kõrgharidus (III tase). Igale haridustasemele on kehtestatud haridusstandardid.

Eesti haridusseadustik on valdavalt üles ehitatud õppeasutuse tüüpide põhisealt (vt p.3.1-3.3).

Formaalharidussüsteemi arengut ja toimimist juhivad:

- Riigikogu,
- Vabariigi Valitsus,
- Haridus- ja Teadusministeerium,
- Kohalikud omavalitsused.

L2.2. Üldharidussüsteem

Üldharidussüsteem hõlmab järgmisi Haridusseaduses nimetatud haridustasemeid: alusharidus, põhiharidus ja keskharidus.

Alushariduse omandamise võimalusi ja vorme reguleerib Koolieelse lasteasutuse seadus, ning sisu Koolieelse lasteasutuse õppekava. Koolieelses lasteasutuses õppimine ei ole kohustuslik. Küll on soovituslik saavutada põhikooli astumiseks vajalik sotsiaalne valmidus ja koolieelse lasteasutuse õppekavas toodud pädevused, mis on eelduseks koolis edukaks edasijõudmiseks. Seetõttu peaaegu 95 % 5-7 aastastest lastest käivad lasteaias.

Hariduse omandamine on Eestis alaliselt elavate isikute üks põhiõigusi ja põhihariduse osas kohustuslik. Koolikohuslane on laps alates 7-aastaseks saamisest kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni. Põhiharidus on Põhikooli riikliku õppekavaga (ja Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekavaga) ettenähtud kohustuslik üldharidusmiinimum, mille omandamine loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid keskhariduse omandamiseks.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus määratleb põhikooli koolina, mis loob õpilastele võimalused põhihariduse omandamiseks ning koolikohustuse täitmiseks. Põhikool toimib ühtluskoolina. Põhikooli eesmärk on tagada õpilase eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng ning tervikliku maailmapildi kujunemine ning luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond. Laiem põhimõte on arvestada õpilase erivajaduste ja -oskustega nii juhul, kui õppekava nõudmised käivad õppuril üle jõu kui ka siis kui õppekava nõudmised on liiga vähesed.

Õppe- ja kasvatustegevus koolis võib toimuda ka Rahvusvahelise Bakalaureuseõppe Organisatsiooni (*International Baccalaureate Organization*) õppekava ning Euroopa koolide põhikirja konventsiooni alusel väljatöötatud õppekava kohaselt.

Gümnaasiumi eesmärk on tagada, et õpilased leiaksid endale huvi- ja võimetekohase tegevusvaldkonna, millega siduda enda edasine haridustee (õpitee kõrgkoolis või gümnaasiumijärgses kutseõppes).

Eesti eripäraks on suur venekeelsete- ja kakskeelsete (eesti- ja vene kakskeelsete) koolide hulk. Koolikorralduslikus mõttes reguleerivad nende tegevust samad seadused, mis eestikeelseidki koole. Nende koolide õpieesmärgid, –taotlused ja –väljundid on samad. Erinevus on vaid eesti keele kui teise keele õppe kohustuses vene õppekeele koolides, lisaks esimese (vene) keele õppe kohustusele, sellest tulenevalt ei ole vene õppekeele koolis teise võõrkeele õppe kohustust. Gümnaasiumiastmes algas 2007. aastal üleminek eestikeelsele aineõppele, millest tulenevalt peavad kõik õpilased, kes alates 2011. aastast 10. klassi astuvad, õppima eesti keeles vähemalt 60% minimaalsest kohustuslikust õppemahust. Olulist rõhku on viimase kümne aasta jooksul pandud ka keelekümblusele. Üldine põhimõte on, et mida kõrgemal tasemel õpe toimub, seda suuremas mahus peab õppur hakkama saama õppega eesti keeles.

Koolid jagunevad pidaja järgi järgnevalt: munitsipaalkoolid, erakoolid ja riigikoolid. Valdav enamus Eestis tegutsevaid koole on munitsipaalkoolid. Riigikoolid on moodustatud peamiselt erivajadustega õpilastele, nt erinevate puuetega lastele, erinevate huvidega lastele jms.

Olenemata kooli omandivormist lähtub kool oma tegevuses vastavast riiklikust õppekavast. Kohustusliku õppe osas, st põhikooli ulatuses, on taotluslik, et õpetuse sisu ja tase oleks võimalikult ühtlane. Enam vabadust eripära väljakujundamiseks on gümnaasiumitel, kus ligikaudu 2/3 õppekursustest on riiklikult määratletud ja 1/3 ulatuses on valiku võimalusi.

Eestis oli 2016/2017. õppeaasta seisuga 535 kooli, millest 439 kooli on eestikeelsed.

L2.3. Kutseharidussüsteem

Kutsehariduse omandamist reguleerib Kutseõppeasutuse seadus.

Vabariigi Valituse määrusega kehtestatud Kutseharidusstandardi kohaselt on kutseõppe eesmärk luua võimalused sellise isiksuse kujunemiseks, kellel on teadmised, oskused, vilumused, hoiakud ja sotsiaalne valmidus töötamiseks ning eeldused õpingute jätkamiseks ja elukestvaks õppeks.

Õpe kutseõppeasutustes toimub koolipõhise või töökohapõhise õppe (õpipoisiõppe) vormis. Koolipõhise õppevormi puhul ei ületa ettevõttes või asutuses toimuva praktika maht poolt õppekava kutseõppe osa kogumahust. Töökohapõhises õppevormis moodustab praktika vähemalt kaks kolmandikku õppekava kutseõppe osa kogumahust. Töökohapõhise õppe rakendamise kord on kehtestatud haridus- ja teadusministri määrusega.

Õpingud kutseõppeasutuses toimuvad auditoorse töö, praktilise töö, praktika ja iseseisva tööna. Auditoorne töö on õpe loengu, seminari, õppetunni või koolis määratud muus vormis. Praktiline töö on õpitud teadmiste ja oskuste rakendamine õppekeskkonnas. Praktiline töö toimub praktikumi,

harjutustunni, laboratoorse töö või koolis määratud muus vormis. Praktika on õppekava raames töökeskkonnas (ettevõttes või asutuses) juhendaja juhendamisel kindlate õpieesmärkidega tehtav praktiline töö. Iseseisev töö on õpilase iseseisev tegevus õpieesmärgi saavutamiseks. Iseseisev töö moodustab vähemalt 10% õpingute kogumahust.

Praktiline töö ja praktika moodustavad vähemalt 50% kutseõppe mahust õppekavas ning üldjuhul on nende mahud võrdsed. Praktika ettevõttes või asutuses on õppekava osa, selle läbiviimiseks sõlmitakse enne praktika algust kooli, õpilase ja praktikaettevõtte või -asutuse vahel kolmepoolne leping. Kool peab tagama õpilasele praktikakoha, samuti praktika ettevalmistamise, juhendamise ja hindamise. Praktikal viibimise ajal laienevad õpilastele töökaitsealased õigusaktid.

Õpilaste õpitulemuste hindamist kutseõppeasutuses reguleerib haridus- ja teadusministri määrus "Kutseõppes kasutatav ühtne hindamissüsteem" (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13228508>). Õpilasi hinnatakse viiepallisüsteemis nagu põhikoolis ja gümnaasiumiski. Õpitulemus loetakse positiivseks, kui seda on hinnatud hindele «3» («rahuldav») kuni «5» («väga hea»). Võimalik on ka õppeaine, mooduli või nende osade mittediferentseeritud hindamine, sel puhul on positiivne tulemus «arvestatud» ning negatiivne tulemus «mittearvestatud».

Kutseõppeasutuse õpilase ühelt kursuselt teisele üleviimiseks peavad tal olema läbitud sellel kursusel õppekavaga ettenähtud õpingud. Üleviimine järgmisele kursusele toimub õppenõukogu otsusel, kes võib õpilase üle viia ka tingimisi, st õppevõlgnevustega, mille likvideerimiseks antakse tähtaeg.

Kutseõppeasutuses kutsekeskharidust omandaval või põhihariduse baasil kutseõppes õppival õpilasel on HTM-i määruse kohaselt õigus õpingute katkestamise järel neid jätkata gümnaasiumis, et omandada üldkeskharidus, kui gümnaasiumis on vabu kohti. Kutseõppeasutuste õpilastel on õigus kasutada osakoormusega õpet (kokkuleppel kooliga läbitakse õppekava nominaalsest pikema aja jooksul).

Kutsekeskhariduse omandamine kestab vähemalt 3 aastat e 120 õppenädalat, kus kutse-, eri- ja ametialase õppe maht on vähemalt 50% õppekava üldmahust. Üldhariduslikke õppeaineid peab õppekavas olema vähemalt 40 õppenädala ulatuses, millest 32 (vene või muu õppekeele korral 33) õppenädalat sisaldavad kohustuslikke õppeaineid kõikide kutse-, eri- ja ametialade õppekavad. Ülejäänud 8 (7) õppenädalat sisaldavad kohustuslikke õppeaineid, mis tulenevad õpitava kutse-, eri- ja ametiala eripärast. Lisaks on põhioskuste moodulitesse (erialaõppesse) integreeritud üldaineid valikus ja mahus, mis on vajalikud eriala omandamiseks.

Enamikus kutseõppeasutustes on võimalik õppida nii põhi- kui ka keskhariduse baasil, mõnedel õppekavadel õpilasele eelneva haridustaseme osas nõudeid ei esitata. Kahes kutseõppeasutuses on erandina võimalik õppida ka rakenduskõrgharidusõppes. Kutseõpet keskhariduse baasil on võimalik läbida ka viies rakenduskõrgkoolis. Paljude kutseõppeasutuste ja üldhariduskoolide koostööna toimub kutseõpe põhikooli ja gümnaasiumiõpilastele. Eestis oli 2016/2017. õppeaasta seisuga 38 kutseõppeasutust. Enamik kutseõppeasutusi kuulub riigile (31). Lisaks riigikutseõppeasutustele tegutseb ka 3 munitsipaalikutseõppeasutust ning koolitusluba on väljastatud 4 erakutseõppeasutusele (<https://www.hm.ee/et/eesmargid-tegevused/kutseharidus>).

L2.4. Kõrgharidussüsteem

Kõrghariduse üldisteks õiguslikeks alusteks on „Eesti Vabariigi Haridusseadus“, „Ülikooliseadus“, „Rakenduskõrgkooli seadus“, „Erakooliseadus“, „Kutseõppeasutuse seadus“ ja „Kõrgharidusstandard“. Eesti kõrghariduse struktuur on näha Joonisel L2.2.

Ülikoolid pakuvad bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõpet, aga ka rakenduskõrghariduse omandamise võimalust. Rakenduskõrgkoolid ja mõned kutseõppeasutused pakuvad rakenduskõrghariduse omandamise võimalust. Rakenduskõrgkool võib pakkuda sõltumatult magistriõpet teoloogia, sisekaitse ja riigikaitse valdkonnas, kuid muudes valdkondades võib magistriõpet pakkuda ainult koostöös ülikooliga. Kõrgkoolid võivad olla riiklikud, avalik-õiguslikud ja erakoolid.

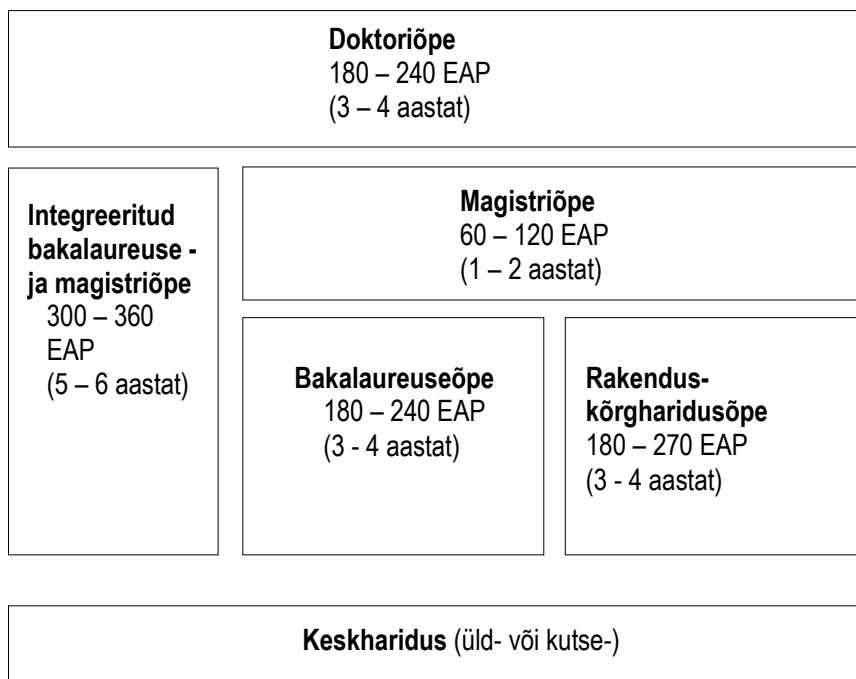
Üliõpilaste töömahtu mõõdetakse ainepunktides alates 1990ndate aastate algusest. Alates 2009/2010. õppeaastast võeti ametlikult kasutusele Euroopa kõrghariduse arvestuspunktide ülekandesüsteem (ECTS). Üks ECTS ainepunkt võrdub 26 töötunniga. Ühe õppeaasta täistöömaht võrdub 1560 tunniga või 60 ECTS ainepunktiga.

Kuni 2009/2010. õppeaastani kehtinud ainepunktisüsteemi järgi võrdus üks ainepunkt (AP) ühe nädala või 40 tunni tööga. Ühe õppeaasta töömaht oli 40 AP-d, mis nüüd võrdub 60 ECTS ainepunktiga.

Rakenduskõrgharidusõpe

Rakenduskõrgharidusõpe on kõrghariduse esimese astme õpe, mille eesmärgiks on kindlal kutsealal töötamiseks või magistriõppes edasiõppimiseks vajalike pädevuste omandamine. Õppe nominaalkestus on 3–4 aastat, maht 180–240 EAP-d, spetsialiseeritud õeõppe ja ämmaemandaõppe korral 4,5 aastat, maht 270 EAP-d. Õppe lõpetajale antakse diplom rakenduskõrgharidusõppe õppekava täitmise kohta. Rakenduskõrgharidusõppe diplom annab õiguse kandideerida magistriõppesse.

Rakenduskõrgharidusõpe on välja arendatud kuni 2002/2003. õppeaasta vastuvõtuni toimunud kutsekõrgharidusõppes ja diplomiõppes. **Kutsekõrgharidusõppe** eesmärgiks oli üldhariduslike teadmiste ning kutse- ja ametialaste teadmiste ja oskuste omandamine. **Diplomiõpe** oli rakendusliku sisuga õpe, mille eesmärgiks on praktiliste teadmiste ja oskuste omandamine. Mõlema õppe nominaalkestus oli 3–4 aastat ning lõpetajale antud kvalifikatsioon loetakse vastavaks rakenduskõrghariduse diplomile.

Joonis L2.2. Eesti kõrgharidussüsteemi struktuur

Bakalaureuseõpe

Bakalaureuseõpe on kõrghariduse esimese astme õpe, mille eesmärk on üldhariduslike teadmiste süvendamine, eriala alusteadmiste ja -oskuste omandamine õpingute jätkamiseks magistriastmes või tööle asumiseks. Õppe nominaalkestus on valdavalt 3 aastat, maht 180 EAP-d, erandina kuni 4 aastat, maht 240 EAP-d. Õppe lõpetajale antakse diplom (rohekaskollasel plangil, tähis L) õppekava täitmise ja bakalaureusekraadi andmise kohta. Bakalaureusekraad annab õiguse kandideerida magistriõppesse.

Magistriõpe

Magistriõpe on kõrghariduse teise astme õpe, mille kestel süvendatakse erialateadmisi ja -oskusi ning omandatakse iseseisvaks tööks ja doktoriõppes õpingute jätkamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õppele juurdepääsu tingimus on kõrghariduse esimese astme kvalifikatsioon. Õppe nominaalkestus on 1–2 aastat, maht 60–120 EAP-d, kuid koos esimese astmega vähemalt 5 aastat, maht 300 EAP-d.

Enne 01.06.2002 ETIS-e andmebaasi kantud õppekava täitmisel anti magistrikraad teadus- või kutsekraadina. Teadusmagistri õppekavas moodustas teadustöö õppe mahust vähemalt 50% ning magistritöös esitati erialaprobleemi uudne teaduslik käsitlus. Kutsemagistri õppekavas moodustas uurimis-, arendus- või loometöö õppe mahust vähemalt 25% ning õpe oli suunatud kutsealase loomingulise probleemi uudse lahenduse leidmisele. Ülikooli kehtestatud tingimustel ja korras võis enne 01.06.2002 ETIS-e andmebaasi kantud õppekava täitmist arvestada doktoriõppe osana.

Magistriõppe lõpetajale antakse diplom õppekava täitmise ja magistrikraadi andmise kohta. Magistrikraad annab õiguse kandideerida doktoriõppesse.

Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavadel põhinev õpe

Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe sisaldab nii alusõpet kui ka süvendatud spetsialiseerumisega õpet. Üheastmelised integreeritud õpped on arsti-, loomaarsti-, proviisori-, hambaarsti-, arhitekti-, ehitusinseneriõpe ning klassiõpetaja õpetajakoolitus. Arstiõppe ja loomaarstiõppe nominaalkestus on 6 aastat, maht 360 EAP-d. Teiste õpete nominaalkestus on 5 aastat, maht 300 EAP-d.

Õppe lõpetajale antakse diplom õppekava täitmise kohta. Proviisori-, arhitekti-, ehitusinseneriõppe ja klassiõpetaja õpetajakoolituse lõpetajale antakse magistrikraad. Arsti-, hambaarsti- ja loomaarstiõppe lõpetajale antakse vastavalt arstikraad, hambaarstikraad ja loomaarstikraad. Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppe lõpetamisel antud kvalifikatsioon annab õiguse kandideerida doktoriõppesse.

Doktoriõpe

Doktoriõpe on kõrghariduse kolmanda astme õpe, mille eesmärgiks on iseseisvaks teadus-, arendus- või kutsealaseks loometööks vajalike teadmiste ja oskuste omandamine. Doktoriõppele juurdepääsu tingimus on magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon. Õppe nominaalkestus on 3–4 aastat, maht 180–240 EAP-d. Õppe lõpetajale antakse diplom õppekava täitmise ja doktorikraadi andmise kohta. Doktorikraad on teaduskraad, mille saamiseks koostatakse ja kaitsakse doktoritöö – iseseisev teaduslik uurimus või loometöö.

Eestis oli 2016/2017. õppeaasta seisuga 21 kõrgharidusasutust, neist 6 avalik-õiguslikku ülikooli, 1 eraülikool, 8 riigirakenduskõrgkooli ja 6 erarakenduskõrgkooli.

L.2.5. Eesti Hariduse Infosüsteem

Eestis koondab haridust puudutava andmestiku elektrooniliselt kokku *Eesti Hariduse Infosüsteemi* (www.ehis.ee) (edaspidi EHIS) mis toimib VV määruse “Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus” (2004) alusel (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13357483?leiaKehtiv>). EHIS-e andmeid kasutavad õppurid, õppeasutused, kohalikud omavalitsused, ministeeriumid, riigiametid jpt.

EHIS-e koosseisu kuuluvad järgmised alamregistrid:

- 1) haridust (formaalhariduslikku kvalifikatsiooni) tõendavate dokumentide alamregister;
- 2) õpetajate ja õppejõudude alamregister;
- 3) õpilaste, üliõpilaste ning arst-residentide alamregister;
- 4) õppeasutuste alamregister;
- 5) õppekavade ja koolituslubade alamregister.

EHIS-s sisalduvaid isikustatud andmeid kasutatakse eelkõige erinevate rahastamisotsuste tegemisel. Statistilised andmed on aluseks analüüsidele ja aruannetele.

Haridust (formaalhariduslikku kvalifikatsiooni) tõendavate dokumentide alamregistri andmetele on juurdepääsuõigus registrisse kantud isikul teda puudutavate andmete osas ja kõikidel isikutel seaduse või välislepinguga ettenähtud ülesannete täitmiseks. Alamregistri pidamise eesmärk on hariduse omandamist ning õppe lõpetamist tõendavate riiklike lõpudokumentide väljastamise üle arvestuse pidamine ning neid omavate isikute hariduse tõendamine, alamregistri andmetel on õiguslik tähendus.

Registrisse kantakse lõpudokumentide kohta järgmised andmed:

- 1) lõpudokumendi väljaandnud õppeasutuse nimi või õppeasutuste nimed;
- 2) lõpudokumendi väljaandnud õppeasutuse registreerimise kood või õppeasutuste registreerimise koodid või selle puudumisel õppeasutuse pidaja registrikood või õppeasutuste pidajate registrikoodid;
- 3) lõpudokumendi liik ja kood;
- 4) isiku ees- ja perekonnanimi ning isikukood (isikukoodi puudumisel sünniaeg);

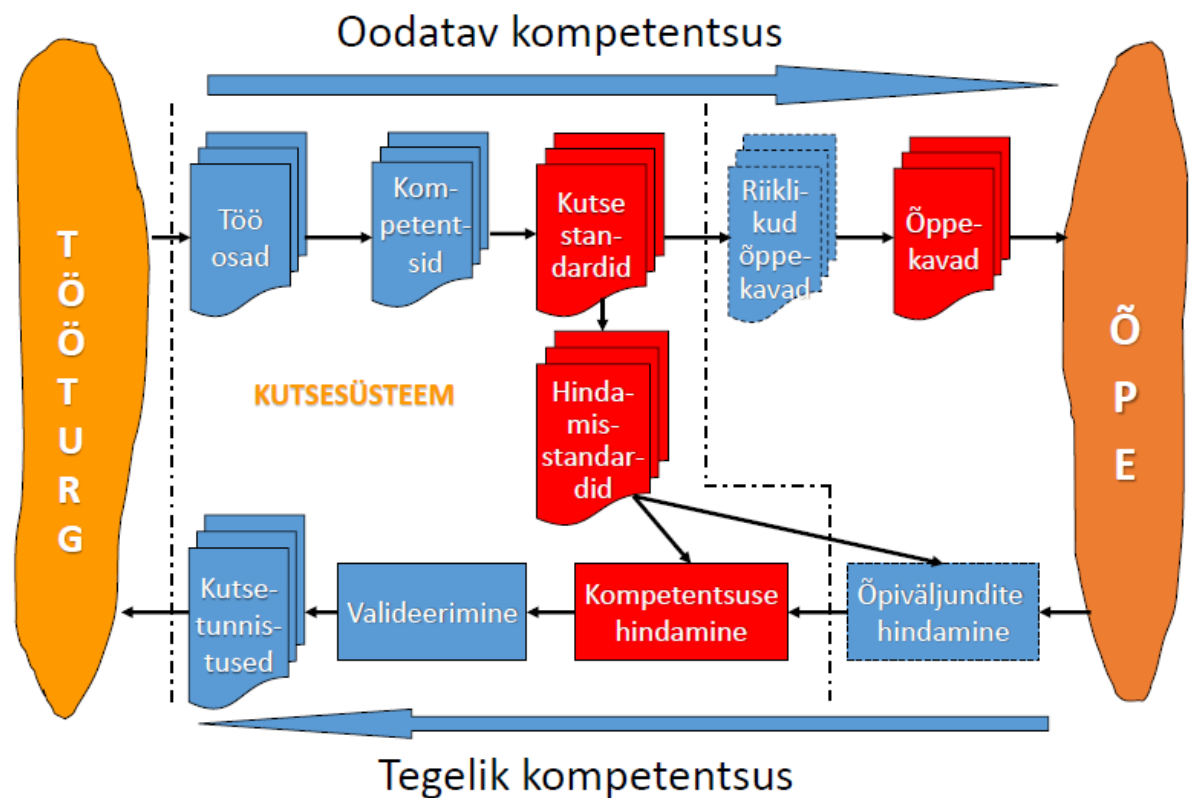
- 5) lõpudokumendi blanketi seeria ja number;
- 6) õppekava või programmi nimetus ja kood;
- 7) akadeemilise õiendi blanketi või hinnetelehe blanketi numbrite vahemik või numbrid;
- 8) õppeasutuse lõpetamine kiitusega;
- 9) lõpudokumendi väljaandmise koht ja kuupäev;
- 10) lõpudokumendi duplikaadi number;
- 11) lõpudokumendi duplikaadi väljaandmise aeg ja alus.

Lisa 3. Eesti kutsesüsteem

L3.1. Kutsesüsteemi õiguslik raamistik

Kutsesüsteem on osa Eesti kvalifikatsioonisüsteemist, mis seob elukestva õppe süsteemi tööturuga (vt Joonis L3.1). Kutsesüsteemi eesmärk on:

- toetada Eesti töötajate konkurentsivõimet – töötajad on kompetentsed, neil on edukaks tegevuseks vajalikud teadmised, oskused, vilumused ja hoiakud;
- luua eeldused, et kutsealasele tegevusele suunatud õppe sisu ja kvaliteet vastaks tööturul nõutavale;
- aidata kaasa inimeste kompetentsuse hindamisele ja tunnustamisele olenemata sellest, kus ja kuidas õpe on toimunud;
- muuta kutsed rahvusvaheliselt võrreldavaks.

Joonis L3.1. Kutsesüsteemi kontseptuaalne skeem

Eesti kutsesüsteemi loomisel on lähtutud järgmistest põhimõtetest:

- Kutsesüsteemi kõikides osades on kaasatud tööturu osapooled – tööandjad, töötajad, riik, koolitajad. Kokkulepped sünnivad eri osapoolte koostöös;
- Kutsesüsteemi põhimõisteks on läbivalt kompetentsus, st süsteem on nii kontseptuaalselt kui tegelikult üles ehitatud kompetentsuspõhiselt;

- Kutsesüsteem on üles ehitatud ja toimib kvaliteedisüsteemina.

Kutsesüsteemi osad on:

- [Kutsestandardite süsteem](#);
- [Kutse andmise süsteem](#);
- Kutsete klassifitseerimise ja kataloogimise süsteem.

L3.2. Kutsesüsteemi institutsioonid

Kutsesüsteemi institutsioonid on:

- Haridus- ja Teadusministeerium (HTM),
- Kutsekoda,
- Kutsenõukogude esimeeste kogu (KEK),
- Kutsenõukogu (KN),
- Kutset andev organ (KAO) ,
- Kutsekomisjon,
- Hindamiskomisjon.

Haridus- ja Teadusministeerium on ühtse ja korrastatud kutsesüsteemi arendamise eest vastutav kutseasutus. Kutseasutuse ülesannete täitmiseks on HTM sõlminud halduslepingu Kutsekojaga.

Kutsekoda on ühtse ja korrastatud kutsesüsteemi arendamist korraldav eraõiguslik sihtasutus. Kutsekoja ülesandeks on KEK-i ja KN-de tegevuse korraldamine ja koordineerimine; kutsesüsteemiga seotud dokumendivormide ja näidiste väljatöötamine ning kinnitamine; kutsestandardite ja kutsetunnistuste lisade koostamise korraldamine, kutsetunnistuste väljaandmise tehniline korraldamine, järelevalve korraldamine kutset andvate organite kutse andmise tegevuse üle, kutseregistri pidamine, nõustamise ja koolituse korraldamine, Europassi Keskuse töö korraldamine, tegutsemine EQF rakendamise riikliku koordinatsioonikeskusena (*National Coordination Point* – NCP). Sihtasutus Kutsekoda loodi 2001. aasta augustis. Kutsekoja asutajateks on Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Töandjate Keskkliit, Sotsiaalministeerium, Teenistujate Ametiliitude Organisatsioon TALO ning Eesti Ametiühingute Keskkliit. Kutsekoja nõukokku kuulub lisaks asutajatele ka HTM-i esindaja.

Kutsenõukogude esimeeste kogu on kutsenõukogude esimeestest koosnev koostööorgan; tegutseb Kutsekoja juures, koordineerib kutsenõukogude vahelist koostööd; kooskõlastab kutsestandardite väljatöötamise vajaduse.

Kutsenõukogu on Vabariigi Valitsuse moodustatud kutsetegevuse valdkonna töötajate, tööandjate, kutse- ja erialaühenduste ning riigi esindajatest koosnev haldusorgan; arendab kutsesüsteemi oma kutsetegevuse valdkonnas; teeb ettepanekuid kutsestandardite väljatöötamiseks ja kinnitab kutsestandardid; annab kutse andjatele kutse andmise õigused ning teostab nende üle järelevalvet; kinnitab kutse andmise korra ja tasu suuruse.

Kutset andev organ (kutse andja) on juriidiline isik või tema asutus või riigi- või valitsusasutus, kellele on avaliku konkursi tulemusena antud kutse andmise õigus; vastutab kutse andmise protseduuride kvaliteedi eest; väljastab kutsetunnistusi. Kutse andjaks võib olla ka õppeasutus, millele kutsenõukogu on andnud

selle õiguse ilma avaliku konkursita õppeasutuse avalduse alusel, kui õppekava vastab kutsestandardile ning on riiklikult tunnustatud.

Kutsekomisjon on kutse andja poolt kutse andmise erapooletuse tagamiseks moodustatud komisjon, kuhu kuuluvad vastava valdkonna kutse andmisest huvitatud osapooled: spetsialistid, tööandjad, töötajad, koolitajad, kutse- ja erialaliitude esindajad, vajaduse korral klientide ja tarbijate esindajad, samuti teised huvitatud osapooled; töötab koostöös kutse andjaga välja kompetentside hindamise ja kutse andmisega seotud protseduurid ning vastavad dokumendid; nimetab vajadusel hindamiskomisjoni; otsustab kutset taotlevale isikule kutse andmise või andmata jätmise.

Hindamiskomisjon moodustatakse kutse taotleja kompetentsuse hindamiseks; võtab vastu kutseeksami; koostab hindamise korraldamise ja tulemuste kohta protokollid ning esitab selle kutsekomisjonile.

L3.3. Kutsestandardid

KS koosneb kolmest osast. Standardi A-osa (kutsekirjeldus) annab ülevaate töö iseloomu, peamiste tööosade ja tööülesannete, tarvilike töövahendite, töökeskkonna, sh töö eripära ning kirjeldab kutsealast tegevust toetavaid isikuomadusi ja võimeid. See on teabeallikaks inimesele elukutse valikul ja karjääritee kujundamisel. Vajalikku teavet saavad siit ka karjäärinõustajad, tööturu konsultandid, personalitöötajad ja koolitajad.

Standardi B-osas toodud kompetentsusnõuded on aluseks kutsetaotleja hindamisele. Need nõuded on esitatud kohustuslike ja valitavate kompetentside kirjeldustena. Kompetentsina mõistetakse suutlikkust täita konkreetset tööosa või -ülesannet koos selleks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Tulenevalt kutse olemusest, tema eripärast ja valdkonna traditsioonidest, võib kutse saamise eelduseks olla lisaks kohustuslikele kompetentsidele ka spetsialiseerumisega seotud või muude valitavate kompetentside tõendamine.

Standardi C-osas on toodud üldteave ja viited lisadele.

KS peab vastama järgmistele tingimustele:

- On koostatud tööanalüüsist lähtuvalt, arvestades kokkuleppeid kutse laiapõhjalisuse või kitsuse kohta;
- Kirjeldab oodatavaid kompetentse vaadeldavate ja hinnatavatena;
- Määratleb isiku kompetentsuse hindamise viisid;
- Määratleb vastava kutse kvalifikatsioonitaseme EKR-s.

Ettepaneku KS koostamise või uuendamise vajaduse kohta teeb KN, tuginedes asjaomaste organisatsioonide või isikute ettepanekutele. KS väljatöötamise otsuse teeb KEK. KS koostab kutsenõukogu moodustatud töörühm. Töörühmadesse kuuluvad vastava ala asjatundjad – töötajad, spetsialistid, juhid ja koolitajad. Töörühmade töö korraldajaks ja KS vormistajaks on Kutsekoda.

KS arendamine ning nende sidumine EKR-ga toimub Euroopa Sotsiaalfondi toetatud programmi „Kutsete süsteemi arendamine 2008-2013” raames. Programm hõlmab KS koostamise vormi ja metoodika ajakohastamist. Selle baasil KS-d uuendatakse, parandatakse hindamismeetodeid, muu hulgas luuakse võimalus esmase kutsekvalifikatsiooni andmiseks peale kutseõppeasutuse või kõrgkooli lõpetamist. Kõik uued välja töötatud KS-d on kompetentsuspõhised (põhinevad õpiväljunditel).

L3.4. Kutsenõukogud

Kutsenõukogu on vastava kutsetegevuse valdkonna töötajate/tööandjate, erialaühenduste ja ministeeriumite volitatud esindajatest koosnev koostööorgan. Kutsesüsteemis toimib 14 Kutseseaduse alusel Vabariigi Valitsuse korraldusega moodustatud KN-i:

- 1) Arhitektuur, geomaatika, ehitus ja kinnisvara;
- 2) Energeetika, mäe- ja keemiatööstus;
- 3) Haridus.
- 4) Infotehnoloogia ja telekommunikatsioon;
- 5) Kultuur;
- 6) Metsandus;
- 7) Sotsiaalhoolekanne;
- 8) Teenindus;
- 9) Tehnika, tootmine ja töötlemine;
- 10) Tervishoid;
- 11) Toiduainetööstus ja põllumajandus;
- 12) Transport ja logistika;
- 13) Vara- ja isikukaitse;
- 14) Äriteenindus ja muu äritegevus;

Kutsenõukogu ülesandeks on:

- 1) ettepanekute tegemine kutsestandardite väljatöötamiseks ja uuendamiseks;
- 2) kutsestandardite kinnitamine;
- 3) kutset andva organi õiguse andmine ja osalemine kutset andva organi kutse andmise tegevuse üle teostatavas haldusjärelvalves;
- 4) kutse andmise korra kinnitamine;
- 5) kutse andmise ja kutse taastõendamise tasu suuruste kinnitamine.

L3.5. Kutset andvad organid

Kutset andev organ (KAO):

- Töötab koostöös kutsekomisjoniga välja kutse andmise korra eelnõu ja esitab selle kutsenõukogule kutse andmise õiguse taotlemisel;
- Korraldab kutsekompetentsuse hindamise juhendite, eksamimaterjalide ning teiste kutse andmiseks vajalike dokumentide väljatöötamise;
- Kalkuleerib ja esitab kutsenõukogule kinnitamiseks kutse andmise ja kutse taastõendamisega seotud tasu suuruse, kooskõlastades selle eelnevalt kutsekomisjoniga;
- Kuulutab välja kutse andmise;
- Avalikustab kutse andmisega seotud teabe;
- Kontrollib kutset taotleva isiku avalduse ja dokumentide õigsust ja esitab nõuetekohased dokumendid otsustamiseks kutsekomisjonile;

- Väljastab kutsetunnistuse või kutsetunnistuse duplikaadi;
- Tagab kutse andmise käigus saadud avaldamisele mittekuuluva teabe kaitstuse;
- Esitab kutseenõukogule vähemalt kord aastas kutse andmise korraldamise aruande ning kutse andmisega seotud rahaliste vahendite kasutamise aruande;
- Edastab Kutsekojale kutseregistrisse kandmisele kuuluvad andmed.

KAO määrab loetletud ülesannete täitmiseks vastutava isiku.

Kutse andmise õiguse saamiseks tuleb läbida Kutsekoja korraldatud avalik konkurss. KAO-na võib tegutseda avalikul konkursil KN-i otsusega võitjaks kuulutatud ja kutseregistris sellekohast registreeringut omav juriidiline isik või asutus.

KAO registreerimisel määratakse kutsenimetused ja tasemed, mille osas on kutse andjal õigus kutseid anda. Konkursi korraldamise korra ja kutseeaduse §11 lõikes 1 nimetatud tingimustele vastavust tõendavate dokumentide loetelu kehtestab haridus- ja teadusminister määrusega <https://www.riigiteataja.ee/akt/13214816?leiaKehtiv>).

Kutseeaduse §11 lg 1 sätestab järgmised nõuded:

- 1) kutse andja tegevuse hulka kuulub asjakohase kutsetegevuse arendamine;
- 2) kutse andjal peavad olema vahendid ja võimalused kutse andmise korraldamiseks;
- 3) kutse andjal peab kutse andmiseks olema palgatud piisav arv vajaliku hariduse, väljaõppe ja kogemustega töötajaid ning moodustatud kutsekomisjon (või -komisjonid);
- 4) kutse andja peab olema võimeline tegutsema sõltumatult, asjatundlikult, erapooletult ja kedagi diskrimineerimata.

Kutse andja õiguse saamiseks tuleb organisatsioonil ühe olulise dokumendina koostada kutse andmise kord ja moodustada kutsekomisjon.

Kutse andmise õiguse saanud organisatsioon kantakse [Kutseregistrisse](#). Konkursi võitnud organisatsioon saab kutse andmise õiguse viieks aastaks.

Kutsekoja juures töötab kokku 105 KAO-d.

L3.6. Kutsekomisjonid

Kutse andja moodustab kutse andmise erapooletuse tagamiseks kutsekomisjoni, kuhu kuuluvad selle valdkonna kutse andmisest huvitatud osapooled: spetsialistid, tööandjad, töötajad, koolitajad, kutse- ja erialaliitude esindajad, vajaduse korral klientide ja tarbijate esindajad, samuti teised huvitatud osapooled.

Kutsekomisjon:

- töötab välja kutse andmise korra koostöös KAO-ga;
- kinnitab vajaduse korral kutsekompetentsuse hindamise kohta nõuded;
- vaatab läbi kutset taotleva isiku dokumendid ning otsustab kutset taotleva isiku kutsekompetentsuse hindamise vormi ja viisi;
- nimetab hindamiskomisjoni(d), kes hindab (hindavad) kutset taotleva isiku kutsekompetentsuse vastavust KS nõuetele;
- kinnitab hindamise korraldamise juhendi ja eksamimaterjalid;
- otsustab kutset taotlevale isikule kutse andmise või andmata jätmise;

- lahendab hindamiskomisjoni tegevuse kohta esitatud kaebusi;
- täidab muid seaduses sätestatud ülesandeid.

Kutse andmise korras kirjeldatakse üldisi nõudeid kutse andmisel ja kutsetunnistuse taotlemise protseduuri ning määratakse kompetentsuse hindamise meetodid.

Kutsekomisjonide juures töötab kokku 200 kutsekomisjoni.

L3.7. Kutseregister

Kutseregister asutati 2001. aastal eesmärgiga koguda, süstematiseerida ja säilitada andmeid kutsenõukogude, kutsestandardite, kutsete ja nende tasemete, kutsetunnistuste, kutse andmise kordade ning kutset andvate organite kohta.

Registrit peetakse vastavalt Kutseseadusele, Andmekogude seadusele, Kutseregistri põhimäärusele ja muudele õigusaktidele ühetasandilise infotehnoloogilise andmekoguna (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13185447>).

Register koosneb:

- 1) aktuaalsete andmete kogust digitaalkujul;
- 2) registriarhiivist, mis sisaldab aktuaalsuse kaotanud andmeid, andmetöötlusprotsesside kohta kogutud andmeid ning andmete registrisse kandmise aluseks olevaid alusdokumente.

Registriarhiivi kantud andmeid säilitatakse kümme aastat.

Lisa 4. EKR alaraamistike kirjeldused

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
Tase 1	EKR 1.taseme omajal on: üldteadmised; põhioskused lihtsamate (töö)ülesannete täitmiseks; töötab või õpib otsesel juhendamisel piiritletud situatsioonis.	Põhikooli toimetuleku õppekava lõpetaja: teadvustab ennast (mina) ja kaasinimesi (mina–meie–teised), on teadlik nende erisuste ja eri kultuuride võimalikkusest, eristab kuuluvust oma–võõras–ühine; suhtub positiivselt iseendasse, oma perekonda, kaaslastesse ja kodumaasse, järgib võimetekohaselt õigusnorme, hoidub vägivallast; järgib võimetekohaselt oma tervise ja looduse hoidmise põhimõtteid; orienteerub keskkonnas ja igapäevastes toimingutes, tegutseb tuttavates situatsioonides, hoidub teadaolevatest ohtudest ja küsib vajaduse korral abi;			EKR 1. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: omab tööalaseid algteadmisi; täidab lihtsaid rutiinseid tööülesandeid etteantud protseduuride ja detailsete juhendite järgi; kasutab asjakohaseid töövahendeid; töötab piiritletud olukorras otsesel juhendamisel; vastutab oma tööülesannete täitmise eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
		valdab järgmisi elementaaroskusi: vaatlemine, kuulamine; mõistab talle suunatud kohandatud kõnet ja/või alternatiivseid väljendusvahendeid; väljendab arusaadavalt oma soove/vajadusi omandatud keeleüksuste ja/või alternatiivsete väljendusvahendite abil; tuleb toime võimetele vastavate lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisesannetega; mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile; teeb jõukohast tööd, on valmis jätkuõppeks.			
Tase 2	EKR 2.taseme omajal on: põhilised tööalased või õppesuunaalased faktiteadmised; põhilised kognitiivsed ja praktilised oskused	Põhikooli lihtsustatud õppekava lõpetaja: peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab majandada ennast ja oma perekonda;	Teise taseme kutseõppe lõpetaja: teab ja kirjeldab peamiseid kutse- ja erialaseid mõisteid ning põhimõtteid; saab aru oma töö põhiprotsessidest, tunneb		EKR 2. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: omab põhilisi tööalaseid teadmisi; täidab lihtsaid tööülesandeid

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
	vastava teabe kasutamiseks, et täita (töö)ülesandeid ja lahendada tavalisi probleeme, kasutades lihtsaid reegleid ja töövahendeid; töötab ja õpib juhendamisel, kuid mõningase iseseisvusega;	armastab kodumaad; teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teiste rahvaste kultuurilisi erinevusi; tunneb ja järgib võimete kohaselt õigusnorme ja demokraatia põhimõtteid; hoidub eetilistelt valedest ahvatlustest ja ettepanekutest; tunneb terveid eluviise ning püüab neid järgida; teab loodushoiu peamisi seisukohti ja püüab tegutseda keskkonda säästes; eesmärgistab, kavandab ja hindab oma igapäevast tegevust; oskab tuttavates situatsioonides valida, nõu küsida, otsustada ja vastutust kanda; on valmis koostööks; osaleb võimetele vastavas täiendusõppes;	erialast oskussõnavara, materjale, töövahendeid ja enamkasutatavaid seadmeid; oskab täita oma kutse- või erialal tavapäraseid, piiratud vastutusega tööülesandeid; suudab täita tööülesandeid juhendamisel; töötab tulemuslikult töösituatsioonides, mis on üldjuhul stabiilsed; vajab õppimisel nõustamist ja suunamist; oskab suhelda harjumuspärastes olukordades ja tavapäraste suhtluspartneritega; kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel nõu, abi ja tuge ning etteantud infomaterjale; oskab oma töö tulemusi hinnatanõustamisel; juhendamisel kohaneb ja tuleb toime erinevates sotsiaalsetes keskkondades; teab mõningaid infotehnoloogia võimalusi; oskab mõnel määral kasutada internetti;		etteantud protseduuride ja juhendite järgi; valib ja kasutab asjakohaseid töövahendeid ja seadmeid; töötab muutumatus olukorras mõningase iseseisvusega; vastutab oma tööülesannete täitmise eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
		mõistab lihtsat teavet, oskab teavet hankida (sh Internetist); valdab järgmisi elementaaroskusi: vaatlemine, kuulamine ja kõne mõistmine, kõnelemine; lugemine, kirjutamine, arvutamine; mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile, on valmis endale otsima sobivat tööd; omab kujutlust maailmast kui tervikust. Põhikooli õppekava lõpetaja: tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires; tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele	oskab kasutada mõningaid rakendusi juhendamisel; oskab väljendada oma ideid ning neid juhendamisel rakendada; teeb juhendamisel etteantud võimalustest oma oskustele sobivaid valikuid; osaleb oma karjääriplaani koostamisel.		

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
		ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt; on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu; on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärgid ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest; suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;			

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
		valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste; suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist; mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes; oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;			

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
		suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada; on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust; suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist; väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne; mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.			
Tase 3	EKR 3.taseme omajal on: teadmised tööalaste või õppesuunaalaste faktide, põhimõtete, protsesside ja üldiste mõistete kohta;		Kolmanda taseme kutseõppe lõpetaja: teab ja tunneb kutse- ja eriala oskussõnavara, põhimõtteid, tehnoloogiaid, protsesse, tehnikaid, materjale, töövahendeid, seadmeid ja		EKR 3. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: mõistab põhilisi tööalaseid fakte ja põhimõtteid; teab põhilisi töövõtteid;

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
	kognitiivsed ja praktilised oskused (töö)ülesannete täitmiseks ja probleemide lahendamiseks, valides ja rakendades põhimeetodeid, töövahendeid, materjale ja teavet; vastutab töö- või õppeülesannete täitmise eest, kohandab probleemide lahendamisel enda käitumist vastavalt olukorrale		terminoloogiat ning oskab neid kasutada ja rakendada; oskab oma kutse- või erialal iseseisvalt täita mitmekesiseid tööülesandeid; suudab töötada iseseisvalt ja vastutada oma töö tulemuste eest töösituatsioonides, mis on üldjuhul stabiilsed või vähesel määral muutuvad; vastutab oma tööülesannete täitmise eest; õpib ja täiendab end iseseisvalt; põhjendab oma seisukohti ja väljendab ennast erinevates olukordades nii suuliselt kui ka kirjalikult; kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel kasutab üldlevinud infoallikaid; on võimeline optimaalselt lahendama kutse- ja erialaseid probleeme ning muutma vastavalt vajadusele oma käitumist; osaleb tulemuslikult erinevates meeskondades ning on suuteline täitma neis mitmekesiseid rolle;		täidab põhilisi tööülesandeid. valib ja kasutab töövahendeid ja meetodeid; tegutseb plaanipäraselt, säästlikult ja tulemuslikult; töötab üldjuhul muutumatus olukorras iseseisvalt; korraldab oma tegevust ja kohandab enda käitumist vastavalt olukorrale; osaleb tulemuslikult meeskonnatöös; vastutab oma tööülesannete täitmise eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
			teab infotehnoloogia peamisi võimalusi ja potentsiaalseid ohte; oskab kasutada interneti peamisi võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel; kasutab erinevaid vahendeid ideede leidmiseks ja teostamiseks; avaldab arvamust kogetu kohta, kirjeldab, esitleb ja hindab oma ideid ja töid; seab juhendamisel endale karjäärieesmärke; leiab juhendamisel töökohtade kohta informatsiooni, sh elektrooniliselt; seostab juhendamisel erialase ettevalmistuse nõudeid tööturul rakendamise võimalustega.		
Tase 4	EKR 4.taseme omajal on: töölased või õppesuunaalased laiaulatuslikud fakti- ja teooriate teadmised; töölased või õppesuunaalased kognitiivsed ja praktilised oskused	Gümnaasiumi õppekava lõpetaja: käitub eetiliselt, järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid; vastutab oma valikute, otsustuste ja endale võetud kohustuste eest, austab teiste inimeste ja	Neljanda taseme kutseõppe lõpetaja: teab ja tunneb kutse- ja eriala põhjalikult, sealhulgas tunneb ja rakendab kutseala põhimõtteid, teooriaid ja tehnoloogiaid nii tava- kui ka uudsetes töösituatsioonides; oskab iseseisvalt täita oma kutse- või erialal keerukaid ja		EKR 4. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: tõlgendab ja seostab töölaseid laiaulatuslikke teadmisi ja kasutab neid uues olukorras; täidab põhilisi tööülesandeid;

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
	konkreetsetele probleemidele lahenduse leidmiseks; juhib ise oma tööd ja õppimist vastavalt juhtnööridele situatsioonides, mida saab tavaliselt ette näha, kuid mis võivad muutuda; juhendab kaaslaste tavatööd, võtab mõningase vastutuse töö ja õppetöö hindamise ja edendamise eest;	iseenda vabadust, on suveräänne isiksus; kasutab erinevaid õpistrateegiaid, oskab koostada uurimistööd ja seda esitleda, oskab olla meeskonna liige ja panustada ühiste eesmärkide saavutamisse; aitab teadlikult kaasa eesti rahvuse, keele, kultuuri ja Eesti riigi säilimisele ja arengule, mõistab eesti kultuuri Euroopa ja teiste rahvaste kultuuri kontekstis; mõistab, väärtustab ja austab oma ja teiste rahvaste kultuuritraditsioone; suudab hinnata oma taotlusi, arvestades oma võimeid ning võimalusi, oskab ette näha võimalikku edu ja ebaedu, on teadlik erinevatest töövaldkondadest, tööturu suundumustest; oskab hankida teavet edasiõppimise ja tööleidmise võimaluste	mitmekesiseid, uudseid lahendusi eeldavaid tööülesandeid; vastutab oma tööülesannete täitmise eest; õpib ja täiendab end iseseisvalt ja ennastjuhtivalt; hindab ja analüüsib oma teadmiste taset; põhjendab oma seisukohti üksikasjalikult ja väljendab neid ka uudsetes situatsioonides nii suuliselt kui kirjalikult; kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel spetsiifilisi infoallikaid, hindab kasutatava informatsiooni usaldusväärsust ja tõesust; kasutab enesehindamist oma käitumise muutmiseks; on võimeline tegema ettepanekuid oma töötulemuste parendamiseks; osaleb tulemuslikult erinevates meeskondades ning on suuteline neid vajaduse korral juhtima; on võimeline osaliselt juhendama kaastöötajaid;		vajadusel algatab, valmistab ette ja kohaldab asjakohaseid muudatusi; tegutseb ja korraldab töid plaanipäraselt, säästlikult ja tulemuslikult.; valib ja kasutab töövahendeid ja meetodeid tava- ja uudsete tööülesannete täitmisel; töötab iseseisvalt olukordades, mida saab tavaliselt ette näha, aga mis võivad ka muutuda.; juhendab teiste tavatööd ja võtab mõningase vastutuse teiste arendamise eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
		kohta, kavandab oma karjääri; kasutab korrektset ja väljendusrikast keelt, oskab argumenteeritult väidelda; mõtleb kriitiliselt ja loovalt, arendab ning hindab oma ja teiste ideid, põhjendab oma valikuid ning seisukohti; valdab vähemalt kahte võõrkeelt iseseisva keelekasutaja tasemel; kasutab matemaatilisi teadmisi ja meetodeid erinevates eluvaldkondades; omab väljakujunenud loodusteaduslikku maailmapilti ning mõistab nüüdisaegse loodusteaduse olemust, teab globaalprobleeme, võtab kaasvastutuse nende lahendamise eest, väärtustab ja järgib jätkusuutliku arengu põhimõtteid; kasutab nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt ja	teab infotehnoloogia rolli, võimalusi ja potentsiaalseid ohte; oskab kriitiliselt hinnata saadaoleva teabe usaldusväärsust; oskab kasutada peamisi arvutirakendusi ning interneti võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel; oskab rakendada abivahendeid teabe loomiseks, esitamiseks ja mõistmiseks ning kasutada internetipõhiseid otsingusüsteeme ja muid teenuseid; mõtleb süsteemselt ja loovalt ning oskab oma ideid kriitiliselt hinnata ja leida iseseisvalt võimalusi nende teostamiseks; algatab, arendab ja rakendab ideid; omab esmaseid teadmisi ettevõtlusest; koostab juhendamisel endale lühi- ja pikaajalise karjääriplaani; leiab iseseisvalt võimalusi erialaseks enesetäiendamiseks ja tööturul rakendumiseks;		

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
		vastutustundega, hindab tehnoloogiliste rakenduste mõju igapäevaelule, omab kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamisega seotud küsimustes; on kujundanud oma aktiivse kodanikupositsiooni, tunnetab end dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena Eesti, Euroopa ja globaalses kontekstis, oskab konflikte vältida ja lahendada, käitub tolerantset; hindab heatasemelist kunsti, oskab oma loomingus käsitseda töövahendeid ning kasutada tehnikaid ja materjale; elab tervislikult, oskab hoida ja vajaduse korral taastada oma vaimset ja füüsilist vormi.	seostab erialase ettevalmistuse nõudeid tööturul rakendumise võimalustega. Kutsekeskharidusõppe lõpetanu: teab ja tunneb kutse- ja eriala põhjalikult, sealhulgas tunneb ja rakendab kutseala põhimõtteid, teooriaid, tehnoloogiaid nii tavapärastes kui ka uudsetes töösituatsioonides; seostab kutse- ja erialaseid teadmisi teaduslike meetodite, loodusteaduse ja matemaatika põhiprintsiipide ja -protsessidega; mõistab teaduslike teooriate, rakenduste ja tehnoloogia arengut ja sellega seotud ohte, väärtustab turvalisust ja säästlikku arengut; oskab iseseisvalt täita oma kutse- või erialal keerukaid ja mitmekesiseid, uudseid lahendusi eeldavaid tööülesandeid; vastutab oma tööülesannete täitmise eest;		

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
			kasutab matemaatika teadmisi ja meetodeid erinevates eluvaldkondades; väljendab ennast, esitab ja põhjendab oma seisukohti nii suuliselt kui kirjalikult korrektses emakeeles ja võõrkeeles iseseisva keelekasutaja tasemel arvestades suhtlusolukordi ja - partnereid; õpib ja täiendab end iseseisvalt ja ennastjuhtivalt; hindab ja analüüsib oma teadmiste ja oskuste taset, vajaduse korral otsib nõu, teavet ja tuge; oskab kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja - strateegiaid erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; väärtustab põhjenduste otsimist ja oskab hinnata nende paikapidavust; põhjendab oma seisukohti üksikasjalikult ja väljendab neid ka uudsetes situatsioonides nii suuliselt kui kirjalikult;		

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
			kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel spetsiifilisi infoallikaid, otsib, kogub ja töötleb teavet ning hindab kasutatava teabe usaldusväärsust ja tõesust; sõnastab ja väljendab oma suulisi ja kirjalikke argumente veenvalt ja kontekstikohaselt; kasutab enesehindamist oma käitumise muutmiseks; on võimeline tegema ettepanekuid töötulemuste parendamiseks; oskab tajuda ja väärtustada enda seotust oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdiskultuuri sündmustega; oskab väärtustada ja nautida loomingut ning ennast loominguliselt väljendada; väärtustab õigekeelsust ja väljendusrikast keelt; teab ja väärtustab tervislikke eluviise, oskab hoida ja vajaduse korral taastada oma vaimset ja füüsilist vormi;		

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
			suudab ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena, käitub tolerantselt; osaleb tulemuslikult erinevates meeskondades ning on suuteline neid vajaduse korral juhtima; on võimeline osaliselt juhendama kaastöötajaid; kasutab tehnoloogilisi vahendeid ning teaduslikke andmeid eesmärgi saavutamiseks või otsuse või järelduse tegemiseks; teab infotehnoloogia rolli, võimalusi ja potentsiaalseid ohte; oskab kriitiliselt hinnata saadaoleva teabe usaldusväärsust; oskab kasutada peamisi arvutirakendusi ning interneti võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel; oskab rakendada abivahendeid teabe loomiseks, mõistmiseks ja esitamiseks korrektses keeles		

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
			ning kasutada internetipõhiseid otsingusüsteeme ja muid teenuseid; mõtleb süsteemselt ja loovalt ning oskab oma ideid kriitiliselt hinnata ja leida iseseisvalt võimalusi nende teostamiseks; algatab, arendab ja rakendab ideid; omab esmaseid teadmisi ettevõtlusest; koostab juhendamisel endale lühi- ja pikaajalise karjääriplaani; leiab iseseisvalt võimalusi erialaseks enesetäiendamiseks ja tööturul rakendumiseks; seostab erialase ettevalmistuse nõudeid tööturul rakendumise võimalustega.		
Tase 5	EKR 5.taseme omajal on: töölased või õppesuunaalased põhjalikud, spetsialiseeritud, faktilised ja teoreetilised teadmised		Viienda taseme kutseõppe lõpetaja: teab ja tunneb kutse- ja eriala põhjalikult, sealhulgas tunneb ja rakendab kutseala põhimõtteid, teooriaid ja tehnoloogiaid loovalt nii tavalistes kui ka uudsetes töösituatsioonides;		EKR 5. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: analüüsib teavet ja käsitlusi; kasutab teadmisi abstraktsete ülesannete loovaks

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
	ning teadlikkus oma teadmiste piiridest; igakülgsed kognitiivsed ja praktilised oskused abstraktsetele küsimustele loovate lahenduste leidmiseks; juhib ja juhendab töö- ja õppesituatsioone, kus võivad juhtuda ettearvamatud muutused, kontrollib ja arendab enda ja teiste tegevust		oskab iseseisvalt täita oma kutse- või eriala keerukaid ja mitmekesiseid, loovaid ja uudseid lahendusi eeldavaid etteantud raamidest väljuvaid tööülesandeid; oskab tööülesannete täitmiseks valida ja kasutada selleks sobivaid töö- ja probleemilahendusmeetodeid; vastutab oma tööülesannete täitmise eest; õpib ja täiendab end iseseisvalt ja ennastjuhtivalt, hindab oma õppimist, määrab kindlaks koolitusvajaduse enese täiendamiseks ning õpingute jätkamiseks; hindab ja analüüsib oma teadmiste taset; põhjustab üksikasjalikult oma seisukohti ja väljendab neid ka endale uudsetes situatsioonides ning edastab oma mõtteid ja kavatsusi selgelt ja arusaadavalt nii suuliselt kui kirjalikult; kasutab kutse- ja erialaste probleemide lahendamisel erinevaid ja spetsiifilisi infoallikaid;		lahendamiseks omavahel seotud valdkondade piires; täidab mitmekülgsed tööülesandeid, kavandab asjakohaseid muudatusi ja korraldab nende rakendamist; valib ja rakendab tehnoloogiaid, meetodeid ja töövahendeid uute lahenduste leidmiseks ja kohandab oma käitumist vastavalt olukorrale; töötab iseseisvalt ettearvamatutes olukordades; vastutab väikese töörühma töö eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
			hindab kasutatava informatsiooni usaldusväärsust ja tõesust; kasutab enesehindamist oma käitumise muutmiseks, arvestades vajaduse korral sotsiaalset konteksti; on võimeline adekvaatselt hindama oma tööd ning tegema ettepanekuid töötulemuste parendamiseks ja juhendama kaastöötajaid muutuvates situatsioonides; on võimeline juhendama kaastöötajaid ja osaliselt vastutama nende väljaõpetamise eest; osaleb tulemuslikult erinevate meeskondade töös ning on võimeline neid vajaduse korral moodustama ja juhtima; teab tööks vajalikke info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid; oskab suhtuda kriitiliselt saadaoleva teabe usaldusväärsusesse; oskab kasutada peamisi arvutirakendusi ning interneti võimalusi nii isiklikel kui tööalastel eesmärkidel;		

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
			oskab rakendada abivahendeid teabe loomiseks, esitamiseks ja mõistmiseks ning leida ja kasutada internetipõhiseid otsingusüsteeme ja muid teenuseid; oskab leida ja analüüsida asjakohast teavet ideede teostamiseks ning hinnata allika või käsitluse usaldusväärsust; suudab esitada ja kaitsta oma seisukohti ja ideid nii isiklikus, avalikus kui ametlikus suhtluses ning teeb otsuseid ja eksperimenteerib; suudab koostada äriplaani; koostab iseseisvalt endale lühiajalise ja pikaajalise karjääriplaani; analüüsib ja hindab iseseisvalt oma kutse-, eri- ja ametialast ettevalmistust ning tööturul rakendumise ja edasiõppimise võimalusi.		
Tase 6	EKR 6.taseme omajal on: töölased või õppesuunaalased süvateadmised, sh kriitiline arusaam teooriatest ja printsiipidest;			Rakenduskõrgharidusõppe lõpetaja peab: omama süsteemset ülevaadet eriala põhimõistetest, teoreetilistest printsiipidest ja uurimismeetoditest;	EKR 6. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: analüüsib ja hindab fakte, teooriaid, põhimõtteid ja meetodeid;

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
	meisterlikkust ja novaatorlikkust demonstreerivad arenenud oskused konkreetsete tööalaste või õppesuunaalaste keeruliste ja ettearvamatute probleemide lahendamiseks; juhatab keerulisi tehnilisi või kutsealaseid tegevusi või projekte, võtab vastutuse otsuste langetamise eest ettearvamatutes töö- või õppesituatsioonides; vastutab üksikisikute ja rühmade kutsealase arendamise juhtimise eest; .			tundma eriala aktuaalseid probleeme ja rakendusvõimalusi; oskama ära tunda ja luua interdistsiplinaarseid seoseid; oskama sõnastada erialaga seotud probleeme ning analüüsida ja hinnata erinevaid lahendusi; oskama kohaseid meetodeid ja vahendeid kasutades iseseisvalt informatsiooni koguda ning seda kriitiliselt ja loovalt tõlgendada; oskama eriala ülesannete lahendamisel etteantud raamides valida ja kasutada sobivaid meetodeid ja tehnoloogiad ning etteantud informatsiooni põhjal modelleerida ja/või hinnata võimalikke tagajärgi; näitama initsiatiivi projektide algatamisel ning vastutustunnet, juhtimis- ja meeskonnatööoskusi nende elluviimisel; valdama tööks vajalikke suhtlusoskusi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad; olema oma õppekeeles ja vähemalt ühes võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid	kasutab teadmisi valdkondade vaheliste abstraktsete ülesannete loovaks lahendamiseks.; täidab keerulisi tööülesandeid, mis eeldavad uuenduslikku lähenemist ja meisterlikkust; seostab tegevusi ja meetodeid ning hindab nende võimalikke tagajärgi; langetab otsuseid osalise teabe alusel; töötab iseseisvalt keerulistes ja ettearvamatutes olukordades; vastutab töörühmade töö eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
				probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning erialastes aruteludes osalema; olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse; oskama ühiskondlikke ja eetilisi aspekte arvestades hinnata erialase tegevuse rolli ja tagajärgi ühiskonnale; olema suuteline omandatud teadmisi ja oskusi töös rakendama, olles valmis tegutsema oma kutsealal spetsialisti ülesannetes või ettevõtjana; olema suuteline ennast pidevalt iseseisvalt erialaselt ja tööalaselt täiendama. Bakalaureuse õppekava lõpetaja peab: omama süsteemset ülevaadet õppesuuna põhimõistetest, teoreetilistest printsiipidest ja uurimismeetoditest; tundma eriala teoreetilisi koolkondi, arengusuundi ja aktuaalseid probleeme; oskama ära tunda interdistsiplinaarseid seoseid	

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
				erinevate erialade rakendusaldades; oskama sõnastada erialaga seotud probleeme ning analüüsida ja hinnata erinevaid lahendusi; oskama kohaseid meetodeid ja vahendeid kasutades iseseisvalt informatsiooni koguda ning seda kriitiliselt ja loovalt tõlgendada; oskama eriala ülesannete lahendamisel valida ja kasutada sobivaid tehnoloogiaid ning meetodeid, muu hulgas olema valmis osalema meeskonnatöös ja seda juhtima; valdama tööks vajalikke suhtlusoskusi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid; olema oma õppekeeles ja vähemalt ühes võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning erialastes aruteludes osalema; olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse; oskama teaduslikke, ühiskondlikke ja eetilisi aspekte	

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
				arvesse võttes hinnata teadmiste rolli ning oma erialase tegevuse rolli ja tagajärgi ühiskonnas; olema suuteline omandatud teadmisi ja oskusi töös rakendada, õpinguid jätkama ning ennast pidevalt iseseisvalt erialaselt ja tööalaselt täiendama.	
Tase 7	EKR 7.taseme omajal on: väga spetsialiseeritud, osaliselt tööalaste või õppesuunaalaste teadmiste esirinnas olevad teadmised, millel rajaneb originaalne mõtlemine kriitiline teadlikkus tööalastest või õppesuunaalastest ja eri valdkondade vahelistest probleemidest; spetsialiseeritud probleemilahendamise oskused, mis on vajalikud teadus- ja/või innovatsioonitegevuses, selleks et luua uusi teadmisi ja protseduure			Magistrantuuri õppekava lõpetaja peab: omama süsteemset ülevaadet ja laiapõhjalisi teadmisi õppesuuna mõistetest, teooriatest ja uurimismeetoditest; tundma eriala teoreetilisi arengusuundi, aktuaalseid probleeme ja rakendusvõimalusi; omama süvendatud teadmisi eriala mõnes kitsamas uurimisvaldkonnas; oskama ära tunda ja luua interdistsiplinaarseid seoseid; oskama erialaga seotud probleeme ja/või uurimisküsimusi iseseisvalt ja loovalt ära tunda ja sõnastada ning suutma neid etteantud ajaraamides ja piiratud informatsiooni tingimustes	EKR 7. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: lõimib originaalsel mõtlemisel rajanevaid uuenduslikke tööalaseid teadmisi; loob uusi teadmisi etteantud aja raamides ja piiratud teabe tingimustes; loob uusi meetodikaid, meetodeid ja tehnoloogiaid; lahendab ettearvamatuid ja keerulisi ülesandeid teadus-, innovatsiooni- ja muudes uut teadmist loovates tegevustes;

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
	ning siduda eri valdkondade teadmisi; juhib ja muudab töö- või õppesituatsioone, mis on keerukad, ettearvamatud ja nõuavad uut strateegilist käsitlust, võtab vastutuse kutseteadmisesse ja -tegevusse panuse andmise eest ja/või kontrollib meeskondade strateegilist tegutsemist;			kohaste meetoditega lahendada, kasutades selleks vajadusel teiste valdkondade teadmisi; oskama eriala ülesannete lahendamisel valida ja kasutada sobivaid meetodeid ja tehnoloogiad ning modelleerida ja/või hinnata võimalikke tagajärgi; oskama oma tegevust eriala probleemide ja/või uurimisküsimuste lahendamisel kriitiliselt hinnata; olema valmis tööks erialast kvalifikatsiooni nõudval tegevusalal, näidates seejuures algatusvõimet, vastutustunnet, juhtimis- ja meeskonnatööoskusi olema pädevalt võimeline edasi andma oma teadmisi õpetamise, juhendamise või muul teel; olema oma õppekeeles ja oma erialal olulises võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme, järeldusi ja nende aluseks olevaid teooriaid suuliselt ja kirjalikult esitama ja argumenteerima ning osalema nii erialaspetsialistide kui ka erialaväliste inimeste selleskohastes aruteludes;	algatab ja kavandab tegevusi ja meetodeid ning analüüsib ja hindab nende lühi- ja pikemaajalisi tagajärgi; töötab iseseisvalt keerulistes, ettearvamatutes ja uuenduslikku käsitlust nõudvates olukordades; vastutab kutseteadmisesse ja/või kutsetegevusse panuse andmise eest; Vastutab meeskondade strateegilise tegutsemise eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
				olema valmis aktiivselt osalema kodanikuühiskonnas ning suhtuma sallivalt hoiakute ja väärtuste mitmekesisusse; oskama tegutseda eetilisel keerulistes olukordades, olema teadlik oma tegevuse eetilistest aspektidest, võimalustest, piirangutest ja ühiskondlikust rollist ning oskama anda põhjendatud hinnanguid oma eriala puudutavates küsimustes; olema võimeline jätkama õpinguid või osalema uurimistegevuses, tegutsema oma ala spetsialisti ja arendajana, sealhulgas rahvusvaheliselt; oskama hinnata enda ja teiste vajadust jätkuõppeks, erialaseks ja tööalaseks arenguks ning valdama iseseisvaks õppimiseks vajalikke efektiivseid meetodeid;	
Tase 8	EKR 8.taseme omajal on: teadmised, mis on tööalaste või õppesuunaalaste ja valdkondadevaheliste teadmiste esirinnas; eriti arenenud ja spetsialiseeritud			Doktorantuuri õppekava lõpetaja peab: omama laiapõhjalisi teadmisi ja süsteemset ülevaadet oma uurimisvaldkonnas ning sügavaid ja ajakohaseid teadmisi uurimisvaldkonna kitsamas osas; mõistma olemasolevate uurimisvaldkonna siseste ja	EKR 8. tase kutsekvalifikatsiooni omaja: töötab iseseisvalt keerulistes, ettearvamatutes ja uuenduslikku käsitlust nõudvates olukordades;

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
	oskused ja tehnikad, kaasa arvatud süntees ja hindamine, mis on vajalikud kriitiliste küsimuste lahendamiseks teadus- ja/või innovatsioonitegevuses ja olemasolevate teadmiste või kutseoskuste täiendamiseks ning uuesti määratlemiseks; omab autoriteeti ja demonstreerib oma novaatorlikkust, iseseisvust, teadus- ja kutsealast meisterlikkust ning pidevat pühendumust uute ideede või protsesside arendamisel töö- või õppesituatsioonide, sh teadustöö, esirinnas;			valdkondadevaheliste teadmiste ja uurimismeetodite tähendust ja ulatust, et neid vajadusel laiendada, ümber hinnata ja sõnastada; oskama iseseisvalt ja kriitiliselt analüüsida, sünteesida ja hinnata uusi ja keerulisi erialaspetsiifilisi ideid ning loovalt ja teadusliku täpsusega identifitseerida ja formuleerida uurimisküsimusi; valdama oma uurimisvaldkonna uurimismetoodikaid; oskama algatada, kavandada, rakendada ja kriitiliselt hinnata uurimis- ning arendustöid, mis viivad uute teadmiste ning protseduuriliste lahendusteni; oskama iseseisvalt tegutseda keerulises, sealhulgas rahvusvahelises töö- ja õpikeskkonnas, sealhulgas uurimistöös, mis nõuab juhtimis- ja meeskonnatööoskusi, innovaatilist mõtlemist ning strateegiliste otsuste tegemise võimet; olema pädevalt võimeline edasi andma oma teadmisi õpetamise, juhendamise või muul teel.	vastutab kutseteadmistesse ja/või kutsetegevusse panuse andmise eest; vastutab meeskondade strateegilise tegutsemise eest; lahendab unikaalseid ülesandeid teadus-, innovatsiooni- ja muudes uut teadmist loovates tegevustes; algatab, kavandab ja teostab strateegilisi uurimis- ja arendustegevusi, mis laiendavad töö- või teadmiste valdkonda või mille tulemuseks on ulatuslikud muutused; töötab iseseisvalt meisterlikkust nõudvates keerulistes, piiritlemata ja uut strateegilist käsitlust vajavates olukordades; vastutab töö- või teadmiste valdkonna kavandamise ja arendamise eest; analüüsib ja sünteesib iseseisvalt uusi ja

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
				olema võimeline suuliselt ja kirjalikult esitama teadussuuna ja oma uurimistööga seonduvaid probleeme, järeldusi ja nende aluseks olevaid teooriaid nii erialaspetsialistidest auditooriumile kui ka erialaväliste inimestega suhtlemisel, argumenteerima ning osalema sellekohastes aruteludes oma õppekeeles ja oma erialal olulises võõrkeeles, sealhulgas avaldama originaalseid teadustulemusi rahvusvaheliselt eelretsenseeritavates teadusväljaannetes või kunstide erialadel loometöid rahvusvahelisele auditooriumile; suutma analüüsida sotsiaalseid norme ja suhteid, neile vastata ning tegutseda vajadusel nende muutmiseks; oskama anda teaduseetilisi hinnanguid, saada aru teaduse võimalustest ja piirangutest, teaduse ühiskondlikust rollist ning inimeste vastutusest teadussaavutuste kasutamisel; oskama iseseisvalt tegutseda keerulises, sealhulgas rahvusvahelises töö- ja õpikeskkonnas, sealhulgas	keerulisi kutsealaseid ideid; vastutab organisatsiooni strateegilise tegevuse eest.

EKR tase	EKR taseme kirjeldus	Üldhariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsehariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kõrghariduse kvalifikatsioonide raamistik	Kutsekvalifikatsioonide raamistik
				uurimistöös, mis nõuab juhtimis- ja meeskonnatööoskusi, innovaatilist mõtlemist ning strateegiliste otsuste tegemise võimet; oskama identifitseerida oma vajadusi uute teadmiste või oskuste järele ning toetama teiste õppimist nii hariduse ja teaduse kontekstis kui ka laiemal ühiskondlikul tasandil.	